

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1928.

Andra kammaren.

Nr 43.

Fredagen den 1 juni.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Justerades de vid kammarens sammanträde den 25 nästlidna maj förda protokollen.

§ 2.

Sedan riksdagens båda kamrar förehaft och godkänt de uti bankoutskottets memorial nr 51 och statsutskottets memorial nr 183 föreslagna voteringspropositioner rörande frågor, i vilka kamrarna fattat stridiga beslut, samt bestämt blivit, att vederbörliga omröstningar över de olika besluten skulle denna dag äga rum, så anställdes nu omröstningar enligt nedan intagna voteringspropositioner i följande ordning, nämligen:

Första omröstningen:

(enligt bankoutskottets memorial nr 51).

»Den, som i likhet med första kammaren vill bifalla vad utskottet hemställt eller att förevarande motion II: 278 icke må till någon riksdagens åtgärd för-
anleda, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har riksdagen, i likhet med andra kammaren, bifallit den vid punkten 36 av utskottets utlåtande nr 32 fogade reservationen och alltså, i anledning av förevarande motion II: 278, medgivit, att fanjunkaren Ludvig Bernhard Sundblads änka Hulda Paulina Sundblad, född Ericsson, må från och med den 1 januari 1928 under sin återstående livstid, så länge hon förbliver i sitt nuvarande änkestånd, å allmänna indragningsstaten uppbära ett årligt understöd av 384 kronor.»

Sedan efter given varsel kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen blivit uppläst, företogs omröstningen medelst namnupprop, och utföll den samma med 30 Ja och 168 Nej, varjämte 8 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Den omröstning över ovanintagna voteringsproposition, som, enligt ankommet och nu uppläst protokoll, blivit av första kammaren samtidigt anställd, hade utfallit med 79 Ja och 37 Nej,
vadan, då därtill lades andra kammarens röster eller.. 30 Ja och 168 Nej,
sammanräkningen visade 109 Ja och 205 Nej,

och hade alltså beslut i denna fråga blivit av riksdagen fattat i överensstämmelse med nej-propositionens innehåll.

Andra omröstningen:

(enligt statsutskottets memorial nr 183).

»Den, som i likhet med första kammaren vill, att riksdagen må med bifall till herr Magnussons i Skövde motion, II: 442, avslå Kungl. Maj:ts proposition nr 137, i vad den avser förening av Vadsbo norra och Vadsbo södra domsagor, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har riksdagen i likhet med andra kammaren

dels med avslag å herr Magnussons i Skövde motion, II: 442, beslutat, att Vadsbo norra och Vadsbo södra domsagor skola från och med den 1 januari 1929 förenas till en domsaga, vilken efter sammanslagningen skall benämnas Vadsbo härads domsaga;

dels ock fastställt avlöningsförmånerna för häradshövdingen i sistnämnda domsaga sålunda:

lön	kronor	4,500
tjänstgöringspenningar	»	1,400 5,900.»

Sedan efter given varsel kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen blivit uppläst, företogs omröstningen medelst namnupprop, och utföll den samma med 95 Ja och 110 Nej, varjämte 7 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Den omröstning över ovanintagna voteringsproposition, som, enligt ankommet och nu uppläst protokoll, blivit av första kammaren samtidigt anställd, hade utfallit med 53 Ja och 60 Nej, vadan, då därtill lades andra kammarens röster eller.. 95 Ja och 110 Nej, sammanräkningen visade 148 Ja och 170 Nej,

och hade alltså beslut i denna fråga blivit av riksdagen fattat i överensstämmelse med nej-propositionens innehåll.

§ 3.

Herr talmannen tillkännagav, att enligt överenskommelse mellan kamrarnas talmän gemensam votering komme att anställas vid morgondagens sammanträde angående det i statsutskottets memorial nr 184 omförmälda ärendet.

§ 4.

Föredrogs och lades till handlingarna konstitutionsutskottets memorial, nr 40, med föranledande av kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande utskottets utlåtande nr 37, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ändrad lydelse av § 50 riksdagsordningen.

§ 5.

Vid härpå skedd föredragning av konstitutionsutskottets memorial, nr 41, angående arvode åt extra kammarrådet E. H. Schalling, vilken inom utskottet biträtt vid behandlingen av viss fråga, biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 6.

Härefter föredrogs statsutskottets memorial, nr 184, i anledning av kammarnas skiljaktiga beslut rörande vissa utav Kungl. Maj:t under åttonde huvudtiteln av statsverkspropositionen framlagda förslag angående privatläroverken.

Den i detta memorial föreslagna voteringspropositionen godkändes.

§ 7.

Statsutskottets nu föredragna memorial nr 185 bordlades åter.

§ 8.

Föredrogs sammansatta stats- och första lagutskottets memorial, nr 6, angående ersättning åt utskottets sekreterare m. fl.; och biföll kammaren utskottets däri gjorda hemställan.

§ 9.

Härpå föredrogs, men blev ånyo bordlagt andra kammarens femte tillfälliga utskotts utlåtande nr 8.

§ 10.

Till avgörande företogs nu statsutskottets utlåtande, nr 178, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till bekämpande av arbetslösheten jämte i ämnet väckta motioner.

*Ang.
anslag till be-
kämpande av
arbetslösheten.*

I en till riksdagen avlåten, den 9 mars 1928 dagtecknad proposition, nr 161, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att till bekämpande av arbetslösheten, i huvudsaklig överensstämmelse med i statsrådsprotokollet angivna grunder, under femte huvudtiteln, avdelningen sociala verk och inrättningar, underavdelningen arbetsfred, arbetsförmedling, arbetarskydd m. m., för budgetåret 1928—1929 anvisa ett extra reservationsanslag av 3,000,000 kronor.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehäft

dels de likalydande motionerna nr 291 inom första kammaren av herr *Möller m. fl.* och nr 463 inom andra kammaren av herr *Hansson* i Stockholm *m. fl.*, vari hemställts, att riksdagen måtte besluta att till arbetslöshetens bekämpande anvisa för budgetåret 1928—1929 ett extra reservationsanslag — att utgå i huvudsaklig överensstämmelse med i nämnda motioner angivna riktlinjer — å 8,000,000 kronor,

dels ock motionerna inom andra kammaren

nr 519 av herr *Järte m. fl.*, vari föreslagits, att riksdagen måtte, i överensstämmelse med de förslag till ändring i nuvarande grunder för den statliga arbetslöshetspolitiken, som i motionen framställts, för arbetslöshetens bekämpande under femte huvudtiteln för budgetåret 1928—1929 anvisa ett extra reservationsanslag av 1 miljon kronor,

nr 469 av herr *Dahlén m. fl.*, vari hemställts,

att riksdagen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 161 måtte bevilja ett förslagsanslag å 30 miljoner kronor att användas för understödjande av kommunala och anordnandet av statliga produktiva arbeten för de arbetslösa,

Ang.
anslag till be-
kämpande av
arbetslösheten.

(Forts.)

att riksdagen måtte såsom villkor för anslaget användande föreskriva, att arbetslöshetskommissionen avskaffades samt att hjälpverksamheten för de arbetslösa organiserades så, att ledningen därav lades direkt under socialdepartementet och att kommunerna erhöle rätt att driva en självständigare arbetslöshetspolitik, och

att riksdagen vid beviljande av ovan nämnda anslag måtte fastställa sådana direktiv för hjälpverksamheten, att alla oförvällat arbetslösa skulle i möjligaste mån beredas arbete vid av kommuner eller stat anordnade produktiva hjälparbeten och att, därest i något fall sådant arbete ej kunde beredas de arbetslösa, dessa beviljades understöd efter de grunder, som i motionen framhållits, samt

nr 520 av fru *Ekberg* och fru *Nordgren*, vilka, med instämmande i yrkandet i motionen II: 463, hemställt, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om utfärdande av sådana föreskrifter angående statsbidrag till arbetslöshetshjälp, att i motionen angivna personer måtte komma i åtnjutande av sådant understöd, som omförmäldes i § 3 kungörelsen angående statsbidrag till arbetslöshetshjälp den 7 juli 1922.

Utskottets hemställan innefattade, att riksdagen måtte med avslag å ovanberörda motioner bifalla Kungl. Maj:ts framställning i ämnet.

Vid utlåtagandet voro emellertid fogade reservationer

av herrar *Lindblad*, *Olof Olsson*, *Johan Nilsson* i Malmö, *Asplund*, *Björck*, *Anderson* i Råstock, *Rydén*, *Jansson* i Falun, *Carlsson-Frosterud*, *Törnkvist* i Karlskrona och *Andersson* i Höör, vilka ansett att utskottet bort hemställa,

I) att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förevarande proposition och motionerna I: 291 samt II: 463 och 469 ävensom med avslag å motionen II: 519, i huvudsaklig överensstämmelse med i reservationen förordade grunder — — — lika med Kungl. Maj:t — — — anvisa ett extra reservationsanslag av 8,000,000 kronor; samt

II) att motionen II: 520 i den mån den icke kunde anses besvarad genom vad utskottet anfört icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda;

av herrar *Widell*, *Bergqvist*, *Johan Bernhard Johansson*, *Clemedtson*, andre vice talmannen *Nilsson* i Bonarp, *Holmgren*, *Järte* och *Anderson* i Storegården, som ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förevarande proposition och motionen II: 519 ävensom med avslag å motionerna I: 291 samt II: 463, 469 och 520, till bekämpande av arbetslösheten, i huvudsaklig överensstämmelse med i reservationen förordade grunder — — — lika med Kungl. Maj:t — — — anvisa ett extra reservationsanslag av 2,000,000 kronor; samt

av herrar *C. Petrus V. Nilsson* och *Olsson* i Kullenbergstorp, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förevarande proposition och motionen II: 519 ävensom med avslag å motionerna I: 291 samt II: 463, 469 och 520, till bekämpande av arbetslösheten i huvudsaklig överensstämmelse med i reservationen förordade grunder — — — lika med Kungl. Maj:t — — — anvisa ett extra reservationsanslag av 3,000,000 kronor.

Sedan utskottets hemställan föredragits, anförde:

Herr **Järte**: Herr talman! Under de trenne sista åren har arbetslöshetsfrågan kommit före vid riksdagens slut. År 1926 skedde det i samband med stripafrågan. I fjol uppstod en debatt, föranledd därav, att socialdemokrater-

na i en motion formligen frånträdde sin medverkan vid den kompromiss av 1922, då de nuvarande direktiven utformades. Denna motion blev i föl avslagen, såsom var att vänta. I år kan man kanske förutse en långvarigare debatt, därför att, som herrarna se av statsutskottets utlåtande, ganska splittade meningar föreligga. Dessutom är det ju valår! För statsutskottets förslag stå egentligen bara tre ledamöter av utskottet, nämligen regeringspartiet. Eljest föreligga tre andra förslag, ett från högern, ett från bondeförbundet och ett från socialdemokraterna.

Det finns också en annan anledning att nu något närmare dröja vid denna fråga, i det att åtskilligt inträffat under det sista året av natur att åtminstone från min sida påkalla, såsom skett i min motion, några förslag till ändringar av de nu gällande direktiven och av den politik, som statsmakterna följt de sista åren i fråga om de årliga anslagen för arbetslöshetens bekämpande.

Det gångna året har, som vi alla veta, tyvärr karakteriserats av arbetslöshetsfrågans politisering i t. o. m. intensivare grad än tidigare varit fallet. Kommunalförsamlingarna i storstäderna ha under hela vintern sysselsatt sig med frågan. Och man kan konstatera, att den beklagliga tendens än mera framträtt, vilken yppats under de senaste åren, nämligen att storstäderna i landet, följda av åtskilliga andra industristäder, där socialdemokraterna ävenledes ha majoritet i kommunalförsamlingarna, ytterligare vidgat klyftan mellan sig och den statliga politiken. Anledningen härtill var den, att år 1923, då man på arbetslöshetssiffrorna kunde märka och även på näringslivets glädjande uppsving iakttaga, att den värsta fredskrisen var över, inställdes i hela landet på sommaren nämnda år den kontanta understödsverksamheten med statsbidrag. Det följdes i regel av landets kommuner fullt lojalt. Den statliga politiken koncentrerades helt och hållet på arbetslinjen dels i statens egen regi och dels genom de s. k. statskommunala arbetena. Men i Göteborg och Malmö ville man fortsätta den kontanta understödsverksamheten, och man beviljade för densamma kommunala medel. Besluten härom överklagades efter hand hos regeringsrätten, som 1923 i ett utslag konstaterade, att för den verksamheten fingo icke kommunala medel användas. Städerna tillätos att i egen regi ordna kommunala nödhjulsarbeten, men för kontant understödsverksamhet, som inte skulle ha fattigvårdskaraktär, måste statsbidrag utgå. Det var ett klarläggande prejudikat, som tjänat som rättesnöre för den kommande utvecklingen. Men Göteborg och Malmö kringgingo beslutet på så sätt, att man där formellt inpassade understödsverksamheten i fattigvården genom att bevilja anslag under dess anslagstitel och genom samverkan med vederbörande fattigvårdsmyndigheter. På det viset fortsatte man den kontanta understödsverksamheten i Malmö varje vinter och i Göteborg året om med enbart kommunala medel.

Enligt min uppfattning borde då den statliga myndigheten ha reagerat. Det heter nämligen i gällande författning, att då statens hjälp påkallas av en kommun, så skall arbetslöshetskommissionen undersöka, huruvida och i vilken omfattning denna kommun har vidtagit åtgärder av ändamålsenlig natur för bekämpande av arbetslösheten. Så står det, då det gäller beviljande av statsbidrag till kontant understödsverksamhet, och detsamma stadgas i fråga om statsbidrag till statskommunala arbeten. Kommissionen har emellertid på det sättet supplerat dessa storstäders mot dess egen politik stridande verksamhet, att den hela tiden ställt till förfogande arbetsplatser åt arbetslösa från Göteborg och Malmö vid de statliga nödhjulsarbetena. Även därvidlag borde dock kommissionen tagit i övervägande, om verkligen dessa åtgärder från kommunernas sida voro av natur att böra uppmuntras. Det vore inte bara lämpligt — utan också rättvist med hänsyn till de andra kommunerna, vilka lojalt samarbetat med den statliga myndigheten — att vidtaga vissa repressiva åtgärder för att få de förstnämnda kommunerna att handla i enlighet med de stat-

*Ang.
anslag till be-
kämpande av
arbetslösheten.
(Forts.)*

*Ang.
anslag till be-
kämpande av
arbetslösheten.
(Forts.)*

liga direktiven. Det har kommissionen icke gjort, och jag anser, att man på den grund kan rikta ett befogat klander mot densamma. Det har icke heller inom kommissionen saknats röster som förmenat, att kommissionen bort göra detta. Kommissionen har för övrigt legat i en ganska skarp polemik, särskilt med Göteborgs stad, och i ett offentligt utlåtande förra året klart påvisat, med siffror och fakta, att den göteborgska arbetslöshetspolitiken medför den stora olägenheten och farliga frestelsen för svaga människor, att man kunde, genom att placera sig på statens nödhjulsarbeten och där få lön och sedan låta Göteborgs stad betala fattighjälp åt den hemmavarande familjen, få bättre inkomst, än som kunde beredas arbetande på den öppna arbetsmarknaden. Men detta är en hjälppolitik, som gör det förmånligare för individen att låta det allmänna försörja sig än att själv söka arbete och taga emot de arbetstillfällena, som bjudas i det enskilda näringslivet i Göteborgs stad — för att icke tala om jordbruket. Då kan var och en förstå, att man gått för långt och att det borde vara den statliga myndighetens skyldighet att söka stävja sådana missförhållanden. Enbart denna omständighet motiverar min erinran, att det vore lämpligt, att arbetslöshetskommissionen besinnade sig på sin viktiga uppgift att söka stäcka den betänkliga utveckling, som här äger rum.

Det har vidare hänt under fjolåret, att arbetslöshetskommissionen givit vika för starka påtryckningar från Stockholms stads sida och, såvitt jag förstår, i oträngt mål återinfört den kontanta understödsverksamhet, som avblästes sommaren 1923 under förhållanden, som ur arbetsmarknadssynpunkt voro mycket ogynnsammare än i vintras. Jämväl härvidlag föreligger en eftergift från kommissionens sida, som är svår att förstå och som återigen innebär en orättvisa mot andra kommuner, som ha en mera tyngande arbetslöshet på sin ort än Stockholm och framför allt vida mindre förmåga att hjälpa sig på egen hand. Det är som om den lokala närheten i Stockholm gjort det lättare för vederbörande kommunala myndighet att vinna gehör för sina kommunistpåverkade krav.

Det har dessutom inträffat, att frågan om konfliktdirektiven fått förnyad aktualitet därigenom, att Roslagsbanan i vintras begärde att få arbetskraft sig anvisad från arbetsförmedlingen i Stockholm till det banbygge i Djursholm, som den ville sätta i gång, men som en lång tid varit blockerat av syndikalisterna. Roslagsbanan hade bjudit en timlön på 1 krona 10 öre för detta arbete, som med avseende å teknisk färdighet icke ställde några större anspråk i fråga om yrkesskicklighet, utan som man kunde säga, att vanliga grovarbetare vore lämpade för. Banan bjöd, som sagt, 1 krona 10 öre per timme och ansåg det vara en ganska god lön, därför att runt omkring i skogarna gingo arbetarna för 5 kronor om dagen. Och lantarbetaravtalet stadgade en timlön av 45 öre för den trakten. Dessutom kunde arbetarna förtjäna mera på ackordsarbete och komma över 8 kronor 80 öre, som de med timlönen skulle förtjäna per dag. Roslagsbanan fann det vara så mycket mera skäl att anse denna lön rimlig, som arbetslöshetskommissionen en tid förut fastställt grovarbetarlönen i Djursholm till 7 kronor och förty nödhjulsplönen till 5:60 kronor. Den stockholmska nödhjulsplönen är 6 kronor 10 öre; även stockholmarna hade kunnat förtjäna mera genom att gå till Roslagsbanan än genom att gå till de statskommunala eller statliga nödhjulsarbetena. Banan begärde därför hänvisning för att på detta sätt bereda arbetstillfällen trots den utfärdade syndikalistblockaden. Blockaden motiverades från syndikalisternas sida med att den vore ett led i deras målmedvetna strävan att så långt som möjligt från Stockholms räjong tillämpa den i här gällande byggnadsarbetaravtal stadgade grovarbetarlönen 1 krona 45 öre i timmen. De sökte pressa den lönen ut i så vida ringar kring Stockholm som möjligt. När den-

na hemställan gjordes till arbetsförmedlingen om arbetskraft, vägrade de arbetslösa, som fingo kännedom om blockaden, i första vändningen. Då anmäldes saken till kommissionen, och denna fann vid sin prövning, att enligt direktivens mening skulle lönen anses icke vara tillräckligt hög för att motivera hänvisning av arbetslösa. Det beslutet har överklagats av Roslagsbanan. Över dessa besvär har arbetslöshetskommissionen yttrat sig, därvid den fasthållit sin mening och sökt att med en tämligen konstruerad dialektik urgera, att »enligt konfliktdirektivens mening» vore lönen otillräcklig. Men kommissionen kunde icke bestrida, att det arbetas för den lönen, och den kunde icke heller undgå att lägga märke till, att Roslagsbanan *fått arbetskraft i tillräcklig omfattning för den erbjudna lönen!* De arbetslösa bröto blockaden själva samt gingo dit och arbetade. Och icke nog med det, utan på senare tid har det arbetats också i Humlegården för Roslagsbanans räkning för samma pris. Alltså: arbetslöshetskommissionen förklarar, att »enligt konfliktdirektivens mening» måste lönen anses vara för låg. Men den faktiska prisbildningen på arbetsmarknaden har visat, att det finnes arbetskraft, så mycket banan vill ha, för just den lönen, därför att den är så pass god i förhållande till vad som i övrigt bjudes i Stockholmstrakten. Därför ha de arbetslösa i realiteten motbevisat kommissionens rent teoretiska spekulationer.

Emellertid: Kungl. Maj:ts beslut har ännu icke fattats i ärendet, fastän månaderna förrunnit. Det förefaller, som om riksdagen skulle åtskiljas utan att få kännedom om den ståndpunkt, Kungl. Maj:t intager i frågan. För två år sedan, då den nuvarande ministärens föregångare befann sig i samma predikament, så lade dock ministären Sandler i riksdagens elfte timme korten på bordet. Jag vet icke, vad som drev den till att på detta sätt till sist sticka huvudet i snaran, vilken också drogs till med dödande kraft. Men ministären Ekman har icke velat gå den vägen utan låter riksdagen sväva i okunnighet om sin ställning till denna blockadfråga. Måhända har den opportunistiska synpunkter på ärendet och resonerar som så, att den låter saken bero, tills Roslagsbanan fått sitt banbygge färdigt. Sedan säger den efteråt: Ja, vi ansågo oss icke kunna desavouera arbetslöshetskommissionen, men nu åstadkommer detta salomoniska domslut ingen praktisk skada. Däremot, om regeringen tidigare fattat ståndpunkt — jag vet ju icke alls, hur det skulle hava utfallit — men om prövningen av föreliggande besvär skulle utfallit så, att regeringen godkänt kommissionens uppfattning och underkänt Roslagsbanans, hade man kanske riskerat en strejk vid företaget. Det kunde nämligen hända, att dessa arbetsvilliga, som ha syndikalistblockadens bann över sitt huvud, icke skola förbliva så ståndaktiga gentemot de antagligen ofta kommande påtryckningarna och obehagen, att, när de höra, att Kungl. Maj:t konstaterar, att de ha en oskäligen hög lön, de vilja sluta. Men då hade Kungl. Maj:t i egen hög person, tillsammans med syndikalisterna, ödelagt detta arbetstillfälle och därmed ökat arbetslösheten. Jag förmodar, som sagt, att det är förklarliga farhågor av denna art, som göra, att Kungl. Maj:t nu tövat. Om en tid kanske Roslagsbanan säger: Nu är vår bana färdig, vi taga tillbaka vår ansökan om arbetskraft, ty vi behöva icke arbetskraften längre, och då kommer regeringen ifrån hela affären utan att behöva öppna visiret. Allt går igen, heter det. Men nog får man lov att säga, att denna Altorpsblockad är en parodisk återupprepning av Stripa. Riksdagen får icke veta, vad regeringen vill i detta stycke. Kungl. Maj:t avser antagligen icke att desavouera kommissionen, men samtidigt delar den tydligen i tysthet den uppfattningen, att här arbetas det för skäligen hög lön. Härigenom kan visserligen saken få en praktisk lösning till alla parter's båtnad. Men jag skulle dock vilja göra gällande, att när — som jag i min motion föreslagit — kommissionen med stor vanda går in för det svåra problemet att prä-

Ang.
anslag till be-
kämpande av
arbetslösheten.
(Forts.)

Ang.
anslag till be-
kämpande av
arbetslösheten.

(Forts.)

va, vilken lön är skälig, riksdagen borde giva den en ledtråd, och säga, att den grovarbetarlön, som kommissionen själv fastställer för orten, borde anses skälig för grovarbetare på samma ort. Om regeringen ville gå med på detta förslag, som nu också är innefattat i föreliggande högerreservation, kunde regeringen också få en ledpunkt, som underlättade för regeringen att taga principiell ståndpunkt i affären. Jag vill verkligen hoppas, att herrar regeringsmedlemmar och medlemmar av regeringspartiet borde behjarta sin egen brydsamma belägenhet och bifalla detta lojala och människovänliga förslag.

Detta om den s. k. Altorpsblockaden.

Inledningsvis yttrade jag, att åtskilligt inträffat under det gångna året. Jag vill nu komma till en annan sida av saken, nämligen att i utlandet inom arbetslöshetspolitiken sådant hänt, som berövat socialdemokraterna en del av den argumentation, som de kunde använda mot gällande svenska konfliktdirektiv, att dessa vore de mest stränga, som existerade i den civiliserade världen. Men detta sammanhänger därmed, att vi här i Sverige kanske ha av alla länder teoretiskt och praktiskt bäst bemästrat detta problem. Teoretiskt torde vi åtminstone trängt djupare in i denna fråga än något annat land. Jag vill påstå, att det 600 sidor digra arbetslöshetsförsäkringskommittébetänkandet, som publicerades i våras, och som inom parentes sagt, Kungl. Maj:t i grevens tid, just i går, remitterat till ämbetsverk och myndigheter naturligtvis endast för att visa oppositionen från vänster, att regeringen icke velat förhåla denna fråga utan till den 1 oktober i år infordrat yttranden — för att bereda en proposition? — är av sådant intresse, att jag vill uppmana kammarens ledamöter att i sommar i lugn och ro genomläsa detsamma. Det är en synnerligen lärorik lektyr. Där visar det sig, att man med biträde av en framstående nationalekonom, prof. Heckscher, satt in sonden långt djupare in i det kräftsår, som arbetslösheten utgör i vårt samhälle, än vad man gjort i något officiellt betänkande i något annat land. Sålunda: om vi intaga denna ståndpunkt i konfliktdirektiven, beror det på, att vi ha ett djupare och säkrare grepp på saken än i andra länder. Våra skandinaviska grannar följa emellertid efter. Det är icke så, att de alltjämt vidhålla sin tidigare slentrianmässiga gamla politik på detta område, utan de hava lärt av oss. När de danska och norska arbetslöshetsinspektörerna voro på besök här i Stockholm i höstas för att bevista den offentliga arbetsförmedlingens tjugufemårsjubileum, hölls en konferens i riksdagshuset mellan dem och svenska experter om de norska och danska konfliktdirektiven. Det visade sig då att i t. ex. den nya danska arbetslöshetsförsäkringslagen hade man ryckt den svenska ståndpunkten betydligt närmare. Från Norge omvittnades, att man också i praktiken modifierat sin gamla ståndpunkt i samma riktning. Något hänvisningsförfarande finnes visserligen icke i Danmark och Norge, men det beror på, att särskilt danskarna ha en gammal och väl utbildad arbetsrätt, så att de kunna få ett grepp på olovliga konflikter genom att draga dem in för »Voldgiftsretten». Det är den skillnaden, som gör, att hos oss måste arbetslöshetskommissionen och i sista instans Kungl. Maj:t fungera som arbetsdomstol, vilken, så fort staten ger hjälp åt arbetslösa, kan bli domare över varje förefintlig lön och varje av lönekonflikt vållad arbetsstrid. Det är konsekvensen av arbetslöshetspolitiken. Vi se också från nu pågående arbetskonferens i Genève, hurusom de svenska fackföreningsombuden motsätta sig obligatorisk skiljedom i fråga om löner för hemmaindustrien, vilket förut krävdes av socialdemokraterna, för att man skulle kunna hjälpa de arbetare, som icke hade någon fackorganisation att ty sig till. Man frånfaller nu denna äldre programmatiska fordran och säger: »Nej, vi vilja icke vara med om skiljedom i detta fall.» Det är ett ganska intressant symptom, att man upptäckt, vart den politiken leder, som man drev, då man en gång ville hava tvångslöner, åsatta av domstol, för hemindustrien. Men sanna mina ord: *ju längre vi hålla*

på med statlig hjälp åt de arbetslösa, desto fortare komma vi fram till allmän statlig skiljedom i intressetvister. Det är den logiska i de socialekonomiska sammanhangens natur grundade, ofrånkomliga följden av statlig hjälp åt de arbetslösa. Den som ej vill vandra dessa avskräckande australiska vägar på löne- och socialpolitikens område — och det vilja varken arbetsgivare eller arbetare i vårt land — måste i tid avskrika den statliga arbetslöshetshjälpen, innan dessa konsekvenser bli oundvikliga. Må fackförbunden taga hand om de arbetslösa. De hava i alla fall genom sin monopolistiska avspärrnings- och lönepolitik så dryg skuld till arbetslösheten, att även den synpunkten här bör bli hävdad, att de framdeles som hittills få taga på sig den börda, som arbetslösheten utgör. Göra de icke det, utan låta det allmänna betala kostnaderna för lönestridernas offer, kommer staten en dag och säger, att den skall också bestämma om lönerna och om lönestriderna. Vad som händer i Genève, där herr Thorberg nu kommer att motsätta sig lönenämndernas införande i fråga om hemindustrien, varslar om tider, då fackföreningsrörelsen får uppleva, att i händelse av den statliga arbetslöshetshjälpens fortsättande i den ena eller andra formen, evad det blir s. k. försäkring eller ej, så kommer staten att ganska snart se sig nödgad till en avtalslagstiftning av mycket mera ingripande art än den homöopatiska skiljedomskur, som herrarna med så mycken frenesi förgäves bekämpade i förra veckan.

Detta mera i förbigående. Jag upprepar eljest det faktum, att man i Danmark och Norge närmast sig den svenska rationella uppfattningen om konflikt-direktiven och berövat socialisterna det argumentet, att vi skulle stå som ett slags reaktionärt urtidsexemplar av »inhuman» arbetslöshetspolitik. Utvecklingen går tvärtom i annan riktning. Ser man vidare på England, har det visat sig, att arbetslinjen, som socialdemokraterna se med ett blivit öga och med ett tämligen ilsket, är så pass värdefullt, att uti den på grund av dess egen-skap av komplement till den obligatoriska arbetslöshetsförsäkringen ofantligt ansvallda engelska fattigvårdspolitiken har man fått införa en arbetslinje för att kontrollera de arbetsskygga och hålla denna hjälp inom rimliga gränser. Sannolikt kommer också i en framtid svensk fattigvård att få lägga sig till med en rikligare använd arbetslinje. Försöken att tränga tillbaka denna till förmån för vidgad och ensidig kontanthjälp, som omhuldas av socialdemokraterna, äro därför icke blott sakligt okloka utan också otidsenliga. Det är ett steg bak-åt, som icke leder fram till en önskvärd sanering och samling av de olika so-ciala hjälpformerna.

Ja, herr talman, med ledning av dessa erfarenheter från det gångna året har jag väckt en motion, som ligger till grund för den reservation, som mina meningsfränder och jag avgivit till statsutskottets utlåtande.

Jag hade framställt förslag i *tre* avseenden. För det *första*, att den slen-trianmässiga anslagspolitik, som gjort sig gällande i fråga om arbetslösheten de sista åren, skulle revideras, och man därför icke skulle bevilja mera till arbetslöshetskommissionen än vad som vore nödvändigt för dess verksamhet under ifrågakommande budgetår. År 1926 beviljades åtta, i fjol fem och i år äskas tre miljoner kronor. Det är ju glädjande att beloppen minskats, vilket beror därpå, att hjälpverksamheten kunnat begränsas — icke genom att den numera omfattar en mindre procent av hjälpsökande arbetslösa; tvärtom! — på grund av att näringslivet glädjande nog gått så framåt. Konjunkturerna peka på en tydlig förbättring på arbetsmarknaden och därför har hjälpverksamheten kunnat begränsas och anslagen minskas. Föregående år framhölls också, att anslaget vore för rikligt tilltaget. Kommissionen har nu vid budgetårets slut i behållning ungefär lika mycket, som kommissionen anser sig behöva för det kommande året. Varför skall man då av skattemedel och till budgetens åt-stramning ännu en gång bevilja detta belopp? När den saken varit på tal,

Ang.
anslag till be-
kämpande av
arbetslösheten.
(Forts.)

Ang.
anslag till be-
kämpande av
arbetslösheten.

(Forts.)

har man icke kunnat jäva, att det var riktigt. Men 1926 sades, att nu behöva vi på grund av stripafrågan lägga en liten smula plåster på såret. I fjol sade man också: »Låt dem få beloppet, vi avslå ju deras motion.» Dessa beräkningsgrunder i avseende å beloppens användning äro dock icke giltiga. Man måste se till, att man får en rationell budgetpolitik även härvidlag. Jag har därför i min motion föreslagit ett belopp av en miljon kronor, som vi sedan i reservationen höjt till två miljoner kronor såsom varande ett fullt tillräckligt belopp för kommissionens verksamhet under det kommande året. För detta budgetår beräknar kommissionen, att den behöver 4.5 miljoner kronor; ett lika stort belopp finnes till förfogande vid budgetårets början. Med den stabilitet, som dess bättre inträffat i det ekonomiska livet, kan man icke förutsätta en så plötslig försämring på arbetsmarknaden, att kommissionens beräkningar icke skulle hålla streck, och då ha vi ändock föreslagit, som ytterligare reserv två miljoner kronor. Jag tror, att finansministern skulle vara glad åt att kunna spara en miljon kronor, när man vet hur spänd budgeten är, och att det är viss fara för att skattesänkningen äventyras. De två miljoner kronor, som reservanterna bjuda, torde alltså vara fullt tillräckliga. Man bör undvika att beräkna i överkant så, som fallet varit under föregående år, och i stället beräkna anslaget till vad kostnaderna verkligen komma att belöpa sig till. Det kan sägas att de sociala anslagen på budgeten skola vara en riviera för dem, som leva på samhällets skuggsida. Men det finnes ju tillräckligt med penningar redan utan nytt anslag. Att på detta sätt godtyckligt disponera skattemedel, som man vet icke skola komma till användning, är icke rationellt.

Det *andra* yrkandet, som jag framställt i min motion, har till grund, att Kungl. Maj:t själv framställt förslag om ändring av direktiven för de s. k. statskommunala arbetena. Härvid föreslår socialministern, att de kommuner, som sätta i gång dylika nödhjulsarbeten med för de statliga nödhjulsarbetena gällande villkoren, d. v. s. med nedsatta löner, hädanefter i ersättning från staten skulle kunna påräkna hälften av utbetalad för orten stadgad nödhjuls-lön. Nu gäller, att statssubventionen begränsas till det belopp, som de anställda skulle fått för den händelse de varit kontant understödda med statsbidrag. Denna senare bestämmelse visar att man vid de statskommunala arbetenas tillkomst under den värsta kristiden 1922, då man måste misströsta om att i statens regi kunna uppbringa tillräckligt med arbetsplatser för att bereda sysselsättning, ville utnyttja kommunernas egen administrativa och tekniska apparat för att på så sätt utvidga den önskvärda arbetslinjen och undvika det demoraliserande och improduktiva kontantunderstödet. Jag vill då erinra därom, att kommissionens majoritet, när förslag härom framkom, motsatte sig detta uppslag, vilken majoritet på den tiden bestod av bl. a. herrar Pegelow, Huss, von Koch och mig själv. De socialdemokratiska ledamöterna i kommissionen framlade förslaget, och den dåvarande socialministern Herman Lindqvist upp-tog det i arbetslöshetspropositionen till 1922 års riksdag; i samband med den stora arbetslöshetskompromissen av samma år blev det också bifallet av riksdagen. Kommissionens dåvarande majoritet var emot förslaget, därför att man ansåg det principiellt oriktigt och praktiskt betänkligt att uppmuntra de kommunala arbetsintressena. Dessa statskommunala arbeten utgöra alltid ett föregripande av framtida kommunala arbeten och förfarandet innebär i själva verket, att *staten subventionerar kommunernas egna arbeten*. Det kunde kanske vara försvarligt som en provisorisk åtgärd vid den hemsökelse, som rådde på arbetsmarknaden under den värsta kristiden, men nu torde tiden vara inne att avveckla detta rena kristidssystem. Våra städers kommunalarbetare ha också anledning att med bekymmer se på denna verksamhet, ty de avhändas de arbeten, som de skulle behöva för att kunna få kvarstå i kommunens tjänst i framtiden. Nu kan man säga, att blir det så, att en del kommunala arbetare

avskedas därför, att dessa nödhjälpsarbeten gjort dem överflödiga, då kunna de sättas på dessa nödhjälpsarbeten. Härför lägga dock gällande avtal hinder i vägen. De kommunala kollektivavtalen ha visserligen till arbetarnas fördel stadgat, att en kommunalarbetare, som överföres till nödhjälpsarbete, skall ha sin avtalsenliga lön, men den kan han likvisst icke få, när han arbetar i de statskommunala arbetena, ty där skola de statliga normerna d. v. s. löner under den vanliga nivån gälla. Det inträffade också i Stockholm i fjol somras, att medan 600 arbetslösa voro sysselsatta på de statskommunala nödhjälpsarbetena nödgades myndigheterna att åtminstone provisoriskt entlediga c:a 50 kommunalarbetare. Till dessa absurda konsekvenser leda dessa statskommunala arbeten, när man lagt dem på en så bred bas som man gjort i Stockholm. I september månad funnos sålunda i Stockholm 1,000 hjälpsökande, varav i runt tal 600 blivit placerade på statskommunala arbeten i Stockholms omedelbara närhet och 300 — ungarlarna — på de rent statliga arbetena, medan man i reserv endast hade 100 man, och detta i september månad, då verksamheten på arbetsmarknaden var så livlig med hänsyn till den stora höstflyttningen och man runtom i landet inom jordbruket led brist på arbetskraft. När man driver en sådan extensiv arbetslöshetspolitik, att endast 100 man i hela huvudstaden med dess inemot en halv miljon invånare gå lediga, kunna herrarna förstå att dessa statskommunala arbeten här fått en för vid omfattning.

Nu har kommissionen föreslagit och Kungl. Maj:t har hemställt till riksdagen, att man, som sagt, skulle få utvidga subventionen på så sätt att halva arbetslönen skulle betalas av staten. Detta skulle framför allt vara en stor gåva, som staten skulle skänka till Stockholms stad. Som stockholmare har jag naturligtvis ingenting däremot, men här på detta rum skola vi bevaka rikets allmänna intressen, och jag måste säga, att huvudstaden icke behöver några sådana nådegåvor av staten. Den behöver *rättvisa*, när det t. ex. gäller det ärende om markavtalet, som följer här efter. Jag föreställer mig också, att man ute i bygderna skall tycka, att det är underligt, att Stockholm skall få profitera av en särskild hjälpform, som inga andra kommuner ha möjlighet att anordna i lika stor omfattning som Stockholm. Därför är det klokt, vad socialstyrelsen i sitt utlåtande antytt, och jag föreslagit i min motion samt även herr Olsson i Kullenbergstorp gått in för, nämligen att man visserligen till nöds skulle kunna övergå till att ändra beräkningsgrunderna för det statliga bidragsbeloppet men fastställa detta till maximum två kronor per dag och arbetslös.

Den *tredje* punkten i min motion, den om blockaden av Roslagsbanans Altorpsbygge, har jag tidigare i mitt anförande utförligt berört.

Herr talman, nu har jag låtit olika sidor av arbetslöshetsfrågan passera revy. Till sist vill jag dock som ett ytterligare skäl för att minska det belopp, som Kungl. Maj:t här äskat, understryka, att statens ifrågavarande hjälpverksamhet borde mer än hittills lämpas efter säsongerna på arbetsmarknaden. I fjol våras t. ex. bluffades och basunerades i politiska kretsar och i pressen så mycket om arbetslösheten, att man fick den föreställningen, att det stundade svåra tider, ja, rent av var fara på taket. Jag föreställer mig, att den känslige socialministern givit kommissionen en vink om att nu skulle den lägga sig vinn om att vidga sin verksamhet. Detta gjorde också kommissionen och den bedrev i somras en mera omfattande verksamhet än tidigare. Men vad hände? Jo, arbetslösheten minskades i stället. Socialstatistiken för i fjol visar månad för månad att, tack vare de ljusnande konjunkturerna, ställningen på arbetsmarknaden förbättrats och efterfrågan på arbetskraft ökats. Så kommo vi därefter, att det i augusti månad uppstod en verklig kalamitet för jordbruket. Lantmännen här i kammaren erinra sig nog hur svårt det

Ang.
anslag till be-
kämpande av
arbetslösheten.
(Forts.)

Ang.
anslag till be-
kämpande av
arbetslösheten.

(Forts.)

då var — jag tänker här närmast på de skånska lantbrukarna — att få arbetskraft för att bärga den försenade och dåliga skörden, försenad på grund av det ogynnsamma vädret. Samtidigt sysselsattes flera tusen man med statliga och statskommunala arbeten, arbeten, som inte alls voro nödvändiga eller brådskande. Om man tänker på de värden som gingo till spillo genom skördens försvårade bärgning på grund av brist på arbetskraft, måste det te sig nationalekonomiskt förkastligt att icke nedlägga nödhjulsarbetena under den bråda skördetiden. Icke så, att man skulle kunna förmedla den sålunda frigjorda arbetskraften direkt till de skånska åkerfälten eller annorstädes utan man skulle genom nedläggandet av nödhjulsarbeten medverkat till en ökning av den knappa arbetskraften på arbetsmarknaden, så att åtminstone en sekundär förskjutning kunnat äga rum. I stället entledigades i september endast 200 ungarlar, vilka voro som en droppe i havet. Med anledning av dessa händelser bör det finnas fog för den bestämda förhoppningen att kommissionen under kommande sommar skall mera aktgiva på tidens tecken på arbetsmarknaden och framför allt anpassa hjälpverksamheten efter säsongerna för de olika yrkena samt betydligt inskränka verksamheten under den varma årstiden. Då kan man spara ytterligare medel, vilket skulle bestyrka reservanternas mening, att det är nog med ett anslag på 2 miljoner kronor för arbetslöshetens bekämpande för nästa budgetår.

Herr förste vice talman, då läget ännu är oklart och man icke vet, vilket yrkande som till sist här har utsikt att gå igenom, har jag för närvarande intet yrkande.

Under detta yttrande hade herr förste vice talmannen övertagit ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr Jansson i Falun: Herr talman! Herr Järte började sitt anförande med att erinra om att denna fråga kommit till behandling i riksdagens sista timma. Om man jämför denna hans uppfattning med vad han sedan yttrade, om att regeringen ännu icke fattat beslut i en viss fråga, som ligger under dess prövning, skulle man kanske kunna draga den slutsatsen, att han anser att statsutskottet och speciellt dess tredje avdelning i någon särskild avsikt skjutit på frågan så länge. Jag ber emellertid att få säga, att, vad på de socialdemokratiska ledamöterna ankommer, denna fråga kunnat föreläggas riksdagen för över en månad sedan. Det var om den saken.

De socialdemokratiska ledamöterna i utskottet ha fogat en reservation till utskottets utlåtande. I den reservationen framföra vi dels de synpunkter, som vi i vår reservation framförde i fjol angående gällande arbetslöshetsdirektiv, dels hemställa vi även om en höjning av det utgående anslaget i förhållande till vad Kungl. Maj:t begärt. Jag skall icke ingå på den första delen av vår reservation, men känner mig dock föranlåten att säga några ord i anledning av vad herr Järte yttrade därom. Han sade, att socialdemokraterna vid 1927 års riksdag framförde en motion, varvid de togo avstånd från den kompromiss, som de varit med om att göra 1922. Jag ber att få säga honom, att det icke är sant. Den motion, som framfördes från socialdemokratiskt håll 1927 avsåg endast att återinföra 1922 års förhållanden på detta område. Så enkel är den saken. Jag antar, att herr Järte icke kan bestrida detta, ty det ha vi officiella uttalanden om från hans sida. Och jag antar, att han icke vill bestrida dessa uttalanden, som gjorts från socialstyrelsen. Det är sålunda icke alls så, att socialdemokraterna med sin motion 1927 avsågo att bryta den överenskommelse, som träffades 1922.

Jag skall be att få framföra ett par motiv, varför vi anse att den summa, som av Kungl. Maj:t föreslagits bör höjas. När man genomgår den kungl. propositionen och undersöker i vad mån arbetslöshetshjälp kan beredas arbets-

lösa, d. v. s. anmälda arbetslösa, skall man finna, att den verksamhetstid under det gångna året, som statistiken i propositionen omfattar, visar att endast hälften och knappast ens det av dessa anmälda arbetslösa ha kunnat bliva hjälpta. Procentsiffran ligger mellan 40 och 50 för vintermånaderna och för den övriga tiden på året sjunker denna siffra. Jag skall icke nämna siffran, ty jag minns den icke riktigt, men i alla fall rör det sig om mycket låg procentsats. Jag menar, att när saken ligger till på detta sätt, ha vi från vårt håll icke kunnat finna, att det kan vara rimligt att gå in för ett lägre anslag, än vad som beräknades i fjol. Nu har arbetslöshetskommissionen under de år, som gått, skött om den här saken så att mer än hälften av de arbetslösa lämnats utanför utan att bli hjälpta och att följaktligen vissa inbesparingar på anslagsbeloppet ha kunnat göras. Att kunna spara på anslaget är ju en god sak, och det har jag i och för sig ingenting emot, men om det skall ske på bekostnad av arbetslösa, som icke ha sin nödtorftiga utkomst, då är det väl hårt. Då bör man icke kunna få tillämpa en sådan restriktiv åtgärd, som arbetslöshetskommissionen här har gjort. Det är huvudsakligen på denna punkt, som jag för min del vill hemställa, att kammaren måtte bifalla det högre anslagsbelopp, som här från socialdemokratiskt håll påyrkats.

Som jag förut nämnt, skall jag icke vidare ge mig in på den andra punkten, som vår reservation omfattar, nämligen direktiven. De äro så kända för var och en här i kammaren, att jag icke behöver närmare ingå på den. Jag skall endast med ett par ord beröra herr Järtes anförande i denna del. Han uttalade i slutet av sitt anförande, att han ansåg, att arbetslöshetskommissionen borde upphöra med sin verksamhet fortast möjligt, eller åtminstone att man skulle försöka få dess verksamhet avkopplad. Han sade, att fackorganisationerna själva borde kunna understödja sina arbetslösa medlemmar. Fackorganisationerna som sådana ha offrat mycket pengar på att lämna arbetslöshetsunderstöd åt sina arbetslösa medlemmar. Det finns för övrigt statistik rörande den saken tillgänglig, och det kan ju tänkas att den under debattens fortgång kommer att lämnas. Jag menar sålunda, att arbetarnas fackorganisationer visat intresse just för den saken. Men ha statsmakterna för sitt vidkommande visat samma intresse för att understödja denna fackorganisations verksamhet? Såvitt jag har kunnat finna har det aldrig förekommit. Det har här framställts yrkande om att anslag skulle kunna utgå av statsmedel till dessa arbetslöshetsunderstöds-kassor, som fackorganisationerna ha bildat. Men det har alltid mött motstånd, och några sådana bidrag ha aldrig lämnats från statens sida. Jag anser sålunda att fackorganisationerna ha gjort vad på dem rimligen kan ankomma härutinnan. Och jag anser, att de icke kunna ensamma stå ut med att ordna upp den arbetslöshet, som under en följd av år rått i vårt land och förefaller bli alltmera permanent åtminstone i viss utsträckning. Det bör väl i alla fall bli en samhällets sak att här träda in och hjälpa och underlätta den verksamhet, som från fackorganisationernas sida bedrives i förevarande fall.

Jag skulle i detta sammanhang vilja uttala en önskan om, att det förslag, som nu har framlagts från arbetslöshets-sakkunniga, måtte leda till något resultat. Herr Järte sade i sitt anförande, såvida jag icke hörde fel — det kan hända, att jag gjorde det — att han ville uppmana Kungl. Maj:t att vila i lugn och sova i ro med anledning av det av de sakkunniga framlagda förslaget. Ja, det är kanske ett missförstånd från min sida, men jag fattade honom så, att arbetslöshetsförsäkringen icke var någon synnerligen angelägen sak. Så får man väl ändå icke se denna sak, tycker jag, och det förvånar mig att herr Järte, som tillhör det sociala ämbetsverk inom landet, som har den sociala omvårdnaden för landets invånare om hand, har en dylik uppfattning. Jag tycker att det vore önskligt, om han i stället inriktade något av sin energi på att föra fram en arbetslöshetsförsäkring, varigenom vi kunde bliva befriade

*Ang.
anslag till be-
kämpande av
arbetslösheten.*
(Forts.)

Ang.
anslag till be-
kämpande av
arbetslösheten.
(Forts.)

från dessa särskilda anordningar, som man väl ändå måste anse att arbetslöshetskommissionens verksamhet utgör. Jag kan icke annat än beklaga att en tjänsteman inom detta sociala ämbetsverk har en sådan felsyn på denna stora sociala angelägenhet, som så djupt gripit in i vårt samhälle. Jag vill därför rikta till honom en hemställan, att han måtte göra en liten överläggning med sitt eget samvete. Jag tror, att det bjuder honom att icke göra motstånd mot en sådan åtgärd, som kan lätta och underlätta dels dessa fattiga människors strävanden att kunna försörja sig och som dels också underlättar kommunernas strävanden att lämna något bidrag till dessa arbetslösa. Jag tror, att man därmed skulle kunna nå fram till en ordning, som skulle lämna bättre resultat i många avseenden än vad en sådan hätsk politik, som herr Järte för mot de arbetslösa, gör och har gjort.

Jag har velat säga detta. Jag ber om ursäkt, att det är så direkt riktat till honom, men jag har känt mig mycket smärtsamt berörd över att man skall möta ett sådant motstånd. Man kan icke säga, att det är några egoistiska synpunkter, som vi från vårt håll i detta sammanhang föra fram, eller att det inefattar krav, som skulle vara samhällsskadliga. Jag har den uppfattningen, att det i allra högsta grad ligger i samhällsnyttans intresse, om dessa spörsmål kunna lösas på ett förnuftigt och tillfredsställande sätt.

Herr förste vice talman! Jag skall med dessa ord be att få yrka bifall till den reservation, som är avgiven av herr Lindblad m. fl.

Herr **Dahlén**: Herr förste vice talman! Vi, som ha undertecknat motionen nr 469 i denna fråga, ha under ett flertal år haft tillfälle att framföra den uppfattningen, att statens hjälp till de arbetslösa är fullständigt otillräcklig, och vi ha även framhållit, hurusom de arbetslösa på många sätt behandlas brutalt av staten. Det har emellertid lika ofta från statsutskottet och riksdagen svarats med en hänvisning dels till att frågan om arbetslöshetsförsäkring ligger under utredning, dels till att den nuvarande arbetslösheten icke kan vara av konstant natur, utan att de arbetslösa förr eller senare komma att uppsugas av industrien.

Vad det första argumentet beträffar, ligger det ju ännu i vida fältet, när förslag om en arbetslöshetsförsäkring kan komma att behandlas av riksdagen, och framför allt om den försäkringen kommer att bli *till någon bestående nytta för de arbetslösa*.

Vad det andra argumentet beträffar, frågan om nedgången av arbetslösheten, visar ju regeringens egen statistik i propositionen, att någon nedgång för närvarande icke alls gör sig gällande. Den bearbetade statistiken angående fackförbundens arbetslöshet visar ju enligt socialstyrelsens beräkningar, att i januari 1924 var 13.6 procent av fackföreningsfolket arbetslöst. År 1925 hade samma siffra stigit till 14.8 procent och år 1926 till 15.7 procent för att vid samma tid år 1927 vara uppe i 16.3 procent. Dessa siffror visa ju ganska tydligt, att någon minskning av arbetslösheten ha vi icke att vänta här i landet, utan att det har i stället skett en konstant ökning under de fyra sista åren. Man kan också vara säker på att den ökning av arbetslösheten, som gäller fackföreningsfolket, även är normgivande för ökningen av arbetslösheten överhuvud taget.

Men 16 procent arbetslösa fackföreningsmedlemmar här i landet gör bara det en arbetslöshetsarmé på 80,000 man. Det visar om något, hur otillförlitlig den siffra är, som regeringen och arbetslöshetskommissionen rör sig med, då det gäller att bestämma understödet till de arbetslösa. Socialstyrelsens bearbetning av de siffror, som framkommo vid arbetslöshetsräkningen den 5 maj i fjol, visar ju också, att det vid det tillfället fanns över 60,000 arbetslösa. Socialstyrelsen säger, att om hela landet hade tagits med i beräkningen, hade

siffran stigit till 70,000 à 75,000 arbetslösa. Det framgår också av samma beräkningar, att dessa 75,000 arbetslösa ha minst lika många anförvanter, som de ha skyldighet att försörja.

Det meddelas också vid bearbetningen av denna statistik, att bland de arbetslösa fanns en hel del, som varit arbetslösa ända upp till fyra år. Häri ingår en kontingent ungdom mellan 14 och 20 år på 12,000 à 13,000, som aldrig någon gång haft anställning i industrien och under den närmaste tiden knappast heller torde kunna få någon anställning där. Jag tycker för min del, att detta verkligen är en sak, som bör uppmärksammas av var och en, som strävar efter att vi skola ha ett förstklassigt människomaterial, ty det innebär säkerligen en stor fara, att denna stora massa ungdomar lämnas utan all hjälp från statens sida.

Samma statistik visar också, att ju längre mot norr man kommer, desto mera ökas arbetslösheten. Utredningen visar, att uppe i Norrbotten var det i fjol nära 5 procent av hela befolkningen, som var arbetslös, och den siffran har sannerligen icke minskats till i år.

Det är tydligt, att det är staten och de så kallade samhällsbevararna här i riksdagen, de som vilja upprätthålla ett orättfärdigt produktionssystem, som äro den egentliga orsaken till den nöd och den arbetslöshet, som för närvarande råder, och att orsaken icke, som herr Järte ville göra gällande, ligger i fackföreningsfolkets inställning i vissa frågor. Det är givetvis de, som äro upprätthållare av det nuvarande produktionssystemet, som äro orsaken till att den stora arbetslösheten är rådande. Detta framgår ju också tydligt av den inställning, som de borgerliga partierna i allmänhet intaga gentemot de arbetslösa, då de ansett det skäligt, att de arbetslösa arbetarna behandlats på det sätt, som har skett under alla dessa år.

Socialdemokraterna ha också i sin motion påvisat, hur ringa procent av de anmälda arbetslösa, som ha erhållit någon hjälp av staten. De ha sålunda, vilket är riktigt, i motionen framhållit, att i januari 1926 var det 17.7 procent av de anmälda arbetslösa, som fingo någon hjälp, i januari 1927 hade siffran ökats till 18.7 procent, och samma tid 1928 var den uppe i 21.4 procent. Man kan verkligen säga, att staten i detta fall behandlat de arbetslösa på ett skandalöst sätt. Jag måste emellertid göra en liten reservation mot den socialdemokratiska motionsskrivarens framställning. Varför är man egentligen så anspråkslös, att man icke också tar med år 1925 vid denna jämförelse? Gör man det, finner man, att medelsiffran det året var nere i 13.3 procent hjälpta arbetslösa. Visserligen satt det då en socialdemokratisk regering, men av detta nakna faktum kunna givetvis icke de arbetslösa leva, lika litet som de kunna leva av den omständigheten, att det för närvarande sitter en frisinnad regering.

Jag finner detta otillfredsställande resultat så mycket mera anmärkningsvärt, som samme motionsskrivare — det är ju ingen mindre än förre socialministern Möller — framhåller, att den nuvarande regeringen och arbetslöshetskommissionen med nu gällande allmänna direktiv skulle kunna hjälpa de arbetslösa i mycket större utsträckning än vad som har skett under de senaste åren. Ja, men det är väl på det sättet, att samma allmänna direktiv, som nu äro rådande, gällde också år 1925. Resultatet av verksamheten har den socialdemokratiska motionsskrivaren varit välvillig nog att delvis framlägga för oss. Jag vill i alla fall tillägga att den socialdemokratiska regeringens hänsynslösa behandling av de arbetslösa är givetvis ingen ursäkt för att den frisinnaade regeringen i år skall fortsätta på samma väg, som man vid det tillfället hade slagit in på. Jag tror, att man om den motion, som jag här i korthet har berört, med mycket större sakskaäl kan fälla samma omdöme, som fälldes av herr Engberg för några dagar sedan, då det var fråga om en annan motion, nämligen att *motionärernas framställning är icke allvarligt menad*. Jag tror,

Ang.
anslag till be-
kämpande av
arbetslösheten.

(Forts.)

Ang. anslag till bekämpande av arbetslösheten. att mot bakgrunden av vad resultatet blev för de arbetslösa även under den tid, då det satt en socialdemokratisk regering, kan man med fullt fog fälla ett sådant omdöme.

(Forts.)

Det framhölls av en socialdemokratisk talare i fjol, att efter det beslut, som då fattades, skulle arbetarrepresentanterna ute i de stora kommunerna med stora, starka skatteobjekt använda sin majoritetsställning för att pressa fram ett bättre resultat för de arbetslösa. Talaren menade också, mycket riktigt för övrigt, att en sådan taktik från arbetarrepresentanterna ute i kommuner med stora, starka skatteobjekt i sin tur skulle tvinga de borgerliga representanterna här i riksdagen att slå in på en annan taktik och föra en mera human politik gentemot de arbetslösa. Jag måste för min del konstatera, att det löftet har i mycket ringa mån blivit fullföljt. Ändå kan man vara övertygad om att hade arbetarrepresentanterna ute i de stora kommunerna — jag talar nu icke om små, fattiga kommuner — fört en politik, som medfört, att de arbetslösa fått mera hjälp än vad nu varit fallet, hade det i sin tur alldeles säkert haft den verkan på denna församling, att den måste slå in på en annan politik.

Nu har det talats om att det är fackföreningarna, som ha skulden till den nuvarande arbetslösheten, och att fackföreningarna därför ha skyldighet att bidra till och hjälpa de arbetslösa. Jag har redan i början av mitt anförande påpekat, hur fullständigt oriktigt detta är. I alla fall har det nu skett på det sättet, att man, i stället för att utnyttja sin majoritetsställning i en del stora kommuner, har företagit uttaxering bland fackföreningsfolket, som sålunda fått bidra till att hjälpa de arbetslösa, ge dem den hjälp, som staten och samhället ensamma äro skyldiga att ge. Jag tror för min del, att det är en fullständigt oriktig taktik.

Man har på många håll ondgjorts över att vi kommunister ha framställt ett krav på 30 miljoner för att hjälpa de arbetslösa här i landet, men om man gör sig besvär med att se efter hur den anslagssumman kommer att verka, är det visst icke någon orimlig begäran, snarare tvärtom. Om man räknar de anmälda arbetslösa och den summa, som vi ha begärt, plus det överskott, som för närvarande finns, kommer man till det resultatet, att det motsvarar en summa på mellan 1,300 och 1,400 kronor om året för varje anmäld arbetslös. Om det nu verkligen är meningen, att man skall hjälpa de arbetslösa och i första hand hjälpa alla anmälda arbetslösa, är det väl rimligt att kräva, att de skola få en summa av mellan 1,300 och 1,400 kronor om året för att kunna existera. Jag tror icke, att någon, som gått in för saken med allvarligt uppsåt att verkligen hjälpa dem, kan påstå, att den siffran är för högt tilltagen. Om jag tar den anslagssumma, som regeringen har begärt, kommer den, om jag icke i hastigheten räknat fel, att stanna vid den blygsamma siffran av 280 kronor för varje anmäld arbetslös under året. Det socialdemokratiska anslagskravet stannar vid cirka 450 kronor för varje anmäld arbetslös. Det är självfallet, att när man begär 450 kronor för varje anmäld arbetslös under ett helt år och samtidigt säger, att de arbetslösa på denna summa skola beredas en ordentlig försörjning, är detta något, som icke kan gå ihop med vartannat. Jag tror därför, att om man vill gå in för att hjälpa de arbetslösa i någon mån, så att de i varje fall slippa riskera att svälta ihjäl, är det enda rätta att rösta för det anslagskrav, som vi kommunister ha begärt, nämligen 30 miljoner kronor.

Vi ha också framhållit i vår motion, att kommunerna måste få större rörelsefrihet, när det gäller att hjälpa de arbetslösa genom beredande av arbete o. s. v., och att staten skulle vara skyldig att skjuta till ett större bidrag till dessa arbeten. Jag är övertygad om, att var och en, som har deltagit i ordnandet av kommunala arbeten för de arbetslösa, kan instämma häruti. Jag vill ock-

så hänvisa till att herr förste vice talmannen i går var inne på den linjen, att det skulle vara riktigt att lämna kommunerna större rörelsefrihet i detta avseende. Jag hoppas han kvarstår vid denna uppfattning även i dag.

Vad vi slutligen kräva i vår motion är, att samhället skall erkänna sin skyldighet att bereda varje oförvällat arbetslös arbete till avtalsenliga löner eller, därest det icke går att få till stånd sådana arbeten, lämna kontanta understöd, så att de arbetslösa kunna föra en någorlunda dräglig tillvaro. Till dess frågan om arbetslöshetsförsäkring kan föreläggas riksdagen, ha vi också i motionen angivit vissa grunder, efter vilka vi anse, att detta arbetslöshetsunderstöd bör utgå.

Denna motion ber jag, herr förste vice talman, att få yrka bifall till.

Herr **Danielsson**: Herr förste vice talman! Vi äro ju redan i riksdagens elfte timme och 59:e minut, kan man nästan säga, och under sådana förhållanden, och då många talare äro anmälda, tror jag, att kammarens ledamöter ingenting ha emot, om jag blir ytterst kortfattad och endast kommer att förorda statsutskottets förslag i den föreliggande frågan. Detta förslag innebär ju detsamma som bifall i alla delar till regeringens framställning i det föreliggande ärendet.

Vi ha här motioner om beviljandet dels av ett anslag på 30 miljoner kronor, dels av ett anslag på 8 miljoner kronor och dels av ett anslag på en miljon kronor. Statsutskottet har för sin del förordat regeringens förslag om ett anslag på tre miljoner kronor. Härtill kommer, att man räknar med, att det den 1 juli i år skall finnas disponibelt cirka 4,250,000 kronor av förut beviljade medel, som ännu icke blivit använda. Tillsammans skulle det alltså bliva 7,250,000 kronor.

Anslaget skulle utgå i huvudsak efter samma grunder, som gällt under de senaste åren. Den enda lilla ändringen är ju, att den så kallade subventionen till kommuner, som själva anordna nödhjulsarbeten, skulle något utvidgas och förbättras. Den skulle utgå med 50 procent av den fastställda lönen, dock högst med 3 kronor per man och dag. I vissa fall skulle Kungl. Maj:t kunna bevilja ett något högre belopp.

Utskottsbetänkandet åtföljes av reservationer från flera olika håll. Det är dels ett förslag om ett anslag på 8 miljoner kronor jämte ändring av de så mycket omdebatterade direktiven, vilka jag icke nu skall ingå på, dels ett förslag om beviljandet av ett anslag på 2 miljoner kronor samt maximering av statsanslaget till kommunala nödhjulsarbeten till 2 kronor, dels slutligen ett förslag om beviljandet av det av Kungl. Maj:t begärda anslaget på 3 miljoner kronor, men med maximering av det ifrågavarande bidraget till kommunala nödhjulsarbeten till 2 kronor.

Under sådana förhållanden, och då säkert ingen lär kunna övertyga den andre, tycker jag icke man behöver uppehålla sig vid reservationerna. Vi ha ju alla studerat utskottets betänkande och följt med arbetslöshetspolitiken en smula under de senare åren. Jag vill framhålla, att allting är ju relativt, och man kan naturligtvis på olika håll hysa olika åsikter och se saken från olika sidor. Jag tror ändå, att kammaren borde kunna gå med på utskottets förslag sådant det här föreligger. Det finns ingen anledning, anser jag, att nu vidtaga förändringar i det ena eller andra avseendet. Vi ha ju för närvarande en utredning i gång rörande arbetslöshetens orsaker. Vi ha nyligen fått oss till livs ett kommittébetänkande om arbetslöshetsförsäkring o. s. v. Jag tror, att man i detta stora problem kan stanna för den medelväg, som utskottets förslag i alla fall representerar, och jag ber därför, herr förste vice talman, att få yrka bifall till statsutskottets förslag i den föreliggande frågan.

Ang.
anslag till be-
kämpande av
arbetslösheten.
(Forts.)

Herr **Hansson** i Stockholm: Herr talman! Det är naturligtvis en ödets nyck, att den borgerliga majoriteten har kommit att fira tvåårsdagen av sin stripaseger med ett utskottsutlåtande, som blottar den inre splittringen i även denna fråga. När i dag för jämnt två år sedan den borgerliga majoriteten i riksdagen gick till storms mot den socialdemokratiska regeringen i stripafrågan, då nöjde sig högern med en andrahandsroll och skickade fram de frisinnade med den nuvarande statsministern i spetsen för att fastslå en arbetslöshetspolitik och reglerna för denna, som inom den svenska arbetarklassen har väckt mycken stor bitterhet och mycken harm. I dag får herr Ekman uppleva, att en av dem, som inom högern varit hans främsta bakblåsare i hans arbetslöshetspolitik, uttalar sitt missnöje med att det inte lyckats ännu att driva honom längre på vägen utför. Man konstaterar, att huvudpunkten i högerns reservation just framställer anmärkningar mot den nuvarande arbetslöshetspolitiken, som i princip äro av samma art, som de anmärkningar, herr Ekman på sin tid riktade mot den socialdemokratiska regeringens hållning. Det är frågan om tillämpningen av hänvisningsförfarandet, och man får nu se herr Järte här förebrå den sittande regeringen, därför att den icke har velat ta konsekvenserna av den ståndpunkt, som den själv har intagit.

Det är även en annan omständighet, som man fäster sig vid, när man ser detta utskottsutlåtande. Gör man sig möda att räkna genom reservanterna, kommer man till antalet 21. Det sitter i utskottet 24 ledamöter, och det är alltså ganska lätt att konstatera halten och styrkan hos den s. k. majoritet, som företräder utskottsutlåtandet. Det är *tre* män, som stå bakom regeringens arbetslöshetspolitik. De 21 övriga i statsutskottet ha av en eller annan anledning anmärkning att framställa, och, som jag påpekat, vill högerreservationen närmast driva fram en ännu skarpare tillämpning av hänvisningsförfarandet, en tillämpning, som särskilt riktar sig mot de löner, som utbetalas, och som sålunda fullföljer den järteska politik, som har sin signatur i lönedepressningen. Ser man på bondeförbundets reservation, finner man, att där framträder en del jordbrukarkretsars ovilja mot industrikommunerna, och man vill, närmast genom att sänka statsbidragen till kommunerna utöver vad regeringen föreslagit, här åstadkomma, att i kommuner, där stor arbetslöshet råder, det skall uppstå ökade svårigheter för kommunerna att sörja för sina arbetslösa. Såväl högerns hållning som bondeförbundets hållning visar en brist på socialt förstånd, som djupt är att beklaga.

Det har emellertid redan under riksdagens behandling inträffat en sak, som är rätt belysande för lösligheten i de borgerliga ståndpunkterna. Man noterade med intresse här i dag, att herr Järte inte framställde något yrkande. Förklaringen till detta märkliga förhållande fick man i första kammaren, där högerns talare frånföll högerns reservation för att i stället gå över på bondeförbundets. Man är sålunda på högerhåll inte så säker på sin linje om de skärpta direktiven, att man vågar driva den fram till en votering, men man är på samma gång så intresserad av att försämra möjligheterna till understöd åt de arbetslösa, att man går över på bondeförbundslinjen, som avser de lägre bidragen till kommunerna, för att på detta sätt möjligen med jordbrukarnas hjälp vinna ett syfte på omvägar, nämligen det syftet att försvåra hjälpen åt de arbetslösa.

Jag tror, att redan den splittring inom det borgerliga lägret, som man kan konstatera genom statsutskottets här föreliggande utlåtande, säger oss, att den nuvarande arbetslöshetspolitiken går mot sin upplösning. Det finns knappast någon anledning för oss socialdemokrater att under sådana omständigheter upptaga en längre debatt om denna arbetslöshetspolitik. Vi ha endast att markera de krav, som vi, så länge den nuvarande provisoriska ordningen råder, måste ställa, därest förhållandena skola bli ur de arbetslösas synpunkt

någorlunda drägliga och ur samhällets synpunkt någorlunda försvarliga. Vad vi kräva är en mera omfattande hjälp, en hjälp i erforderlig utsträckning. Vi kräva också en tillräcklig hjälp, antingen i form av ett kontant understöd eller i form av nödhjälpslöner, som sätta de arbetslösa, som anlitas vid nödhjälpsarbetena, i tillfälle att sig nödtorftigt försörja. Vi kräva också humanare direktiv.

*Ang.
anslag till be-
kämpande av
arbetslösheten.
(Forts.)*

Skälen för dessa våra framställningar ha så ofta här angivits, att de behöva icke upprepas. Jag skall i stället använda tillfället till ett par repliker, som de föregående talarna ha föranlett. När herr Dahlén talade om vårt krav på en nödtorftig försörjning, försökte han göra gällande, att vi ha frånträtt detta krav genom att framställa yrkande på ett belopp, som inte skulle lämna myndigheterna möjlighet att understödja de arbetslösa på ett sådant sätt, att det skulle kunna anses vara anständigt. Jag tror, att hans beräkningar äro felaktiga.

Han räknade med att om man toge det anmälda antalet arbetslösa, skulle den summa, som har föreslagits i den kommunistiska motionen, räcka till ett understöd av mellan 1,300 à 1,400 kronor per arbetslös och år. Jag får säga, att kunde vi komma dithän, att varje arbetslös i detta land vore garanterad ett årligt understöd av 1,300 à 1,400 kronor, skulle det vara storartat. Man får emellertid utgå ifrån, att för alla dessa anmälda arbetslösa är det inte en permanent arbetslöshet, som varar året runt, utan en arbetslöshet, som kommer i perioder för olika grupper, och att alltså i själva verket möjligheterna för understöd bli goda även med ett lägre anslag. Det är klart, att 30,000,000 kr. i arbetslöshetsunderstöd är mycket mera än 8,000,000, men det gäller naturligtvis här inte bara att hugga en siffra i luften och ta till ett belopp, som i sig självt imponerar, utan det gäller naturligtvis att försöka komma fram till en siffra, som representerar det behov, som föreligger, som möjliggör en sådan hjälp åt de arbetslösa, på vilken vi nu rimligen kunna ställa krav. Det är ju möjligt, att man från kommunistiskt håll vill göra gällande, att man med dessa 30,000,000 skulle kunna företaga en del anställningar, som skulle mera permanent undanröja orsakerna eller mera permanent skapa möjligheter för arbetslöshetens avlägsnande. Under emigrationsdebatten i går antyddes från kommunistiskt håll, att genom ett bifall till den kommunistiska motionen och framför allt till den summa, som där begäres, skulle man skapa sådana möjligheter. Jag måste, därest man är inne på den tanken att med arbetslöshetsmedel vidtaga åtgärder för att bereda människor permanent sysselsättning, varna för en sådan utvidgning av arbetslöshetspolitiken. Det tillhör inte arbetslöshetspolitiken att skapa permanenta sysselsättningar åt landets medborgare, det tillhör den allmänna sociala politiken. Arbetslöshetspolitiken måste begränsa sig till att vara en politik, som ingriper just när arbetslöshet inträder. Naturligtvis kan man säga, att man skall vidtaga sådana åtgärder, att arbetslöshet icke behöver uppkomma, men det är då inte längre en arbetslöshetspolitik utan en allmän social omsorg, som alltid bör finnas. Om man nämligen går inför att arbetslöshetspolitiken också skall syssla med dessa mera permanenta anordningar, riskerar man ju, att man oerhört vidgar området för nödhjälpsarbetena, och att man alltså, även där folk sättas in för att beredas mera permanent sysselsättning, kommer att tillämpa ett nödhjälpsystem, som håller dem nere i mycket tryckta förhållanden. Men om man inte avser med den summa, som från kommunistiskt håll här föreslagits, en sådan utvidgning, tror jag, att det finns anledning att säga, att den summan inte är på något sätt rimligt tilltagen.

Herr Järte gjorde i sitt anförande gällande, att man ute i världen alltmera närmade sig den svenska arbetslöshetspolitiken, vilket väl skulle betyda, att man alltmer därute tillägnar sig den inhumana syn på denna sak, som herr

Ang.
anslag till be-
kämpande av
arbetslösheten.
(Forts.)

Järte har lyckats att inympa i vart fall på vårt lands frisinnade. Våra anmärkningar beträffande inhumaniteten i den nuvarande arbetslöshetspolitiken rikta sig ju i hög grad mot de delar av direktiven, som gälla hänvisningen till arbeten på orter och platser, där konflikt råder. När herr Järte kom in på den punkten och skulle motivera sitt omdöme, att man alltmer i andra länder närmade sig det svenska systemet, gjorde han en hastig vändning. Han konstaterade, att man varken i Norge eller Danmark har något hänvisningsförfarande, men, sade herr Järte, det beror därpå att där har man andra medel mot oörliga konflikter. De här sakerna ha ju inte med varandra att göra. Det är inte fråga om, när det gäller arbetshänvisning, om en hänvisning av arbetslösa att upptaga arbete, där arbetarna oörligen ha nedlagt arbetet. Våra hänvisningsregler gälla ju sådana arbeten, där arbetsnedläggelse kan vara fullt lovlig, där strejk eller lockout äro fullkomligt berättigade ur allmänna rättssynpunkter, men dit man ändå skickar de arbetslösa för att man anser, att de löner, som erbjudas av arbetsgivaren, äro tillfyllest. Man försöker alltså i vårt land att bryta fullt lovliga konflikter genom att staten kommanderar arbetslösa att upptaga arbete, som av en eller annat anledning har lämnats av de ordinarie arbetarna. Herr Järtes invändningar visa alltså, att när han skulle komma in på bevisningen för sitt omdöme om hur man i andra länder närmade sig vårt system, brast han och började tala om något, som inte hörde dit.

Jag har här redan sagt, att den nuvarande arbetslöshetspolitiken tydligen befinner sig i upplösning, och jag understryker, vad min partivän herr Jansson i Falun yttrade, att man må hoppas, att det provisorium, det outhärdliga provisorium, som vi under de senaste åren fått dragas med, snarast skall ersättas av mera fasta och bestämda åtgärder och då naturligtvis i första hand genom en någorlunda hyggligt ordnad arbetslöshetsförsäkring. Herr Järte har här påpekat, att regeringen har skyndat sig att innan denna debatt remittera arbetslöshetskommitténs utlåtande. Jag konstaterar med glädje, att man alltså inom regeringen inte har velat lyssna till de järteska råden genom Svenska Dagbladet, att bara helt enkelt lägga detta betänkande på hyllan till dess eventuellt även den utredning, som avser att undersöka möjligheterna att förebygga arbetslöshet, har slutförts. Hade regeringen lytt dessa råd, skulle det ha inneburit ett öppet löftesbrott, ty under de diskussioner, som förekommo i riksdagen i fjol, utlovade man uttryckligen från regeringens sida, att den sistnämnda utredningen om åtgärder till förekommande av arbetslöshet icke skulle på något sätt få förhindra eller fördröja behandlingen av arbetslöshetsförsäkringsfrågan. Jag får tolka regeringens remissåtgärd såsom åtminstone ett litet tecken på att det dock finns något intresse för denna sak inom regeringen. En annan fråga är, om det finns ett sådant verkligt intresse, att man från regeringens och de frisinnades sida kan påräkna hjälp i strävandet att åstadkomma en fastare och rimligare ordning i vår arbetslöshetspolitik.

Vårt land befinner sig ju i ett läge, som inte är hedrande, när det gäller arbetslöshetsförsäkringen. Det framgår av arbetslöshetskommitténs betänkande, att man redan har en obligatorisk försäkring i Bulgarien, i England, i Italien, i Polen, i Queensland, i Tyskland och i Österrike. Man har frivillig försäkring i Belgien, Danmark, Finland, Frankrike, Holland, Norge, Schweiz, Spanien och Tjeckoslovakien. Det är ganska lätt för dem, som vilja ta Europas korta, att konstatera, med vilka länder Sverige är i sällskap, när det gäller den sociala politik, som berör arbetslöshetsförsäkringen. Utan att vilja säga något ont om dessa länder, tror jag inte man kan säga, att Sveriges ställning i detta avseende är hedrande. Det borde vara en av de förnämsta uppgifterna för de närmaste årens sociala politik att äntligen här åstadkomma en lösning av en länge brännande fråga. Denna lösning kan komma, om det frisinnade partiet i detta land vill hjälpa

till. Inom det socialdemokratiska partiet äro vi mycket ivriga att få till stånd en arbetslöshetsförsäkring. Det har varit vår uppfattning, att man lättast skulle kunna komma fram på den frivilliga försäkringens väg, och det är bekant, att den senaste socialdemokratiska regeringen utarbetat ett förslag till en sådan frivillig försäkring, avsett att föreläggas 1926 års riksdag, ett förslag, som underställts granskning av vissa parlamentariker, bland dem representanter för det frisinnade partiet. Dessa granskningsmän från det frisinnade partiet förklarade, att de voro förhindrade att uttala sin definitiva anslutning till den form för frågans lösning, som upptagits i det inom departementet utarbetade utkastet. Den förnämsta anmärkning, man framställde mot detta förslag, var, att försäkringen hade en för ringa omfattning, så att den skulle komma att ställa utanför hjälpen åtskilliga arbetargrupper, som kunde befinna sig i ett mycket prekärt läge. Den socialdemokratiska regeringen tog fasta på dessa invändningar. Vi ha självklart ingenting emot en försäkring, som omfattar flera, omfattar alla. När vi gått fram på den frivilliga linjen, har det varit därför, att vi trodde, att den vore lättast framkomlig, och därför att man därigenom skulle få saken ordnad på det område, där behovet var mest trängande. Men vill man från andra håll utvidga omfattningen av arbetslöshetsförsäkringen, hava vi ingenting att däremot erinra. Detta resone-mang ledde oss till att hänskjuta frågan till en ny utredning för undersökning av, huruvida man verkligen skulle kunna vinna någon enighet på en ny linje, den obligatoriska försäkringens.

Om arbetslöshetsförsäkringskommitténs betänkande skall för de frisinnades del representera partiets ståndpunkt, så hava vi att med beklagande konstatera, att tydligen anmärkningarna mot den frivilliga försäkringen bara vore svepskäl för att för tillfället komma undan. Det har i arbetslöshetsförsäkringskommittén suttit två representanter för de frisinnade, en icke-riksdagsman, som väl icke kan öva något egentligt inflytande på den frisinnade politiken, och en riksdagsman, som väl åtminstone anses spela en viss roll inom sitt parti. Jag konstaterar, att den senare ställer sig avvisande mot arbetslöshetsförsäkringen, att han går emot såväl den obligatoriska som den frivilliga försäkringen, att han alltså representerar en ståndpunkt, där han bara blankt säger nej till att föra fram Sverige till en värdig ställning bland nationerna i detta avseende. Jag vill gärna fråga herr statsministern, om herr Carlström representerar det frisinnade partiet, för vilket statsministern är chef; representerar herr Carlström den uppfattning, regeringen i detta avseende har?

Jag väntar mig icke utan vidare ett ja på den frågan. Statsministern har nämligen i de offentliga debatterna fällt uttalanden, som giva anledning att tro, att han icke är ointresserad av en lösning av arbetslöshetsförsäkringsfrågan. Men med det svängande i den frisinnade politiken, som sker från år till år, ibland från månad till månad och från vecka till vecka, kan man aldrig riktigt veta, om vad som säges den ena dagen gäller den andra dagen, om vad som sades i fjol gäller i år. Jag vill därför veta, vad som är den nuvarande frisinnade ståndpunkten. 1926 var den frisinnade ståndpunkten, att man icke ville gå med på den frivilliga försäkringen därför, att den var för litet omfattande. Man ville hellre undersöka den obligatoriska linjen. I arbetslöshetsförsäkringskommittén blev den frisinnade ståndpunkten, att man icke ville vara med på den obligatoriska försäkringen. Regeringen remitterade betänkandet och visade därmed ett visst intresse. Det skulle kunna tyda på, att man ändå vill något.

Jag frågar hans excellens herr statsministern: Vad är den frisinnade ståndpunkten i dag? Hava vi att förvänta, att den sittande regeringen icke bara anser sig befriad från ärendet genom att skicka det på remiss till myndigheterna utan att, om den får tillfälle att vidare syssla med saken, den också kommer

*Ang.
anslag till be-
kämpande av
arbetslösheten.
(Forts.)*

Ang.
anslag till be-
kämpande av
arbetslösheten.

(Forts.)

att söka få fram ett positivt förslag i arbetslöshetsförsäkringsfrågan? Eftersom tiden för remissvarens avgivande är satt till den 1 oktober, alltså efter det de allmänna valen till riksdagens andra kammare förrättats, skulle det kunna inträffa, att den nuvarande regeringen icke får tillfälle att behandla frågan, när svaren från myndigheterna inkommit. Då är det av ett mycket stort intresse att veta, huruvida man kan från det frisinnade partiets sida påräkna ett medarbetarskap i försöket att lösa arbetslöshetsförsäkringsfrågan. Jag förmodar nämligen, att det icke skall behöva inverka på den frisinnade ståndpunkten, om det blir regeringsskifte. Men kanske man rent av bör ställa frågan på det viset: Kommer den frisinnade regeringen, om den fortfarande är regering, att ägna ett positivt intresse åt lösningen av arbetslöshetsförsäkringsfrågan, och kommer det folkfrisinnade partiet, därest icke dess män sitta i regeringen, att bibehålla detta intresse? Genom att på det viset göra en tvåfaldig fråga kanske man också kan få ett svar, som lämnar möjligheter för bedömande, huruvida man har några utsikter att inom den närmaste framtiden bringa arbetslöshetsfrågan närmare sin lösning. Jag kan försäkra hans excellens herr statsministern, att ingen skall bli gladare än jag för en frank förklaring från hans sida, att de frisinnade äro livligt intresserade för en lösning av denna fråga. Det skulle vara glädjande att konstatera, att det finnes kvar åtminstone så mycket av social känsla i det frisinnade partiet.

Häruti instämde herrar *Törnkvist* i Karlskrona och *Holmström* i Stockholm.

Herr Carlström: Herr förste vice talman! Då man lyssnat till debatterna här i kammaren under denna riksdag i synnerhet i en del frågor, som gällt arbetarna och deras förhållanden, har man fått den uppfattningen, att det för närvarande är på det sättet, att samhället nästan är indelat i två nationer. Den ena nationen så att säga består av arbetarna, de obesuttna och förtryckta, dem, som de borgerliga nu mer och mer söka att hålla tillbaka och hålla nere, och den andra nationen av de besuttna, som hava ägodelar i form av antingen jordgods eller kapital och som sålunda äro en kategori, som är tämligen vitt skild från arbetarnas ställning ekonomiskt sett. Även då man behandlar detta spörsmål om arbetslösheten, kan man naturligtvis icke komma från att se denna fråga ur hela folkets synpunkt, ur hela landets synpunkt. Man måste givetvis göra sig den frågan: Är det på det sättet, att en ond och svår tid, som åstadkommer arbetslöshet och svårigheter för arbetarna, lämnar den andra delen av landets befolkning alldeles oberörd, den delen av folket, som man anser stå på andra sidan om »klyftan» och som hör till de besuttna och som anses ha det bättre i ekonomiskt avseende? Dit räknar man gärna bönderna, även småbönderna och folket på den sidan, som icke ansluter sig till arbetarpartiet politiskt sett. Då vi här i går diskuterade frågan om emigrationen, sade herr Hansson i Stockholm, som nu senast hade ordet, att han trodde, att man icke skulle behöva tillgripa emigrationen eller skicka i väg Sveriges arbetare, för såvitt man från statsmakternas sida förde en rätt politik och man från de borgerligas sida finge en rätt syn på arbetslöshetsproblemet. Jag måste säga, att man i det sammanhanget — jag förmodar, att herr Hansson också tänkte på det — resonerar om, att man skulle söka få ut folket till jorden, att man skulle söka få de arbetslösa skarorna och de unga, som träda till och icke hava arbete, att gå tillbaka till jordbruket, ty han talade i det sammanhanget om, att man icke kommer till riktig fart i denna rörelse, med mindre man tillgriper expropriation. Då jag hörde detta tal, tänkte jag, att det är fruktansvärt, hur litet man på den sidan har klart för sig, vad som behövs för att få Sveriges folk tillbaka till jorden. Mina herrar! Det behöves icke någon expropriation. Det är icke så, att svårigheten att få folket till jorden består däri, att det icke finnes

plats där ute och möjligheter att köpa ett stycke jord. Det är icke alls orsaken till att icke Sveriges folk kan komma till jordbruket, utan orsaken är den, att det sedan många år tillbaka lönat, och särskilt nu lönar sig så ofantligt litet att vara »besutten», att icke gärna någon människa i landet vill bliva det.

Mina herrar! Då fru Thüning i går talade om den ökade befolkningstillväxten i Stockholm, sade hon, att den berodde icke på, att nativiteten är större där än på landsbygden, ty det är tvärtom, utan därpå, att landsbygdens folk drar sig in till städerna. Varför göra de det? Är det för att de hava för bra på landet och vilja komma ifrån de förmåner, som de hava? Nej, sådana äro icke människorna, utan de anse naturligtvis, att de hava bättre förutsättningar att slå sig fram, om de komma in till Stockholm eller någon annan stad, från landsbygden. Det är i denna tid så, att vi lantbrukare hava mycket stor möda att behålla våra söner och döttrar kvar där ute, även om vi icke äro medellösa utan hava så mycket, att vi borde kunna hjälpa dem att komma på rätt köl vid jordbruket. Men de vägra nästan att bliva kvar där, ty de anse, att utkomstmöjligheterna, reallönen där ute är så liten, att det lönar sig bättre att bliva obesutten och gå över den »vida klyftan» dit hän, där man påstår, att man intet har, därför att man är obesutten och har små inkomster. Det är nog på det viset i själva verket, att här har sedan många år tillbaka fortgått en ständigt avfolkning från jordbruket till städerna och industrien, därför att man ansett, att där finnas bättre försörjningsmöjligheter. Man har i regel mindre arbetstid, mindre arbete och högre betalning vid industrien. Man är också i tillfälle att få det litet trevligare och bekvämare än på landsbygden. För övrigt är arbetet i regel kanhända icke så *tungt* och svårt där som i jordbruket.

Då nu kristiden kom här i landet med de fallande konjunkturerna, så hade man under uppgångsåren dragit in mer och mer människor från landsbygden till städerna, så att, då omsvängningen kom, blev frågan, vart de människor skulle taga vägen, som dragits in till industrien under de goda åren och som icke längre där kunde få arbete. Då blev arbetslöshetsproblemet naturligtvis ganska svårt och trängande. Det var icke att begära att kasta tillbaka de arbetslösa skarorna på jordbruket i ett enda tag. Det kunde man icke göra. Staten fick då under de värsta åren på ett ekonomiskt mycket kännbart sätt gripa in för att lindra den oförvållade arbetslösheten. Men om det varit så, att jordbruket i någon mån kunnat ekonomiskt jämföras med industrien även under de förhållanden, som rätt de senare åren, skulle det nog hava varit så, att folket kunnat mer och mer draga sig tillbaka dit. Men det är på det sättet, att den, som i denna tid utan vidare ekonomisk ryggrad, utan egna ekonomiska tillgångar skall köpa ett stycke jord i landet, han visserligen får det billigt, men när han sedan bebyggt det på ett något så när människovärdigt sätt, och när han kommer igång, får han så stora skulder, att han i regel icke kan klara sig. Jag vill säga, att här finnas säkerligen i denna stund i Sverige icke så få småbrukare och egnahemstagare, som fått slita lika mycket ont de senare åren ekonomiskt sett som kanske många av dem, som varit direkt arbetslösa. Ty, herr talman, det är dock så, att det är icke så synnerligen lätt att vara fästad vid en näring, där man jämt och samt, dag för dag är nödgad försaka och knappast se några möjligheter för sin utkomst, några möjligheter att komma igenom.

Sålunda menar jag, att orsaken till den arbetslöshet, som uppstått efter fredsinbrottet och som vi nu haft att slitas med under de senare åren, i viss mån är att söka i det förhållandet, att folket dragits över till industrien i de goda tiderna men icke kunnat i en handvändning tagas tillbaka till jordbruket, när de svåra tiderna inträffade. Många av dem, som arbeta där ute som småbrukare och småbönder hava också haft det mycket svårt även de på grund av de förhållanden, som inträffat genom krisen.

Ang.
anslag till b-
kämpande av
arbetslösheten.
(Forts.)

Ang.
anslag till be-
kämpande av
arbetslösheten.

(Forts.)

Man kan då fråga sig, när det nu gäller arbetslösheten, om det icke finnes några möjligheter att avhjälpa den på annat sätt genom att människorna få försöka att anpassa sig efter förhållandena, sådana de verkligen te sig. Herr Dahlén sade nyss i sitt anförande, att han trodde icke, att vi skulle kunna komma tillrätta med arbetslösheten. Han trodde icke, att den skulle minskas under de år, som möta, och han ansåg lämpligt att anslå 30 miljoner kronor till dess bekämpande. Jag är, herr Dahlén, övertygad, att *då* skulle icke arbetslösheten minskas utan tvärtom ökas i betydande utsträckning.

Då jag blivit indirekt uppfordrad av herr Hansson i Stockholm att uttala mig, hur vårt parti ställer sig, och framför allt hur jag ställer mig till arbetslöshetsförsäkringen, så är detta ju för mitt vidkommande bekant genom det betänkande, som nyligen framlagts i denna fråga. Jag har avgivit en reservation, men jag vill säga, att då det gäller denna sak, får man icke se frågan enbart ur den synpunkten, att landet är uppdelat i egendomslösa arbetare och borgerliga, vilka senare skulle hava möjlighet att leva på en högre nivå, utan man måste se frågan ur hela folkets synpunkt. Om det är så, att det finnes ett arbete i landet, t. ex. i jordbruket, som betalas med 5 kronor om dagen, och det finnes en arbetslös i ett samhälle, som ligger strax intill, så skall, enligt det förslag, som flertalet av de arbetslöshetsakkunniga, som tillstyrkt försäkring, gått in för, denne arbetslöse ej vara skyldig antaga det arbetet försåvitt den »vanliga» lönen i orten är högre. Den vanliga lönen blir i regel kollektivavtalslönen. Om denna är 7 kronor men det finns ett arbete för 5 kronor i jordbruket, så skall alltså icke den arbetslöse vara skyldig att taga detta arbete, utan han skall i stället taga 3 kronor 50 öre eller något i den stilen från arbetslöshetsförsäkringen. Då jag gick in i kommittén, hade jag den uppfattningen, att jag ville gå med på en försäkring, om det visade sig, att man kunde ordna den så, att den icke bleve till skada för samhället och kanhända i det långa loppet för arbetarna själva. Men jag tänkte också, att man icke fick uppställa sådana krav, att de arbeten, som kunna givas för skälig dagspenning i trakten, skall den försäkrade icke behöva taga, utan han skall, om han icke får den vanliga lönen, få arbetslöshetsunderstöd. Jag kan icke finna det riktigt att gå in för en sådan politik, ty då blir det icke bara en arbetslöshetsförsäkring utan även en försäkring mot lägre lön. Det är det, som i huvudsak för min del varit det avgörande.

Vidare vill jag säga till herr Hansson i Stockholm då han funderade, om mitt ställningstagande skulle vara utslagsgivande för vårt parti eller om statsministern hade en annan mening i denna fråga, att jag vill bekänna, att jag hör icke till den sortens människor, som då de gå in i en kommitté redan veta, hur de skola handla, utan jag förbehåller mig rätt att sätta mig in i och tänka över frågan, och sedan, om jag kommer till en viss slutsats, går jag in för denna utan att fråga vederbörande inom partiet, om min mening var riktig eller icke. Det är hemligheten med mitt ställningstagande i denna fråga.

Då arbetslöshetsförsäkringen kom upp här i debatten, sade bl. a. herr Jansson i Falun till herr Järte, att han förundrade sig över att denne ställde sig så avvisande emot en arbetslöshetsförsäkring, han, som tillhörde ett ämbetsverk, som hade med sociala ärenden att skaffa. Enligt herr Janssons mening borde man ju komma fram till att genom denna försäkring avlyfta de svårigheter med problemet, som arbetslöshetskommissionen för närvarande har.

Då vill jag säga, att en arbetslöshetsförsäkring enligt de förslag, som skiserats i betänkandet, även det förslag som ordföranden m. fl. gått in för, icke på något sätt är en lösning av arbetslöshetsproblemet i dess helhet. Det är det knappast till hälften. Ty även om man får en obligatorisk försäkring, enligt kommitténs förslag, hur skulle det då ställa sig i fråga om problemet, hur många av de arbetslösa skulle försäkringen omfatta?

Vid räkningen i fjol den 5 maj räknade man omkring 60,000 arbetslösa. Hur många av dessa skulle omspännts av en försäkring av detta slag? Knappast en tredjedel utan snarare endast en fjärdedel skulle då kunnat erhålla hjälp av försäkringen. Mer en tre fjärdedelar skulle varit utanför försäkringen och dess hjälp. Sålunda hade samhället i alla fall haft skyldighet att bredvid försäkringen gripa in, jag kan säga i nästan samma utsträckning som vi med vårt nuvarande system ha. Och om man undersöker de olika försäkringssystemen, som tillämpas i främmande länder, skall man finna, att alla äro begränsade till viss kortare tid under året. Går det över tre eller fyra månader är arbetaren utanför försäkringen igen, och han kan i regel icke komma tillbaka i försäkringen, förrän han arbetat åtminstone ett halvår och erlagt sina avgifter. Sålunda anser jag, att försäkringen icke kommer att lösa det problem, vi för närvarande ha. Arbetslöshetsförsäkringen är i själva verket en åtgärd för tämligen normala förhållanden, som icke på något verksamt sätt kan sägas gripa in under en svårare arbetslöshetsperiod, då skaror av arbetare bli arbetslösa. Jag tycker, att vi böra ha klart för oss den saken, innan vi tala så mycket om arbetslöshetsförsäkringens förtjänster.

Vad gäller nu föreliggande förslag, skall jag endast uttala mig i fråga om anslaget till de kommunala nödhjulsarbetena. Det har föreslagits, att det skulle utgå med 50 procent av det anslag, som kommunen själv har lagt ut för nödhjulsarbete, som där utförts. Herr Järte gick emot detta förslag. Han berömde i viss mån vårt betänkande, men han kanske icke märkte, att vi i detta betänkande enhälligt gått in för de åtgärder, som av regeringen föreslagits i detta avseende.

Sedan skall jag icke gå in på de olika summorna, vare sig en, två, tre eller åtta miljoner. Jag vill för min del säga, att mitt ställningstagande till arbetslöshetsförsäkringsproblemet icke har berott på de utgifter som vållas staten, ty jag anser, att där nöd föreligger, och där en arbetare är i verkligt behov av hjälp, där får det icke vara avgörande, om det kostar litet mer eller mindre. När det gäller att se till, att våra statstjänare och andra få vad de behöva, och då de få sin lönestandard i nivå med stigande och fallande indextal, är man icke alltför snål. Och vi få icke vara för snåla, när det gäller att hjälpa, där hjälp behöves. Mitt ställningstagande har uteslutande varit beroende på: hur kommer försäkringen att verka för framtiden; kommer den att skapa större arbetslöshet, eller kommer den att minska arbetslösheten; kommer den måhända att verka så, att den blir en garanti för en viss klass av människor i samhället att få en viss lön sig tillförsäkrad avtalsenligt, under det att en del av samhällets medlemmar skola träla och svälta och vara tåliga och snälla — de som besitta jorden — utan att ha någon möjlighet att erhålla en löneställning »enligt avtal». Det är farligt att gå vidare på en väg, där man kan komma längre och längre åt det hållet.

Herr Hansson i Stockholm trodde, att det nuvarande systemet höll på att raseras i fråga om de metoder, vi nu tillämpa för att avhjälpa eller lindra nöden. Jag tror också, att det icke är bra som det är och att något måste göras. Även om jag tillhör dem inom kommittén, som till synes ställa sig på en negativ ståndpunkt, tror jag, att något måste göras och göras ganska snart. Men jag för min del hoppas, att landets folk och även partierna, fastän denna fråga blivit så politiskt betonad, dock i detta fall skall handla så, att det blir till mesta nytta och gagn för *hela landets folk* och sålunda även för arbetarna i det långa lopet. Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Fru Ekberg: Herr talman! Det, som givit anledning till den av mig och fru Nordgren avgivna motionen, är den tolkning av begreppet familjeförsörjare, som arbetslöshetskommissionen tillämpar. Vårt yrkande går ut på att riksdä-

Ang.
anslag till be-
kämpande av
arbetslösheten.
(Forts.)

Ang.
anslag till be-
kämpande av
arbetslösheten.
(Forts.)

gen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om utfärdande av sådana bestämmelser, som skulle på ett annat sätt, än nu sker, tillämpa § 3 i kungl. kungörelsen angående statsbidrag till arbetslöshetshjälp den 7 juli 1922. Jag skall be att få draga den paragrafen här och understryka en del av vad som står där: »Statsbidrag må utgå till understöd, som, efter ty här nedan stadgas, utgives antingen till bestridande av oundgängliga levnadskostnader (arbetslöshetsunderstöd) eller ock till betalning av hyra eller bestridande av vissa andra för familjens sammanhållande nödiga utgifter (hyreshjälp).»

I motionen ha vi motiverat vår ståndpunkt och lämnat exempel, där det för familjens sammanhållande är nödvändigt för en man att ha en främmande kvinna i sitt hus, att sköta detta mot betalning. Vi ha också lämnat andra exempel. Jag vill nämna ett sådant, som t. ex. att en man blir änkling och har en dotter över 15 år gammal, som sköter hemmet för sin far och sina syskon, utan att mannen tager en främmande kvinna i huset, eller att en son, som är ensam, försörjer sin mor, m. fl. Dessa personer få icke åtnjuta bidrag av statsmedel till understöd eller ortstillägg för de personer, som vistas hos dem, ty arbetslöshetskommissionen har bestämt, att endast tre kategorier skola komma i åtnjutande av sådant understöd. Det är äkta make gent emot maka, ogift man gent emot kvinna, med vilken han såsom hustru sammanbor, och ensamstående man eller kvinna, som har barn att försörja. Dessa bestämmelser kunna ju icke täcka familjeförsörjarebegreppet. Det framgår ju tydligt av vad jag framfört. Om t. ex. en man blir änkling och har några barn och måste för att hålla hemmet samman taga en tjänarinna och betala henne lön, kan han icke, om han blir arbetslös och tager t. ex. nödhjälpsarbete eller måste komma i åtnjutande av arbetslöshetsunderstöd, för denna kvinna, som han måste betala för att hon sköter hemmet, få något bidrag. Hon är ju icke hans hustru, och han lever icke tillsammans med henne som sådan, utan ger henne lön i penningar för det arbete hon gör.

Vi ha inom den kommitté, som jag tillhör, i vår hemsoken flera gånger ställts inför spørsmålet, huru man skulle ställa sig i ett sådant fall: skall man blunda för förhållandena, eller hur skall man göra? Det kan icke vara rätt, att det går till på detta sätt. Det är en rättfärdighetssak, skulle jag vilja säga, att riksdagen går in för den motion, vi här ha väckt.

Nu har utskottets majoritet angående vår motion sagt, att den icke kunnat gå in på dessa ändrade bestämmelser, med hänsyn till de konsekvenser ett bifall skulle medföra. Jag skall be att få efterlysa dessa konsekvenser, ty det enda som står i betänkandet är, att det skulle bliva sådana. Men vilka dessa skulle bli, har utskottet icke talat om, ej heller de reservanter, som gå på samma linje som utskottet. Skulle det vara så farligt, att en man, som behöver taga arbetslöshetsunderstöd eller gå ut i nödhjälpsarbete, verkligen får detta lilla understöd, han här skulle behöva just för familjens sammanhållande. Det kan jag icke förstå. Jag förstår, att jag icke har några utsikter att få något bifall till den motion, som är framställd. Jag tillkännager, att jag ingen förhoppning har att det kan löna sig att liksom i fjol vädja till en regering, som har ett sådant kors att draga på, där det står Stripa på den ena brädan och kollektivavtalslag på den andra. Det är ju utsiktslöst, att denna regering skulle gå in för det önskemål, som här framställts. Men jag vill uttala den förhoppningen, att en kommande regering en gång verkligen skall gå in för dessa krav.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till den av her Lindblad m. fl. avgivna reservationen.

Herr talmannen återtog nu ledningen av förhandlingarna.

Herr Olsson i Kullenbergstorp: Herr talman! Om man skulle döma efter den glesa besättningen i kammaren — och även på läktarna, när man kastar

en blick dit upp — måste denna fråga ha betydligt avspänts på de sista åren. Ty intresset tycks åtminstone vara tämligen minimalt.

Jag tycker, att herr Hansson i Stockholm verkade nästan mera intresserad för vad regeringschefen tänkt i en viss fråga, låt vara nära besläktad med denna, som riksdagen har till avgörande i dag. Det ser verkligen ut, som om man icke hade så stort intresse i dag för just den fråga, som föreligger. Och det är ju icke så märkvärdigt heller, ty nu ha vi ju hållit på att tröska med densamma från och med 1922, årligen och grundligen, och det är icke så mycket som återstår, åtminstone innan man skall slå det stora slaget för arbetslöshetsförsäkringen. Det är väl till dess man sparar krafterna.

Till den siste talaren, eller kanske rättare talarinnan, skulle jag vilja säga, vad vi verkligen mena med »konsekvenserna». Det var en sak, som motionärerna föreslogo. Det var, att man skulle ställa det så, att om den arbetslöse icke hade någon hustru, så skulle en hushållerska eller dylik person ställas i samma situation beträffande understöd. Och därjämte skulle också med äktenskap likställas — det är ju icke ett vackert ord, men det är betecknande — konkubinaten. Vi voro icke riktigt på det klara med, om vi kunde på alla områden likställa konkubin med hustru, och det var just konsekvenserna av ett sådant likställande, som vi ville gardera oss emot. Det tarvas en betydligt grundligare genomarbetning av detta ärende, innan man kan gå med på dylika föreskrifter om att bägge dessa kategorier skola likställas.

Det är hela förklaringen till att det heter så i utskottets utlåtande. Som vanligt hade vi icke tid att skriva så mycket, och så blev det ganska kort.

Det uttalades av herr Hansson i Stockholm ett visst beklagande över bondeförbundets hållning vis å vis industrikommunerna. Ja, jag får lov att säga, att jag har mig icke bekant, att bondeförbundet på något sätt har aversion emot dessa kommuner, utan vi önska dem all lycka och framgång. Men vi ha ändå icke kunnat undgå att finna, att när det gäller dessa anslag, som ändå ha dragit med sig en hel massa skatteutgifter här i landet, så har det väl aldrig hänt, att en kommun, som man kan kalla en bondekommun, blivit delaktig av ett enda öre av detta anslag. Sålunda är det klart, att vi mera kritiskt se på den här saken än de herrar, som själva tillhöra industrikommunen. Vi behöva därför icke ha någon aversion emot de kommuner, som det gäller här, d. v. s. industrikommunerna. Men det är väl dock icke mer än rimligt, att vi se, om vi verkligen kunna gå med på allt, som herrarna i industrikommunerna fordra av det allmänna.

Jag vill göra herrarna uppmärksamma på att vi aldrig inom bondeförbundet ställt oss så, att vi sagt nej till dylika anslag helt och hållet, d. v. s. ansett att bidrag aldrig skulle kunna utgå, utan kommunerna få klara sig själva. Men vi ha velat se till, att allt skall bliva så rimligt som möjligt. Herrarna, som så ivrigt göra sig till talesmän för högre anslag på detta område, anse förstås — det märker jag alltför väl på edra uttalanden — att vi äro ena förstockade själar, som icke kunna gå med på edra förslag. Ni tro, att det beror på fiendskap från vår sida mot industriarbetarna. Så är sannerligen icke förhållandet. Jag tror det är tvärtom. Om herrarna skulle försöka att själva tänka sig in i den ställningen, att ni stodo alldeles neutrala och utanför hela denna strid, hur skulle ni då komma att ställa er? Jag har försökt stå neutral på detta område, och jag tror, att jag visat, att för mig betyda partilinjerna mindre än intet. Det försäkrar jag.

Men vad man icke kan underlåta att taga hänsyn till är, att man måste försöka få bort arbetslösheten och göra det på det klokaste sättet. Herr Dahlén sade, att han har räknat ut, att anslaget för de arbetslösa borde bli tilltaget så stort, att det kunde ge dem 1,300—1,400 kronor om året, och herr

Ang.
anslag till be-
kämpande av
arbetslösheten.
(Forts.)

Ang.
anslag till be-
kämpande av
arbetslösheten.
(Forts.)

Hansson i Stockholm gick icke direkt emot denna åskådning. Men han ansåg visst, att det icke var taktiskt klokt att driva saken så hårt.

Då vågar jag säga, att med den ställning, som nu förefinnes, och som mänskligt att döma kommer att vara en rätt god stund, är det, om det överhuvud taget skall arbetas inom jordbruket, absolut omöjligt för arbetarna att komma upp till en sådan inkomst. Huru kunna herrarna tro, att folk under sådana förhållanden skulle vilja sysselsätta sig med arbete i jordbruket — åtminstone arbete åt andra. Den enda möjligheten härtill skulle vara, att man kunde få fram en sådan kärlek till jorden, att de arbetade i alla fall, blott för arbetets egen skull.

Det är verkligen för mycket begärt, att man skall taga ett sådant arbetslöshetsanslag och lägga händerna i kors. Det vore ju ingen konst att först bilda en fackförening och sedan ställa till med en liten strejk, så att det blev blockad vid vissa jordbruksarbeten. Då vore ju det hela färdigt. Anvisning finge ju icke ske under sådana förhållanden. Man får verkligen vara en smula rimlig, när man kommer med sina anspråk, och jag vill verkligen dela herr Carlströms uppfattning om att det är nog ostridigt, att man på många håll inom vissa yrken pressat upp löneställningen så, att det ovillkorligen måste indirekt skapa arbetslöshet. När jag ser på statistiken, finner jag bland de arbetslösa ett rätt stort antal byggnadsarbetare, trots att vi ha så stort behov av att bygga här i landet. Vi ha ett mycket stor behov av att bygga, både människobostäder och andra byggnader. Men det är tyvärr många, som med nekande svar få göra sig den frågan: är det ekonomiskt möjligt att bygga med nuvarande löner? För närvarande är ställningen sådan, t. o. m. hos oss nere i Skåne, att om en bondgård brinner upp, kan verkligen mannen, som denna olycka hänt, säga sig, att det icke lönar att bygga upp igen, ty det kostar lika mycket som att köpa en färdig bondgård.

Sådan är ställningen, och då äro vi väl ändå komna in på en skev linje, det kan ju icke hjälpas. Och skola herrarna nu taga en arbetslöshetsförsäkring efter de här toppställningarna inom åtskilliga yrken, ja, då komma ni att få understöden långt högre än de löner jordbruket kan ge, även om de arbetslösa, som skola ha understöd, få sina enligt kollektivavtalet utgående förmåner högst väsentligt nedsatta.

Frågan är icke så lätt att lösa. Redan när vi kämpade, jag tror att det var 1910, i den här frågan, uppträdde jag precis likadant som i dag, men fick naturligtvis en översköljning för att jag var så bakom min tid. Men ingenting har förekommit sedan dess, som har rubbat min åsikt, att om man skall gå och göra en försäkring emot arbetslöshet, och den skall betyda något och hålla något, i fall det blir kritiskt — jag vill icke tala om sådana kriser som 1922, men om bara en mindre kris inträffar — då få herrarna skrapa ihop och ge anslag både från arbetare och arbetsgivare och staten, som bli så skyhöga, att jag icke tror, det går så synnerligen lätt att få den saken genomförd. Och framför allt kommer det alltid att skära sig med de kolossalt olika löneställningar, som åtminstone för tillfället finnas här i landet. Nu är det ju så, att så fort man talar om någonting beträffande arbetslöshetsanslaget, om man tycker det är opraktiskt ordnat i något hänseende, så heter det genast: Nu äro ni åstad igen och skola skärpa direktiven. Det är icke så; det sade jag redan 1926. Vi skärpa dem icke, men vi vilja ha klart för oss i åtskilliga punkter, vad det betyder, där det blivit oklart.

Nu var herr Järte inne på detta om hänvisningsförfarandet och striden vid byggandet av en banbit däruppe. Jag kunde icke förena mig med honom på avdelningen av det skälet, att Kungl. Maj:t icke hade avgjort frågan. Då var jag ju icke säker på att icke Kungl. Maj:t kunde råka se frågan liksom jag. Och då var det ju ingenting att göra vid den saken. Men nog förefaller det

väl ändå litet märkvärdigt, att en minimilön för grovarbetare på kronor 1:10 i timmen icke skulle anses vara på pass stor, att man kunde göra en hänvisning. Det har jag, som sagt, mycket svårt att förstå. Jag vill icke därmed säga, hur det ur juridisk synpunkt skall klaras upp. Såsom bestämmelserna äro avfattade, kan man taga ett kollektivavtal, som ligger här eller där i närheten, och som pekar betydligt högre. Det är alldeles tydligt, att om man tar ett kollektivavtal, som gäller för byggnadsarbetarna i Stockholm, så vet man ju, vad det kollektivavtalet innehåller. Men jag anser, att kollektivavtal icke är någonting så utomordentligt heligt, som majoriteten i andra kammaren tycks anse dem vara. Jag har aldrig funnit dem vara så ytterst fullkomliga, och jag vill därför icke för ett kollektivavtals skull koppla av vad sunda förnuftet säger mig är klokt och skäligt. Men därför att saken nu icke är avgjord i allra högsta instans, ansåg jag mig icke kunna gå med herr Järte på den punkten.

Den del, som jag däremot ställer mig alldeles bestämt som motståndare till, är den nya delen, nämligen att man vid statskommunala arbeten skulle från statens sida bidraga med hälften av arbetslönen. Det är nämligen nytt detta. Det är, för att begagna den gamla terminologien, att gå ifrån de gamla direktiven i ty fall. Och när det var en nyhet, ansåg jag, att man icke behövde hesitera på den punkten. Då tog jag icke alls det hela teoretiskt, utan jag sade mig: hade det icke varit betydligt bättre, att man bestämde ett bestämt statsbidrag till statskommunala arbeten, som de kommuner skulle ha, vilka inrättade dylika och inrättade dem på sådant sätt, att de kunde godkännas av arbetslöshetskommissionen? Ty visserligen hade det relativt sett kunnat bli litet mera för en landsortskommun än för en stadskommun. Men dessa landsortskommuner, som äro träffade av en stark arbetslöshet, äro fattiga kommuner. Äro de icke fattiga förut, så bli de det minsann. Då tror jag icke, det hade varit farligt, om de fått 27—28 öre mer, än de nu skulle få. Går man däremot upp till att bidraga med hälften av lönen, då kan jag icke komma ifrån den åskådningen, att det blir en ren affär för vissa kommuner att driva en hel del kommunala arbeten i förskott, då man från staten får ersättning för halva arbetskostnaden. Jag har själv litet erfarenhet av den saken från det län, jag tillhör, där man nästan gått fram på det sättet genom anslag från landstinget. Och jag har sett, huru lätt det där var. Man talar om att det och det arbetet bör utföras, men det får lov att vara beroende på, om man kan söka anslag hos landstinget för detta arbete. Ty alltid blir där arbetslöshet under någon tid av året, nämligen under vintertiden, och detta system har drivits rätt bra. Men det har icke utvecklats så, som vi egentligen från början trodde i landstinget. När man sålunda har sett exempel på detta, så tror jag icke man vill acceptera så stort bidrag som hälften. Däremot anser jag, att när en stad får 2 kronor om dagen för varje arbetare den sysselsätter i sitt statskommunala arbete — naturligtvis arbetslöshetsarbetare — så må det vara skäligt. Då bör staden kunna driva detta arbete utan någon avsevärd förlust. Sedan må det bli stadens egen sak att se till, att det icke tar emot, när det gäller stadens fasta arbetare. Slår man in på denna väg med hälften upp till 3 kronor om dagen som statsbidrag, så är jag övertygad om — och jag förmodar, att det icke är regeringens avsikt — att man får räkna med en hel del arbetslöshet, som icke med säkerhet eljest hade blivit fastfrusen. Jag tror därför, att Kungl. Maj:t varit litet för brådstörtad i vändningen denna gång. Och jag är övertygad om, att även när det gäller de statskommunala arbeten, som på initiativ av Malmöhus läns landsting skola utföras på vår allmänningsskog, vi äro belåtna, om vi få 2 kronor om dagen för varje arbetslös, som anställs där. Jag tycker icke, det är rimligt att fordra mer av staten i detta fall. Visserligen är hälften så lätt att räkna ut. Då få de lika lotter båda

Ang.
anslag till be-
kämpande av
arbetslösheten.
(Forts.)

*Ang.
anslag till be-
kämpande av
arbetslösheten.*
(Forts.)

parterna. Men jag tycker ändå, att när det huvudsakligen skulle gälla de kommuner, som bruka kallas de rika kommunerna, så må de kunna tåla vid skillnaden i detta fall. Jag har i motsats mot den förste talaren i dag icke ämnat att bara stå och uttrycka någon from önskan, utan jag tar i med allvar på denna punkt, just därför att jag anser, att det konstituerar en ny form, som bidrar till att låsa fast arbetslösheten, eller att det skall komma att intressera kommunerna betydligt mera, om de på detta sätt kunna plocka till sig de 3 kronorna.

Så var det ju någon tvist om, huru stor summa vi in toto skola anslå som hjälp mot arbetslösheten för det kommande budgetåret. Jag ger nog själv rätt i att det är litet märkvärdigt med dessa anslag, ty jag vet ingenting, som man tagit till så flott. Och särskilt opponerade jag mig 1926 häremot, men i den skarpa strid, som då stod, var det omöjligt att vinna gehör. Vad jag då påstod, slog så bokstavligen in, nämligen att det var en orimligt hög summa tilltagen. Nu har den ju minskats för 1927 till 5,000,000 kronor, och det mesta av detta blir över till det budgetårets slut. Nu är man kommen till 3,000,000 kronor. Man får kanske vara nöjd, när man ser litet god vilja på detta område. Om man skulle taga detta som ett vanligt anslag en smula budgetmässigt, vore det naturligtvis orimligt att anslå så mycket pengar, det vågar jag säga. Men när det nu är litet bättre än i fjol, får det väl passera, åtminstone för mig.

Jag vill icke skärpa striden på något sätt. Jag tror, det skulle vara till fördel för hela folket, om man sakligt och utan allt för mycken hetta i blodet sökte klara upp de saker, det här gäller. Å den ena sidan tror jag, att man bör ge avkall på den åskådning, att det är statens och det allmännas skyldighet rent av att både tänka och handla för den, som blir arbetslös, och att han själv icke behöver göra någonting till saken. Å andra sidan tror jag också, att man får gå litet hjälpsamt fram. Det har jag försökt göra i denna fråga. Vad beträffar de statskommunala arbetena och begränsningen till 2 kronor, berör detta icke direkt de arbetslösa i minsta mån. Däremot var jag skeptisk 1910 emot tanken, att man lekande lätt skulle kunna taga bort denna frågas innebörd med en försäkring. Jag är lika stor skeptiker i dag, och ingenting har förekommit, som tyder på, att jag får en annan tanke i morgon heller.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till den av herr Nilsson i Gränebo och mig avgivna reservationen, som innehåller det samma som Kungl. Maj:ts förslag med den ändringen, att statsbidraget till statskommunala arbeten begränsas till högst 2 kronor per dag och arbetslös arbetare.

Hans excellens herr statsministern **Ekman**: Herr talman! Efter det nu representanter för de olika meningar, som kommit till uttryck i statsutskottets betänkande, fått tillfälle att närmare utveckla sina synpunkter, ber jag att få säga några ord i denna fråga.

Herr Järte inledde sitt anförande med att rikta några erinringar mot det sätt, varpå arbetslöshetskommissionen på vissa punkter hade sökt utföra sitt uppdrag. Dessa erinringar gällde, om jag följt med rätt, dels att man icke från arbetslöshetskommissionen reagerade, när man i Göteborg och Malmö började vidtaga åtgärder i fråga om där utbetalda, utvidgade arbetslöshetsunderstöd, åtgärder, som måste anses i viss mån stå i strid emot principerna i de tidigare givna anvisningarna. Herr Järte ansåg också, att något liknande hade skett, och kanske i någon mån ökats, därigenom att arbetslöshetskommissionen ställt till förfogande arbetsplatser för dessa båda städer i ökad utsträckning. Och han ansåg slutligen, att det var felaktigt, att kommissionen fallit undan för Stockholms stads påträngande krav beträffande kontantunderstöd.

Jag vill för egen del säga, att jag kan icke dela hans uppfattning i dessa frågor. Det förefaller mig, att de motiv, som arbetslöshetskommissionen haft

för sina åtgöranden, icke böra underkännas. Däri ingår bl. a. strävandet att om möjligt hålla samman hela vår arbetslöshetspolitik här i landet, så att den icke mer eller mindre fullständigt går isär mellan kommuner med dels olika ekonomiska möjligheter och dels olika partimajoriteter, utan att man, som sagt, försöker om möjligt hålla kvar i statens hand och under dess grepp ledningen av arbetslöshetspolitiken. Jag tror att den synpunkten är så betydelsefull, att, även om på vissa punkter därvid medgivanden få göras, som man i och för sig och betraktade isolerade kan göra anmärkning emot, man dock framför allt har anledning se till att i det stora hela de riktlinjer, som arbetslöshetskommissionen följt, få gälla orubbade. Jag vill därför säga, att med de utgångspunkter, jag har för frågans bedömande, ingen anledning förefinnes att instämma i de erinringar, som herr Järte på den punkten framställde.

Herr Järte påvisade vidare, att konfliktdirektiven fått ökad aktualitet, och att detta särskilt föranletts av ett fall, som ställts under Kungl. Maj:ts beprövande, där det var fråga om, huruvida en viss utgående ersättning skulle betraktas som skälig lön i direktivens mening eller icke. Han ironiserade litet över, att Kungl. Maj:t icke redan fattat sitt beslut, och han uttalade en förmodan, att man på det ena och andra hållet hade resonerat så eller så. Jag vill härom säga, att anledningen varför Kungl. Maj:t icke fattat beslut är den, att vederbörande överklagare, sålunda banan själv, efter det arbetslöshetskommissionen i första hand och socialstyrelsen sedermera i infortrade utredningar fått yttra sig över ärendet, hemställt, att ärendet skulle tills vidare få vila. Vid detta förhållande har det icke funnits anledning från Kungl. Maj:ts sida att skyndsammare driva ärendets behandling. Det är möjligt, att den tankegång, som i detta fall lett vederbörande företagare, varit den, att, när de, kanske mot sin förmodan, utan vidare erhöilo arbetskraft till ett pris, som de själva ansågo skäligt, de menade, att det ostörda bedrivandet av arbetet vore för dem förmånligare, än som bleve fallet efter det ett definitivt beslut fallit. Jag har emellertid icke forskat efter anledningerna till deras anhållan. Men, som sagt, anledningen till att Kungl. Maj:t icke fattat beslut i ärendet, är denna hemställan. Regeringen skulle eljest icke en dag längre, än som varit nödvändigt för ärendets bedömande, uppskjutit att taga position i frågan. Hur roligt åtminstone den ärade talaren själv än hade åt regeringens ställningstagande i detta avseende, tror jag dock icke att det är någon synnerligen lyckad plattform han utgick ifrån, då han försökte ironisera över regeringens hållning på denna punkt.

Viktigare är det naturligtvis, när man kommer över till den motion, som herr Järte jämte åtskilliga andra väckt, och däri han på en särskild punkt önskar ett utbyte av de förutvarande direktiven. Den hittillsvarande i motionen kritiserade bestämmelsen stadgar, att som »skälig lön skall anses å orten för arbetet gällande löne- och arbetsvillkor», och att »i det fall, att därvid såsom utgångspunkt för skälighetsprövningen lagts för annan liknande yrkesutövning gällande kollektivavtal, avseende bör fästas endast vid faktiskt utgående, lägsta löner eller däremot svarande bestämmelser». Denna bestämmelse vill herr Järte ha utbytt mot ett stadgande av den art, att skälig lön skall beräknas med utgångspunkt från den av arbetslöshetskommissionen för orten fastställda grovarbetarlönen. Jag måste för min del anse, att om man ställer sig på den ståndpunkten, och om man alltså vill göra denna förändring, då bryter man med hela utgångspunkten för direktivens hittillsvarande avfattning. När man vid 1922 års behandling av arbetslöshetsdirektiven gick in för, att de s. k. allmänna konflikterna inom ett yrkesområde skulle föranleda till fullständig avstängning från statlig arbetslöshetshjälp på dessa arbetsplatser för samtliga yrkesarbetare både i orten och inom landet i övrigt, och när man, för det andra, gick in för, att på samma sätt skulle förfaras vid partiell kon-

Ang.
anslag till be-
kämpande av
arbetslösheten.

(Forts.)

Ang.
anslag till be-
kämpande av
arbetslösheten.
(Forts.)

flikt, om vilken det kunde sägas, att den utgjorde ett led i en aktion med syfte att höja de allmänna lönerna och arbetsvillkoren inom yrkesområdet i fråga, så var det ju därför att man ville i båda fallen undgå, att arbetslöshetshjälperksamheten i och för sig skulle påverka prissättningen å arbetet vare sig uppåt eller nedåt. Därmed kom man ju fram till det resultatet, som sagt, att när det var en aktion från ett helt yrkesområde, där arbetarna försökte få sina löner ökade, så skulle för det yrket samtliga arbetare avstängas från statlig arbetslöshetshjälp. Och det skulle förfaras på samma sätt, när det gällde en sådan partiell konflikt, som man kunde anse vara ett led i syfte att öka lönerna.

Men för att å andra sidan — och det vet herr Järte lika väl som jag — icke denna arbetslöshetshjälperksamhet skulle kunna ingå som ett hjälpmedel i en strävan att pressa ned lönerna eller försvåra uppehållet av de förut gällande arbetslönerna, tillkom direktivet nr 3, som gick därpå ut, »att vid annan partiell konflikt fråga om hänvisning av arbetssökande till därav berört arbetsställe skall göras beroende särskilt därav, huruvida den lön och övriga villkor, som erbjudas, kunna, med hänsyn till de å orten för arbetet gällande löne- och arbetsvillkoren, anses skäliga». Och då satte man som skälighetsgrund just lägsta faktiskt utgående löner i det yrket och på den orten. Detta stadgades ju som sagt, för, att icke den allmänna arbetslöshetspolitiken och prissättningen inom denna skulle inverka i neddrivande riktning. Det var ju också för att det i detta fall skulle garanteras en verkligt opartisk prövning, som denna måste förbehållas ett *samhälleligt* organ. Det var ju om den saken, som striden sedermera kom att koncentrera sig. Frågan blev huruvida denna prövning av den utgående eller erbjudna lönen skälighet skulle göras på det sättet, att utan vidare en blockad, en strejk, ett nedläggande av arbetet från arbetarsidan skulle vara avgörande för, huruvida hänvisning av arbetssökande finge ske eller icke? Eller skulle prövningen ske genom ett samhälleligt organ, som objektivt prövade frågan? Det är om denna fråga, som striden »vid Stripa» hela tiden faktiskt stått. Och stridens innersta kärna var från min och mina meningsfränders sida hävdandet av den synpunkten, att om man ville ordna vår arbetslöshetspolitik så, att den icke verkade bestämmande på arbetspriserna, vare sig uppåt eller nedåt, så måste prövningen vid partiella konflikter utan allmän karaktär verkställas av ett statens organ, oberoende av huru de i konflikten invecklade, vare sig arbetare eller arbetsgivare, fixerat sin ståndpunkt. Det är denna prövning, som måste handhas av ett statens eget, verkställande organ och avgöras med hänsyn till de löner som då i respektive arbeten gälla på orten. Det är detta direktiv, som betecknats såsom skamligt och nedrigt och ur alla synpunkter angräpligt av dem som intogo en motsatt ståndpunkt. Här möter det hittillsvarande direktivbegreppets kärna.

Nu vill herr Järte genom sitt förslag i viss utsträckning utbyta denna skälighetsprövning, denna undersökning av, huruvida de priser, som bjudas vid en konflikt, ligga under yrkets lägsta gällande löner eller icke, mot ett fixerat belopp enligt för orten fastställda grovarbetarlöner. Men om man häver direktivens objektiva ställningstagande på den punkten, kan man, såvitt jag förstår, icke längre försvåra direktiven i punkterna 1 och 2, utan då får man börja från en helt annan och ny utgångspunkt. Det är därför, som jag tror, att riksdagen bör mycket väl tänka sig för, innan den följer herr Järte på hans förslag till förändring i denna punkt. Ty detta förslag innebär, som sagt, att vi icke längre kunna vidhålla den ståndpunkt, som hittills varit grunden för och syftet med det nuvarande systemet, nämligen att den statliga arbetslöshetspolitiken icke finge ingripa som prisregulator, utan skulle söka skapa ur dessa synpunkter objektivt verkande regler både uppåt och nedåt. Framför allt om man utgår ifrån och betraktar det nuvarande tillståndet såsom icke alltför

långvarigt och alltså menar att det bör utbytas mot något annat i ena eller andra riktningen, göras obehöfligt kanske genom bättre konjunkturen — det hoppas de mest optimistiska — eller utbytas mot försäkringsanordningar, som göra det nuvarande statsingripandet överflödigt, förefaller det mig, som om det skulle vara förenat med stor risk att nu lämna den efter mitt sätt att se sakligt starka ståndpunkt, som man hittills faktiskt intagit i den s. k. direktivfrågan och gå över till något, som kastar om läget mer eller mindre fullständigt. Att ersätta den hittillsvarande bestämmelsen på det sätt, som herr Järte förmenar, med en anordning, som uppenbarligen verkar i annan riktning, under det man bibehåller direktivbestämmelserna under 1 och 2 — det vågar jag göra gällande icke är möjligt.

Jag går så över till frågan om anslagsbeloppet. Därom sade herr Järte, att hittills skett ett slentrianmässigt beviljande av anslag. Man har lämnat anslag, som man icke kunnat för ögonblicket, på sätt som eljest är vanligt, motivera med, att det och det behovet faktiskt föreligger. Man har räknat i viss mån i överkant, och det har i regel stått medel till buds för statsorganet, medel beträffande vilka man icke kunnat som sagt uttryckligen angiva, huruvida de under det följande året komme att bli helt utnyttjade eller icke. Herr Järte ironiserade också litet på den punkten och sade, att vi tidigare varit med om saken för att lägga »litet plåster på såret». Jag vet icke, om herr Järte kan i detta avseende yttra sig för mer än egen del. Jag har hela tiden stått på den ståndpunkten, att när man förutsätter, att arbetslöshetskommissionen, i viss mån oberoende av riksdagens anslagsprövning, tillämpar de av riksdagen givna direktiven i överensstämmelse med dessa, så kan det icke vara annat än både lyckligt och lämpligt, att till detta statsorgans förfogande under det följande året ställes medel i tillräcklig omfattning, så att kommissionen icke på grund av knapphet på medel skulle nödgas underlåta att infria de i direktiven och eljest givna anvisningarna. Jag tror detta har varit ett mycket starkt sakligt skäl. Även den som menar att denna ordning egentligen är avsedd att vara ett »plåster på såret» torde erkänna att den i själva verket representerar en mycket god saklig ståndpunkt. Det måste anses vara en riktig synpunkt man lagt därpå, nämligen att med de direktiv man ställt upp för arbetslöshetsorganet detta ägde möjligheter att tillämpa dem, även om konjunkturen skiftade, så att man icke bleve ställd utan tillgång till medel. Det är heller ingen annan beräkning, som legat till grund för Kungl. Maj:ts proposition i år. Samma utgångspunkt, samma betraktelsesätt har gjort sig gällande vid behandlingen av årets anslagsbelopp. Herr Järte kallar det för ett schablonmässigt förfarande. Jag kallar det för ett sakligt riktigt förfarande, som vi intagit hela tiden, och som det förefaller mig man har anledning att i fortsättningen följa.

Jag kommer så över till frågan om den ändring i villkoren för understöd, d. v. s. för statens bidrag till utförande av statskommunala arbeten, som föreligger i propositionen. Jag vill då erinra därom, att den regel, som förut varit bestämd och som har uttryckts på ett sådant sätt, att bidraget motsvarat halva det belopp, som skulle erhållas, om kontant understöd utgått, nu i stället skulle utbytas mot en annan form, som höjde statsbidragets maximibelopp från, jag vill minnas, 1 krona 73 öre förut till 3 kronor och minimibeloppet från 88 öre, d. v. s. på billigaste ort utgående belopp, till något högre. Arbetslöshetskommissionens syfte därmed har ju varit att försöka åstadkomma en anordning, som understödjer de krafter inom de olika kommunerna, vilka icke vilja annat än undantagsvis gå understödslinjen, utan som vilja i största möjliga omfattning få arbetslinjen följd, så att det skall bli förmånligare för denna senare linjes tillämpning än som hittills varit fallet. Som det hittills varit ordnat är det alldeles uppenbart, att om man stått kvar på den gamla ståndpunkten, skulle en hel mängd kommuner kommit att gå över från ett mera utbrett utnytt-

Ang.
anslag till be-
kämpande av
arbetslösheten.
(Forts.)

Ang.
anslag till be-
kämpande av
arbetslösheten.
(Forts.)

jande av arbetslinjen till ett mera allmänt användande av understödslinjen. Och jag tror, att med det betraktelsesätt, som riksdagen anlagt på hela denna fråga, och även ur de arbetslösas egen synpunkt detta är så betydelsefullt, att den i någon mån ökade kostnad, som här eventuellt kommer att utgå, väl svarar emot den fördel, som med denna sistnämnda understödsforms tillämpning är förenlig. Jag vill i det sammanhanget säga till herr Olsson i Kullenbergstorp, som ju på den punkten reste ett mycket starkt motstånd, att hans reservation, om jag fattat den rätt — jag är dock icke riktigt säker därpå —, kan innebära, icke som han yttrade högst 2 kronor, utan en fixering för alla kommuner av beloppet 2 kronor. Det är åtminstone möjligt att läsa reservationen på det sättet. Därest sistnämnda läsart gäller innebär faktiskt reservationen, att man skulle i förhållande till utgående arbetslöner inom billigare kommuner öka vad Kungl. Maj:t föreslagit, under det att man gjorde den begränsning av beloppet uppåt, som ligger i en sänkning från 3 kronor till 2 kronor. Jag finner detta icke vara riktigt. Farhågorna att man med ett bifall till propositionen skulle stimulera till vad han kallade utnyttjande av statsbidraget som ren affär, till skapande av arbeten, som icke borde användas som kommunala nödhjälpsarbeten tror jag icke på. Skulle det ske, vore det möjligen just på orter och trakter, där det framför allt är önskvärt att man icke börjar slå in på arbetslöshetshjälptrafik i ökad omfattning. Möjligt vore att man genom att följa herr Olsson på denna punkt just komme att göra det. För övrigt är det väl uppenbart, att den ändring, som gjorts i Kungl. Maj:ts förslag, ger större förmåner åt de billigare orterna. Ökningen enligt Kungl. Maj:ts förslag är nämligen i varje fall något mindre för de dyrare orterna än för de billigare. Jag tror alltså, att jämväl på denna punkt finns det anledning att följa propositionen. Dessutom kan erinras om, att den hittillsvarande regeln icke varit undantagslös, utan Kungl. Maj:t har kunnat jämväl under hittillsvarande förhållanden frångå densamma och bevilja understöd i större omfattning än som i reglerna angivits såsom normalt understöd. Vad som skulle komma att ske här, är att man i regel skulle slippa att hos Kungl. Maj:t bedöma så många specialfall, utan regeln skulle gripa omkring sig vidare än vad som hittills varit fallet.

Jag har sålunda i korthet velat säga, att både när det gäller frågan om det utbyte av direktivbestämmelse, varom herr Järte motionerat, och beträffande frågan om beviljande av det anslagsbelopp, som propositionen innehåller, och slutligen vad angår förändringen rörande det bidrag till de statskommunala arbetena, som propositionen uppftar, tror jag, att starka och hållbara skäl bjudas för att riksdagen har all anledning att icke lämna sin hittillsvarande ståndpunkt i dessa frågor utan följa Kungl. Maj:ts förslag.

Innan jag härefter går över till herr Hansson och hans yttrande, skall jag endast ännu en gång nedlägga en gensaga mot min personlige vän herr Jansson i Falun tal om att överenskommelsen av år 1922 bröts 1926. Jag vet väl, att han tidigare uttalat den uppfattningen, men jag hyser lika bestämt en — på grund av den befattning jag tagit med dessa saker — lika fast grundad och stark övertygelse därom, att vad som skedde 1926 var endast ett förtydligande av de avsikter, som lågo bakom 1922 års direktiv. Och jag vill ännu en gång erinra om, att, då 1922 och 1923 års direktiv utfärdades, hemställde jag såväl inom vederbörande utskott som inom avdelningen, att föreskrifterna skulle utformas tydligare och fylligare, på det att sedermera tvister icke skulle behöva uppstå därom — en hemställan, som man emellertid med hänsyn till tidsbristen vid avfattningen icke ansåg böra vara med om.

Herr Hansson började sitt inlägg med att säga, att den omständigheten, att det föreliggande utskottsbetänkandet återger olika meningar, blottar en inre

splittring hos den majoritet, som hittills bestämt riksdagens ståndpunkt på detta område. Ja, det är väl, så vitt jag förstår, ingen människa som tidigare icke varit medveten därom, att vid varje tillfälle, då dessa frågor behandlats och ståndpunkt tagits, det framkommit yrkanden, som gått ut på, att man skulle gå längre i ur arbetarnas synpunkt mindre fördelaktig riktning än man slutligen stannat för. Man har fått nöja sig med att få direktiven och anslagsbelopp m. m. så bestämda, att det varit möjligt att därom samla majoritet. Allt detta är såvitt jag förstår ingen nyhet alls. Att det kommit till uttryck på det sätt som nu skett i utskottsbetänkandet, det skulle väl egentligen vittna därom, att åtskilliga, som bildat denna majoritet förmenat, att det ståndpunktstagande, som tidigare skett, varit ur de arbetslösas synpunkt alltför förmånligt, varit onödigt spatiöst, och att man alltså tidigare lämnat medgivanden, som icke varit i sakliga förhållanden i allo grundade. Jag tror emellertid som sagt, att på de skäl jag här försökt ange, jag vågar anse, att den ståndpunkt Kungl. Maj:t itagit låter sig väl försvaras.

Jag skall emellertid nu säga några ord om herr Hanssons allmänna diskussion om arbetslöshetspolitiken och arbetslöshetsförsäkring och vad därmed sammanhänger. Herr Hansson började, som han i regel ofta gör, med att på den punkten tala om, att de frisinna svänga i politiken, att de intaga obestämda ståndpunkter, att de skifta mening från den ena tidpunkten till den andra. Jag vet icke, om herrar socialdemokrater riktigt tänkt igenom, vad det innebär, när de oavslutligen föra fram i förgrunden till diskussion och mera ingående prövning de olika partiernas ställning i nu nämnda avseende. Jag skall icke här gå in på spörsmålet, vilka som skiftat mening, exempelvis i försvarsfrågan och skolfrågan och kommunalskattefrågan och flera dylika betydelsefulla frågor, jag nöjer mig med att hålla mig vid den nu föreliggande frågan, nämligen arbetslöshetshjälps- och arbetslöshetsförsäkringsfrågan. Jag ber då att få erinra herr Hansson om, att i 1926 års trontal, som ju avfattats av den socialdemokratiska regeringen, lästes följande: »Därjämte är det min avsikt att framlägga förslag till motverkande av arbetslöshetens följder, innefattande utom åtgärder för beredande av arbeten jämväl statsbidrag till kassor, som meddela försäkring mot arbetslöshet.» En dylik deklaration, avgiven direkt av en regering i ett trontal i början av en riksdag, brukar vara ett uttryck för en ytterst noga övervägd och klart fixerad ståndpunkt. En avvikelse från vad som i det avseendet deklarerats brukar ju sällan ske. Men här skedde en sådan av det parti, som i dag uppträder gentemot de frisinna och säger, att de i denna fråga sökt svänga sig. Enligt detta dokument förklarade den socialdemokratiska regeringen vid 1926 års riksdag, att man skulle komma att framlägga förslag rörande arbetslöshetsförsäkringen m. m. Den saken inhiherades dock sedan fullständigt. Varför? Var det därför att vederbörande kommit till den uppfattningen, att det förslag, som man tänkte framlägga, var av den beskaffenhet, att man icke ville vidhålla det. Eller var det av det skälet, som herr Hansson på ett möte i Uppsala framställde, när han på tal om denna sak vittnade: Vi ville väl icke begå självmord heller?

Jag skall icke med annat än detta faktiska fall demonstrera, huruvida det är rimligt och lämpligt att på det sätt, som herrarna på det socialdemokratiska hållet gång efter annan försökt sig på, fariseiskt och utan befogethet beklaga, att vi »svänga» oss och förändra meningar i frågorna. Ingen från vår sida har förebrått den socialdemokratiska regeringen därför att den 1926 på det sättet avvek från en klart fixerad, vid riksdagens början i trontalet deklarerad ståndpunkt. Men när herrarna börja envisas med, att vi skola pröva varandras stabilitet i fråga om åsikter och ståndpunkter, då står jag i den ställningen, att jag kan i fråga efter fråga dokumentariskt verifiera, att

Ang.
anslag till be-
kämpande av
arbetslösheten.
(Forts.)

Ang.
anslag till be-
kämpande av
arbetslösheten.

(Forts.)

förändringar och skiftningar främst höra hemma hos herrarna själva och icke hos oss, och jag vill tillägga: är det så förfärligt roligt att fortsätta denna diskussion, där varje angrepp blir en bumerang, som går tillbaka och träffar och måste träffa angriparen fullständigt ofrånkomligt?

Herr Hansson frågade mig vidare, huru de frisinnade vare sig i regeringsställning eller såsom oppositionsparti komme att ställa sig till denna frågas behandling i fortsättningen. Jag har anledning först svara med den lilla motfrågan: Varför spørjer herr Hansson alldeles särskilt regeringen och det frisinnade partiet om dess hållning, därest det skulle komma i oppositionsställning? Vi hava ju här i kamrarna hört flera gånger, att socialdemokraterna hellre se en högerregering än en frisinnad sådan och att de hellre samarbeta med ett högerparti än med ett frisinnat. Vad är det då för mening att spørja just mig, om vad vi stackars frisinnade anse i frågan? Men eftersom herr Hansson oförklarligt nog spørjer, kan jag mycket gärna meddela att vi betrakta — i det fallet tror jag mig vara gott överens med alla mina kolleger — detta problem såsom ett sådant av den allvarligaste beskaffenhet, och vi tro, att ingen regering kan undandraga sig att ägna åt den saken all sin uppmärksamhet. Vi anse vidare, att det på detta område måste vidtagas åtgärder för att underlätta den verkligt arbetsvilliges ställning, i det ögonblick han drabbas av oförvårdad arbetslöshet. Men jag för min del har ännu icke av den utredning, som förebragts, lyckats få klart för mig vilka anordningar, som närmast kunna ifrågakomma; och jag undrar för övrigt om någon av herrarna har lyckats få tillräcklig insikt därom. När man ser, hur även så långt sig sträckande projekt som de, vilka tagit sig uttryck i vissa under den pågående utredningen framställda hemställanden, endast delvis kunna komma att innebära botemedel och i många fall lämna ute stora särskilt dåligt ställda grupper, tror jag man kommer underfund med, att detta är en fråga, där det icke bara gäller att skriva ihop ett förslag och så gå fram för detta, utan där det övervägande, som sker, sker så, att man verkligen får en känsla av att man på en gång samtidigt tillgodoser skiftande allmänna intressen och de arbetslösas behov av samhällets stöd. Detta är den ståndpunkt, vi för närvarande intaga, och den ståndpunkten hoppas jag i fortsättningen skall utmynna i ett intresserat arbete för att man på detta område skall ernå resultat.

Jag tillåter mig, herr talman, att i den nu föreliggande frågan uttala den förhoppningen, att denna kammare skall följa första kammaren och bifalla utskottets hemställan.

Herr Paulsen: Herr talman! Det är med en känsla av beklämning, man åhör denna debatt, då man vet, att så många arbetslösa icke ha den ringaste nytta av den statliga arbetslöshetsverksamheten, ty i alla de kommuner, där man icke kan anordna nödhjälpsarbeten, har man icke den ringaste möjlighet att benytta sig av den statliga arbetslöshets hjälpen. Genom att sända de arbetslösa till en främmande kommun gör man både kommunen och de arbetslösa en mycket stor otjänst, ty först och främst får man under alla omständigheter på ett eller annat sätt understödja familjen — att leva på nödhjälpslönen, när familjen är på en plats och mannen på en annan, det veta vi är omöjligt — och dessutom avkopplas den arbetslöse från alla möjligheter att skaffa sig arbete i hemorten och göres faktiskt till permanent arbetslös. Detta har man också insett på många håll. På många håll ha kommunerna ordnat kommunalt understöd åt sina arbetslösa och fullständigt bortsett från att en statlig arbetslöshetsverksamhet finnes. När det har kommit till den punkten, när en verksamhet så kapitalt misslyckats som den statliga nödhjälpsverksamheten gjort, synes det mig vara på tiden att man helt och hållet raserar detta system, lägger ned den statliga nödhjälpsverksamheten och bara beslutar, hur stort anslag

man vill ge till arbetslösheten, samt fördelar detta anslag på kommunerna i mån av antalet arbetslösa. Det vore det enda riktiga. Då vunne man den stora fördelen, att de, som delade ut dessa medel, vore människor med kännedom om de arbetslösa och deras behov och med känsla och förståelse för den lidande mänskligheten. Jag vet, att ett sådant förslag icke kan framställas i dag. Jag vill dock framhålla, att *det är på tiden att göra något för denna verksamhet och att lägga den efter andra linjer, så att s a m t l i g a arbetslösa i kommunerna kunna få nytta av den statliga arbetslöshetshjälpen.*

Herr talman, jag yrkar bifall till den av herr Lindblad m. fl. avgivna reservationen.

Herr **Hagman**: Herr talman! Sedan första kammaren för sin del bifallit utskottets hemställan, blir det kanske svårt att här uppnå något annat resultat i dag, men med anledning av de uttalanden, som ha fällts speciellt av dagens förste talare, vill jag begagna tillfället att anföra några synpunkter.

Han klagade över att denna fråga politiserats. Man kan ju vara ense med honom om att det hade varit önskvärt att så icke skett, men vem som har skulden till att denna fråga politiserats, det är nog ett spörsmål, som man icke kan undkomma att gå in på när man talar om dessa ting.

Jag vill erinra om att denna kammare sedan 1914 beviljat anslag till arbetslöshetens bekämpande och att under åren 1914—1920 detta spörsmål överhuvud taget icke hade någon politisk innebörd. Man beviljade medel och delade ut kontanta understöd under kommunernas medverkan, och jag hörde aldrig under dessa år någonting om att det skulle gått politik i detta spörsmål. Saken var nämligen den, att man beredde de arbetslösa hjälp i den omfattning, som behövdes, och då fanns det ju knappt någon anledning, i varje fall icke från de arbetslösas och arbetarnas sida, att taga upp problemet om arbetslöshetshjälpen på sätt som senare skett. Jag har själv en gång i egenskap av funktionär i ett av våra fackförbund, vars medlemmar mycket hårt drabbats av arbetslöshet under kristiden, gjort en framställning till arbetslöshetskommissionen om att arbetslöshetshjälp skulle beredas. Denna framställning bifölls tyst och stilla: det fanns ingen anledning att taga upp en strid vid detta tillfälle.

Det är först från och med den tidpunkt, då hjälp ej bereddes i samma omfattning som behov därav förelåg, som denna fråga med nödvändighet blivit en politisk fråga. Vi ha i dag av den förste ärade talaren fått höra, att de kommunala myndigheternas åtgärder äro föga tillfredsställande. Därvid utpekades särskilt städerna Göteborg och Malmö. Vad beror då detta på? Jo, det beror på att den hjälp som lämnats från statens sida, icke haft den omfattning, som dessa kommuner med sin närmare kännedom om läget funnit påkallad. I den försäkringskommitté som man här förut talat om, har problemet om fattigvården och de kommunala organens åtgärder vis å vis en planerad försäkring varit föremål för mycket ingående överläggningar. Vi inbjödo en del kända fattigvårdsmän för de större städerna till överläggning. Vi frågade dem, från vilken tidpunkt anledning att gripa in, på sätt som skett under de sista åren, förelegat för kommunerna. De svarade alla i korus: Från den tidpunkt, då arbetslöshetskommissionen drog in sina kontanta bidrag till kommunerna. Tidigare hade vi ingen kännedom om att arbetslöshetens tryck i fattigvårdssavseende gjort sig gällande på sätt som senare skett. — Man har således från statens sida själv vidtagit de åtgärder, som nödsakat kommunerna att göra en insats på detta område. Att komma och förebrå kommunerna för att de gjort detta men samtidigt säga, att det är kommunernas skyldighet att taga emot den första stöten och att i första hand hjälpa sina arbetslösa, är att tala

Ang.
anslag till be-
kämpande av
arbetslösheten.
(Forts.)

Ang.
anslag till be-
kämpande av
arbetslösheten.
(Forts.)

något tvetydigt. Det primära är, att det föreligger ett behov av hjälp, som man icke kan upptäcka någon annan möjlighet att tillgodose.

Vidare har det sagts, att man i Göteborg bedrivit politik med fattigvårdsunderstöd till sådana arbetslösa, som befunnit sig i arbete vid kommissionens arbetsplatser, så att deras sammanlagda inkomst blivit större än den inkomst, arbetare på den öppna arbetsmarknaden kunnat bereda sig. Beträffande detta vill jag utöver vad som nämnts tillägga, att sagda jämförelse gjordes med den av kommissionen satta grovarbetarelönen för Göteborgs stad. Den som vet hur dessa löner beräknas — och det vet den ärade talaren ungefär lika bra som jag — förstår, att värdet av jämförelsen icke är så stor. Hans framställning var ägnad att inge en felaktig uppfattning av saken.

Man har klandrat den statliga centrala myndigheten för att densamma under den sistförflutna vintern beviljat Stockholms stad statsbidrag till understödsverksamhet. Man har ansett att denna åtgärd varit onödig. Häremot måste framhållas, att om icke denna åtgärd vidtagits, hade Stockholms stad säkerligen blivit nödsakad att gå in på samma linje, som Malmö och Göteborg. Den lösning av problemet, som härvidlag skett, bör enligt min uppfattning icke ge anledning till förebräelser. Jag tror, att om det från statens sida bedroves en smidigare politik på detta område, så skulle det nog bli möjligt för det centrala organet att på nytt samla hjälpverksamheten i hela landet under en gemensam ledning av dithörande frågor. Detta är verkligen ett synnerligen viktigt problem. Det vore verkligen önskvärt, att man kunde åstadkomma en ökning av hjälpverksamheten på detta område.

Beträffande konfliktdirektiven, som ju numera äro verklig skolastik, har också från den förste ärade talarens sida genom en motion framställts förslag om att viss ändring skulle ske, på det sätt att den av kommissionen fastställda lönen skulle anses vara den skäligen lönen, efter vilken hänvisning av arbetskraft vid visst slag av arbetskonsflikt skulle bedömas. Jag måste då för min del säga, att jag icke kunnat finna att detta utgör någon som helst lösning av problemet, icke ens från motionärens egna utgångspunkter. I motionen har motionären dessutom måst begränsa sig till att säga, att det skulle vara vid hänvisning av grovarbetare, som detta skulle gälla, men direktiven gälla ju för olika arbetsområden. Det vore ju ganska egendomligt, om man skulle försätta en särskild yrkesgren i den ställningen, att vid hänvisning av arbetskraft de löner, som kommissionen själv fastställt för denna grupp, skulle vara utslagsgivande, då i ett visst fall och vid vissa slag av arbeten lönerna kunna vara högre. Jag vill påpeka, att så snart det gäller andra arbetsområden, t. ex. hantverksyrkena, skola enligt de av riksdagen antagna direktiven kollektivavtalslönerna städse läggas till grund. Enligt det förslag, som här framlagts, skulle på ett särskilt område helt andra bestämmelser gälla. Dessa bestämmelser skulle enligt min uppfattning, om de genomfördes, endast bidra till att oviljan bleve ännu starkare mot hela den samling av konfliktdirektiv, som nu finnes.

Beträffande statsbidrag till de statskommunala arbetena ha en hel del olika synpunkter framförts. Jag vill endast framhålla att statsbidrag för närvarande utgå efter en rätt invecklad skala. Kommunerna erhålla samma belopp av statsmedel, som skulle tillkomma de vid dylika arbeten placerade arbetarna därest de uppbure kontant understöd. Det är en ganska invecklad beräkningsgrund, då beloppet är olika för gifta och ogifta samt för de förra med vissa tillägg för barn. En kommun kan genom att vid sådana arbeten placera familjeförsörjare med många barn och undvika att där placera ogifta komma upp till högre procentsats än kommunen eljest skulle erhålla. Vidare är det statliga bidraget alldeles för litet för att förmå vissa hårt beträngda kommuner, där verkligt behov finnes, att satsa de medel, som behövas för att få till stånd

sådana erforderliga arbetsföretag. Det är därför man velat dels öka hjälpen med avseende å beloppet och dels få en ny och enkel beräkningsgrund. Här har man också konstaterat en stark animositet vid dessa frågors behandling gentemot de stora städerna. Man har ansett, att det i propositionen föreslagna beloppet är alldeles för högt, och man har påyrkat ett lägre. Jag tycker emellertid, att det är inkonsekvent att man härvidlag, samtidigt som man framhåller arbetslinjens betydelse, vill gå in på en annan linje än den, som föreslås i den kungl. propositionen, och till vilken även de socialdemokratiska reservationerna tillkännagivit sin anslutning. Genom ett bifall till den kungl. propositionen skulle en hel del hårt skatteträngda och i ekonomiskt avseende dåligt ställda kommuner kunna erhålla hjälp. Herrarna behagade finna, att formuleringen är sådan, att detta är det högsta belopp, som kan utgå. Jag skulle tro, att beloppen komma att fastställas med hänsyn till de olika kommunernas ekonomiska ställning. Därigenom skulle medges en större variationsmöjlighet än enligt de nu tillämpade grundsatserna.

Det skulle vara ännu mycket att säga om hithörande spörsmål, men jag hoppas, att vi skola komma in på dessa frågor på ett senare stadium, när det nu utremitterade arbetslöshetsförsäkringsförslaget skall behandlas och vi få se ett sådant förslag i frågan, som söker att lösa problemet på en något längre sikt och efter mera fasta principer, än som hittills gällt för denna hjälpverksamhet. Det har här i dag, speciellt av mina kamrater i utredningskommittén, framhållits, att en arbetslöshetsförsäkring icke skulle innebära någon lösning därför, att man icke kan få densamma tillräckligt omfattande och hjälpa alla under tillräckligt lång tid. Häremot måste jag invända, att man ställer alldeles för stora fordringar på en arbetslöshetsförsäkring, om man tror, att den skulle kunna hjälpa under alla förhållanden. Den är naturligtvis avsedd för normala förhållanden och medger endast belastning till en viss gräns. Blir det exceptionellt svåra förhållanden, måste naturligtvis särskilda åtgärder vidtagas. Dessa argument mot att biträda ett försäkringsförslag ha enligt min uppfattning endast framförts därför, att man icke velat själva saken.

Det har påståtts, att såväl de belopp, som begärts i den föreliggande propositionen, och det belopp som begäres i vår motion skulle vara för stora. Om det på något område är behöfligt att ha tillgång på medel, så att man inte bäst det är står utan, så är det väl på detta, där man faktiskt icke för någon längre tid kan beräkna läget. För att brist på medel skall uppstå behövs i själva verket bara att vissa delar av vårt land, såsom fallet tidigare varit med Norrland, råka i exceptionellt svårt läge, så att det blir absolut nödvändigt att tillgripa omfattande åtgärder, vilka kosta mycket pengar. Det skulle kunna tänkas, att därest icke medel ställdes till förfogande efter mera liberala principer än de vanliga budgetmässiga, man kunde bli nödsakad inkalla en urtima riksdag för att erhålla nödiga medel.

Herr talman, jag skall icke längre uppehålla mig vid dessa detaljer, därför att, huru viktiga de än äro, överskuggas de naturligtvis av de stora principerna på detta område. De stora och viktiga principer, som härvidlag böra komma till sin rätt, lönar det sig påtagligen här i dag icke att diskutera, utan diskussionen får flyttas fram till de omfattande överläggningar, som komma att äga rum den dag, då på riksdagens bord ligger ett förslag om genomförandet av en verkligt rationell arbetslöshetsförsäkring, sådan som redan införts i andra länder. Jag ber därför att i korthet få hemställa om bifall till den reservation, som av herr Lindblad m. fl. fogats vid detta betänkande.

Herr Spångberg: Herr talman, ärade kammarledamöter! Herr Järte sökte, så vitt jag förstod hans anförande rätt, göra gällande, att det är fackföreningarna som äro skulden till arbetslösheten, och han menade, att det bör vara de, som i

*Ang.
anslag till be-
kämpande av
arbetslösheten.*
(Forts.)

Ang.
anslag till be-
kämpande av
arbetslösheten.
(Forts.)

första hand skola draga försorg om de arbetslösa. Detta uttalande ger herr Järte ett mycket underligt betyg som samhällsekonom. Om herr Järte kunde frigöra sig från det hat mot fackföreningsrörelsen, som lyser igenom de flesta av hans anföranden, skulle han helt säkert komma till det resultatet, att det är det nuvarande samhällssystemet, som är skulden till arbetslösheten. Jag anser denna samhällssystemets skuld utgöra ett bevis på samhällets skyldighet att i en omfattning, som står i dess makt och som de arbetslösa ha rätt att fordra, träda emellan, så att de nödlidande arbetslösa kunna leva och känna sig som människor.

Om jag från denna utgångspunkt söker få en uppfattning om huruvida samhället kan försörja hela befolkningen på ett bättre sätt än nu, så måste jag komma till det resultatet, att denna möjlighet finnes. Världen är icke alls så eländig, som ett förvänt samhällssystem gjort den till. Det finns möjlighet att frambringa mat åt alla. Det finns möjlighet att tillverka kläder, så att det skulle täcka det nödvändiga behovet. Det finns möjlighet och material för människovärdiga bostäder åt alla; och framför allt: det finns tusentals armar, starka och kraftiga, vilkas bärare ha god vilja att kunna åstadkomma någonting, ha vilja att med sitt eget arbete försörja sig och hugga in och framskapa det som behöves.

Alla dessa förutsättningar finnas sålunda, men det som fattas är en förnuftig produktions- och hushållsordning. Ju större resurser man får, dess svårare tycks det bli att under nuvarande samhällsförhållanden ordna samhällsfrågorna på ett förnuftigt sätt. Genom utvecklingen på det tekniska och maskinella området — genom kolen, elektriciteten och oljan, genom rationaliseringen av de produktiva krafterna — har en mängd levande arbetskraft frigjorts, samtidigt som produktionsmöjligheterna ökats. Men förtjänsten av allt detta framåtskridande går icke till den samlade befolkningen såsom sådan. Den går icke till arbetarklassen, till dem som producera, utan till ägarna av produktionsmedlen, och där ha vi orsaken till de missförhållanden, som på detta område rullas upp i samhället. Arbetarna få arbetslösheten och de därmed följande »privilegierna». Det är det kapitalistiska samhällets stora tragedi, att varje uppfinning, som frigör arbetskraft och som skulle göra det möjligt att på ett bättre sätt tillgodose behoven, egentligen åstadkommer ökad arbetslöshet, ökat elände, ökade motsättningar mellan samhällsklasserna. En hårdare dom än ett konstaterande av dessa förhållanden kan icke fällas över ett samhälle.

Jag tager mig friheten att ur en redogörelse, som jag hämtat från en artikel om oljans betydelse, anföra bevis på denna utveckling. Av denna artikel framgår, att en oceanångare behövde, sedan den ombyggt till oljeeldning, endast 27 man i maskinrummet mot att förut använts 312 man, varav 192 voro eldare och 120 kolbärare. Dessutom kunde den för varje resa medtaga 20,000 kg. mera last än förut. En annan oceanångare behövde förut 500 man under 5 dygn för kolning. Efter en ombyggnad till oljeeldning intogs den behövliga oljan med tillhjälp av 5 man på en tid av 12 timmar. Man skulle kunna fortsätta med liknande exempel från de mest skilda områden, och man skulle komma till resultat, som visa huru rationaliseringen gått fram, huru arbetskraften har frigjorts, huru ett fåtal män på mycket kort tid göra samma eller mera arbete än vartill förut behövdes en massa människor, men huru de överflödiga arbetarna sedan kastas ut i arbetslöshet.

Det är icke fackföreningarnas fel, herr Järte, att dessa motsättningar råda. Jag skulle kunna säga, att motsättningarna ha skärpts *trots* fackföreningarna och deras strävanden att åt arbetarna ge det mesta möjliga av det samlade resultatet. Köpkraften och produktionsresultaten stå icke i något rimligt förhållande till varandra.

Huru går det nu för dessa människor, som avskedas? Jo, de ha mycket små,

i många fall inga som helst utsikter att på nytt komma in i produktivt arbete. De ställas så att säga utanför samhällets ramar. Vad allt detta till sist kommer att resultera uti, är kanske icke så lätt att i närvarande ögonblick säga. De som emellertid tro på ett fortbestånd av de nuvarande samhällsförhållandena borde kunna göra sig den frågan, vad det skall bli av alla dessa människor i fortsättningen. Som ett svar på denna fråga vill jag referera till en redogörelse, som nyss var synlig i pressen och som representanterna dels för den borgerliga samhällsuppfattningen, dels för den teologiska livsåskådningen egentligen borde taga vara på. Den lämnades av en fängelsepredikant från ett svenskt straff-fängelse år 1927. Och det heter däri bl. a.: »Arbetslösheten leder ofta in på brottets väg. Det är en tämligen enahanda historia som berättas av nyinkomna fångar: om långvarig arbetslöshet, om ändlösa marscher på vägarna genom stora delar av vårt land, om trasor, köld och svält.» Vidare heter det i denna redogörelse, att »man förstår fångar, som äro nöjda och glada, så länge fängelse-tiden varar, men som med oro se mot framtiden». Ja, detta är en utmärkt bild av det nuvarande svenska samhällslivet.

En verklig lösning av arbetslöshetsproblemet kan givetvis icke åstadkommas med mindre de nuvarande äganderättsförhållandena omläggas och produktions-medlen överförs i det arbetande folkets händer och under dess kontroll. Den dagen tvingar sig nog också fram — det är icke tu tal om den saken. *Huru* den kommer, är en annan fråga, som jag icke i detta sammanhang skall gå in på. Vad som nu emellertid kräver sin lösning och som man icke kan komma ifrån är den *arbetslöshetsförsäkring*, som vi trots många år av utredningar ännu icke hunnit fram till, en arbetslöshetsförsäkring, som hjälper de ofrivilligt arbetslösa från det elände, som de på grund av ett bakvänt samhällssystem kastats in uti. Vi kommunister ha i en motion vid årets riksdag krävt obligatorisk och effektiv arbetslöshetsförsäkring. Efter att ha tagit del av de utredningar, som under åren framlagts, och de förslag, som förut väckts i denna fråga, måste man komma till det resultatet, att dessa i ingen mån fylla ens de allra blygsammaste anspråk på en försäkring, som skall kunna kallas arbetslöshetsförsäkring. Jag skulle närmast vara böjd för att beteckna alla de försök, som här gjorts, såsom försök att komma *ifrån* det hela och lämna de arbetslösa åt deras öde.

Det senaste förslaget, som de arbetslöshetsakkunniga kommit med, gör — det vill jag säga — ingen människa i detta land glad. Det är en verklig parodi på arbetslöshetsförsäkring att exempelvis utestänga, såsom där föreslagits, alla de personer, som varit arbetslösa under någon längre tid, från arbetslöshetsförsäkring. Det är vidare en parodi att utestänga jordbruks-, flottnings- och skogsarbetare från möjlighet att komma in under försäkringen. Om jag har svårt att förstå de frisinnades och bondeförbundarnas hållning i denna fråga, så har jag ändå svårare att förstå socialdemokraterna när de gått in för ett sådant system. Det är en parodi överhuvud taget att kalla dessa kommittéer för arbetslöshetsakkunniga. Ätminstone vittnar icke förslagets innehåll om att man haft någon större sakkunskap om vad det vill säga att vara arbetslös eller haft någon större förståelse för de arbetslösas ställning.

Jag skulle liksom den föregående talaren vilja rikta den uppmaningen till regeringen, att den med det snaraste vidtager åtgärder, så att man kunde få förslag till arbetslöshetsförsäkring redan nästkommande riksdag. Herr Per Albin Hansson riktade ungefär samma uppmaning till regeringen. Han var icke så säker på att det skulle bli denna regering, som hade hand om frågan. Jag vill icke heller vända mig till några särskilda personer, utan jag riktar min uppmaning till regeringen, oavsett vem det blir som kommer att intaga regeringsplatserna i framtiden. Men jag skulle vilja i min anmodan uttryckligen lägga in en önskan om att de arbetslöshetsakkunnigas förslag icke må komma

Ang.
anslag till be-
kämpande av
arbetslösheten.

(Forts.)

Ang.
anslag till be-
kämpande av
arbetslösheten.
(Forts.)

att utgöra grunden för arbetslöshetsförsäkring. De verkligt sakkunniga på detta område, de arbetande massorna i landet, ha en helt annan syn på frågan, än vad dessa *s. k. arbetslöshetsförsäknings* ha — de ha en helt annan utgångspunkt och komma sålunda till andra resultat. Från arbetarna har det vid åtskilliga tillfällen kommit uttalanden om vad de kräva, och på stora möten i landet har man diskuterat denna fråga, och man har därvid krävt, att arbetslöshetsförsäkringen skall vara obligatorisk och omfatta alla arbetande män och kvinnor, att det understöd, som utgår till varje arbetslös, skall vara så tilltaget, att det möjliggör full försörjning för den arbetslöse och dennes familj, att staten och arbetsköparna skola erlagga vardera hälften av de avgifter, som äro nödvändiga för genomförandet av ifrågavarande försäkring, och att administrationen av arbetslöshetsförsäkringen skall handhavas av de statliga myndigheterna under betryggande kontroll från de fackliga organisationerna.

Man måste, när man tager del av dessa krav, komma till det resultatet, att de äro fullständigt berättigade. Går man in för upprätthållande av ett system, som nekar stora människomassor rätten till arbete, så är man skyldig att på något sätt draga försorg om att icke dessa människor sjunka alldeles ned och komma i en sådan belägenhet, som exempelvis, enligt vad jag för en stund sedan berörde, omnämnes i en rapport från ett av våra straffängelser.

Beträffande sedan frågan om arbete eller understöd, så är det helt säkert en riktig princip, i och för sig, att varje människa, som kan arbeta, också bör ha arbete. Men man skall icke i lagstiftningen genomföra sådana förnedrande bestämmelser, som att en arbetare skall tvingas ingripa i en konflikt, där hans kamrater gått ut i lönestrid för att antingen bibehålla sin levnadsstandard eller i någon mån höja den. Det är icke tu tal om att ifall man ser på de strejker, som gått av stapeln i landet, man skall säga sig, att de allesammans varit berättigade, och man kan antaga, att de komma att vara så i fortsättningen. Den arbetslöse är icke part i dessa konflikter. Han står utanför båda de stridande parterna. I strejken deltaga de som är anställd och den som äger ifrågavarande företag. Varför skall man räkna den arbetslöse till dem som strejka? Man kan lika gärna säga, att under andra förhållanden skulle han äga företaget. Han står fullständigt utanför det hela och bör icke blandas in härvidlag.

Det är en riktig linje och ett billigt krav, när vi i vår motion vidare begärt, att de arbetslösa skola erhålla arbete, i den mån det är möjligt, att de skola i de fall det beredes dem arbete ha avtalsenlig betalning och att de, när icke arbete under dessa villkor kan tillförsäkras dem, skola komma i åtnjutande av en arbetslöshetsförsäkring, som verkligen ger dem och deras familjer försörjning. Jag tror icke, att någon kan göra gällande, att de belopp, som vi begärt i vår motion, äro för höga. Ett förslag till arbetslöshetsförsäkring bör absolut följa dessa linjer. Det är ett minimikrav, som man från det arbetande folkets sida har rätt att uppställa. Vi ha begärt, att landet skall uppdelas i fem ortsgrupper, där ortsgrupp 1) omfattar orter med de lägsta och ortsgrupp 5) orter med de högsta levnadskostnaderna. I ortsgrupp 1) skulle betalas 2 kronor 35 öre och i ortsgrupp 5) 3 kronor 75 öre om dagen. Därtill skulle komma familjetillägg för hustru och för varje barn under 16 år, tillägg som i den billigaste ortsgruppen skulle uppgå till 50 öre och i den dyraste till 90 öre om dagen. Jag skulle vilja ha ett samtal med den människa, som kan påstå, att dessa belopp äro för högt tilltagna — som vill gå fram och bevisa, att det innebär en överdrift att fordra, att för veckans vardagar skola utbetalas dessa belopp till dem, som icke ha möjlighet till arbete. Kan man icke bevisa detta, är det tydligt, att när man begär ett mindre belopp, har man icke tagit denna sak på allvar — man har då icke velat gå in för att lösa denna fråga. Till dess ett sådant förslag blir framlagt, bör den linje, som angives i den kommunistiska motionen i denna fråga, vara den vägledande. Denna linje är den enda

antagliga för de arbetslösa, om de skola ha nytta av det arbetslöshetsanslag, som det här gäller.

Jag ber med dessa ord, herr talman, att få yrka bifall till den av min partikamrat, herr Dahlén, väckta motionen.

*Ang.
anslag till be-
kämpande av
arbetslösheten.
(Forts.)*

Under detta anförande hade herr förste vice talmannen ånyo övertagit ledningen av förhandlingarna.

Herr Mogård: Herr talman! Jag skall icke följa den förre ärade talaren på hans planetariska flykt över arbetslöshetspolitikens hav. Jag skall bara fästa uppmärksamheten på en liten detalj och i samband därmed rikta en vördsam vädjan till regeringen om observation på den punkten.

Vi ha i dag diskuterat nästan uteslutande riktlinjerna för vår statliga arbetslöshetspolitik, och vi ha mycket litet berört förhållandena på själva arbetsplatserna. Visst måste man ge arbetslöshetskommissionen ett hedersnämmande för de många ståtliga väganläggningar, som den utfört, men jag tror, att det icke bara är själva arbetet, som man får fästa sig vid, när man betraktar denna arbetslöshetspolitik genom nödhjälpsarbetens försorg, utan även själva livet på arbetsplatserna.

Nu kan man icke förneka, att bland våra nödhjälpsarbetare råder en verklig stämning av missmod, som verkar mycket nedbrytande på deras mod och energi att söka sig ut i det normala arbetslivet. Jag tror också, att denna stämning kan verka nedbrytande i vissa stycken, när det gäller deras rent moraliska tillstånd. Jag tänker därvid icke endast på arbetarnas bostads- och förplägnadsförhållanden, även om dessa äro viktiga nog, utan även på de kulturella och andliga behoven på arbetsplatserna. Vi förstå var och en, att livet måste te sig synnerligen dystert för de människor, som arbeta vid våra nödhjälpsarbeten. Särskilt under de långa vinteraftnarna och söndagarna måste det för personer, som komma från städer och industrisamhällen, kännas mycket tryckande och beklämmande med denna sysslöshet, denna frånvaro av vad man annars varit van vid. I hemorten har man varit van vid både hemmet och föreningarna och allt detta andra av kulturell innebörd, som numera hör till livets nödortft även för arbetarklassen. Ute i skogarna återigen äro arbetarna hänvisade till det mest elementära i livet, och jag har hört många nödhjälpsarbetare beklaga sig över frånvaron av denna omvårdnad, som visserligen icke är direkt produktiv men förvisso i det långa loppet bidrager till att ge även nödhjälpsarbetarnas fattiga tillvaro litet mera än själva dagspenningen.

Det är kanske mycket naivt av mig att här tala om att det vore bra med litet mera själavård på våra nödhjälpsarbetares arbetsplatser. Jag menar här med själavård ett kulturellt inslag i nödhjälpsarbetarnas liv. Det är dock många unga pojkar och unga män, som säkerligen ha ett livligt bildningsintresse, men som aldrig bli i tillfälle att på sina förläggningssorter verkligen få del av de bildningsmöjligheter, som de annars skulle kunnat få i hemorten. Så dömas de till ett slags hopplöshet, ett missmod, som många gånger leder till bitterhet och hat mot allt och alla i samhället. Jag tror för min del, att vi nog kunna finna vägar för anskaffande av pengar. Det är dock betydelsefullare i det långa loppet, att vi även vid dessa nödhjälpsarbeten få människor med litet mera tro och hopp beträffande framtiden och beträffande möjligheterna att i det normala arbetslivet kunna kämpa sig framåt.

Det är med anledning härav och från den utgångspunkten, som jag ber att få vädja till regeringen och dess arbetslöshetsorgan att i någon mån, när det gäller att verkligen använda de äskade miljoner, varom debatten rör sig i dag, även taga hänsyn till dessa synpunkter.

Med herr Mogård förenade sig herr *Mosesson*.

Ang.
anslag till be-
kämpande av
arbetslösheten.
(Forts.)

Herr Mårtenson: Herr förste vice talman! Jag anser, att denna fråga angående arbetslösheten har kommit i ett sådant läge, att man kan säga, att de former, i vilka den för närvarande är organiserad, äro till skada för såväl samhället som de arbetslösa.

Det förhåller sig på så sätt, i stort sett åtminstone, att formerna för den arbetslöshets- och hjälppolitik, som genomförts här i landet under de svåraste krisåren, åren 1921—1922, i huvudsak allt fortfarande äro gällande. Det vill även synas, som om särskilt de borgerliga partierna bitit sig så fast i detta system, att någon ändring till det bättre eller reformering av detta system skulle vara otänkbar att genomföra inom en snar framtid.

Inför detta faktum kan man icke underlåta att göra sig den frågan: har detta system så stora fördelar, att en omorganisation av detsamma skulle verka till skada för de hjälpbehövande eller för samhället?

För min personliga del kan jag ingalunda finna, att så är fallet. Om vi se på den nuvarande hjälpverksamheten, så är den sannerligen icke tillfredsställande varken för de hjälpbehövande eller för samhället i dess helhet. För det första kan det anmärkas, att det antal, som blir hjälpt, blott är ett litet fåtal av de anmälda arbetslösa. Det högsta antal, som på ett eller annat sätt erhöll någon hjälp med bidrag från statens sida under någon månad föregående år, uppgick till 6,223 personer. Antalet anmälda arbetslösa var under samma tid icke mindre än 25,400 personer. Alltså erhöll cirka en fjärdedel av de anmälda arbetslösa någon liten hjälp från de statliga myndigheterna, medan de tre fjärdeddelarna blevo helt och hållet lämnade utan hjälp från dessa organ.

Vidare kan det ifrågasättas, om det är förenat med kloket och sund ekonomisk uppfattning att anställa arbetslösa från landets nordliga delar vid nödhjälpsarbetsplatserna i södra och mellersta Sverige och tvärtom. Det förhåller sig ju på det sättet, att om det anordnas ett nödhjälpsarbete någonstans i mellersta eller södra Sverige, så tagas i stor utsträckning de arbetslösa, som skola rekrytera dessa arbetsplatser, från nordliga delar av landet. Skall det återigen anordnas ett nödhjälpsarbete i norra delarna av landet, bruka i regel tagas arbetslösa från södra och mellersta Sverige för att rekrytera dessa arbetsplatser — jag ser, att herr Hagman skakar på huvudet, men jag tror, man måste erkänna, att arbetslöshetskommissionen gått tillväga på det sättet under en hel del år. Kanhända man ändrat taktik under senaste året, och kanske herr Hagman kan lämna upplysning därom sedan.

När man ser på det system, som tillämpas, kan man icke underlåta att säga, att det står i direkt strid mot vanlig sund ekonomisk ordning och likaså mot de enklaste humanitära känslor, som man måste hysa för de arbetslösa. Ty det måste väl i all rimlighets namn för såväl staten som de olika kommunerna vara en angelägenhet av högsta vikt att i största möjliga utsträckning söka bereda de arbetslösa arbete så nära hemorten som möjligt. Jag kan icke heller underlåta att i det sammanhanget något kritisera den lönepolitik, som tillämpats och allt fortfarande tillämpas vid de statliga nödhjälpsarbetena. Denna lönepolitik bidrager enligt min uppfattning till att skapa slapphet och arbetsolust bland de arbetslösa. Ty det är väl, trots allt, ändå in absurdum, att om arbetarna vid en arbetsplats försöka forcera arbetstakten och öka arbetsintensiteten, skola de erhålla lönereduceringar. Ett dylikt system dömer enligt min uppfattning sig självt på grund av sin obillighet.

Det har vidare påpekats från många håll just de synpunkter, som herr Møgård framhållit, att det är inte vidare lämpligt att till de statliga nödhjälpsarbetsplatserna sända vissa arbetslösa, särskilt bland de uppväxande åldrarna. Det har nämligen framhållits, att när unga arbetslösa män, som varit mycket praktiska förut, kommit på någon av statens nödhjälpsarbetsplatser några månaders tid och sedan kommit tillbaka därifrån, så ha de helt och hållet för-

ändrat karaktär. Detta kan ju även bidra till att dessa unga arbetare, när de sedan komma ifrån dessa arbetsplatser, ha ganska svårt att skaffa sig arbete i den öppna marknaden. Om man därtill påpekar den tendens, som alltmer börjar göra sig gällande inom arbetslöshetskommissionen, att man försöker i så stor utsträckning som möjligt slå under sig arbeten, som förekomma i den öppna marknaden, så tror jag, man kan vara färdig med att uttrycka, att denna arbetslöshetskommission snarast möjligt bör omorganiseras, om icke helt enkelt avvecklas.

Jag anser, att arbetslöshetsverksamheten i fortsättningen bör organiseras efter ett annat system, ett system, som står i bättre kontakt med verkligheten och de olika lokala förhållandena. Det första steg, som enligt min uppfattning bör tagas på detta område, är att låta de olika kommuner, varest arbetslösheten är svårast, anordna arbeten under friare former, än vad fallet är med de statskommunala nödhjälpsarbetena. Såväl i den kungl. propositionen som i utskottsförslaget har man ju också gått in för att de statskommunala arbetena skola erhålla ett större anslag, än vad hittills varit fallet; men detta skulle då ske under den förutsättningen, att samma lönepolitik, som för närvarande tillämpas, skall gälla även i fortsättningen. Jag tror det skulle varit en klokare och bättre politik, om dessa kommunala arbeten finge bedrivas under friare former och med ett, låt mig säga, högre understöd från statens sida, än nu är fallet. Jag tror icke heller, att denna nya arbetslöshetspolitik skulle bli dyrare vare sig för staten eller för de olika kommunerna i längden. Vi kunna ju nämligen tänka oss, att en arbetslöshetspolitik organiserades efter dessa friare former, huvudsakligen under uppsikt och under organisation av de olika kommunerna. På det sättet komme man ifrån en hel del onödiga resor för de arbetslösa, arbetarna fingo vara kvar i hemorten, arbetsglädjen och arbetsintensiteten komme att stiga, när arbetarna fingo klart för sig, att lönerna icke komme att sänkas, om de utförde en viss kvantitet arbete. Arbetena komme också härigenom att bli utförda till lägre kostnader för det allmänna, vilket väl under alla förhållanden bör vara vad som skall eftersträvas.

Jag kan icke underlåta att till slut även framhålla, att arbetslöshetsfrågan här i landet löses naturligtvis icke blott på understödsvägen, och den avskaffas heller inte genom införande av arbetslöshetsförsäkring. Detta är ju heller icke målet för socialdemokratisk politik, utan målet måste inriktas på att försöka framskapa produktiv verksamhet i så stor utsträckning, att de olika företagen kunna absorbera hela det överskott av arbetskraft, som för närvarande finnes. Arbetslöshetsförsäkring och nödhjälpsarbete äro ju endast medel, som måste användas under tiden, som vi arbeta på att nå det målet; men det är mycket möjligt, därest det målet skall kunna nås, nämligen ökad produktiv verksamhet i så stor utsträckning, att dessa arbetslösa skola kunna absorberas av industrien eller de olika företagen, att staten måste träda in för att understödja produktionen på ett bättre sätt, än hittills varit fallet, och efter andra grunder, än som hittills föreslagits och alltjämt föreslås ifrån vissa partier här i landet, speciellt högerpartiet.

Herr Järte var inne på en fråga, där han gjorde gällande, att det är fackförbunden, som äro orsak till arbetslösheten, nämligen på grund av den lönepolitik, dessa fackförbund föra. Därför ansåg herr Järte, att det skulle vara fackförbundens skyldighet att underhålla de arbetslösa. Det har framhållits här redan tidigare, att fackförbunden i ganska stor utsträckning understött de arbetslösa. Det behöver därvidlag endast pekats på ett enda fackförbund, nämligen metallindustriarbetarförbundet. Detta har utbetalat icke mindre än 16 miljoner kronor till de arbetslösa. Men å andra sidan bedömer nog herr Järte denna fråga icke så synnerligen rättvist, när han påpekade, att det är fackför-

*Ang.
anslag till be-
kämpande av
arbetslösheten.*

(Forts.)

Ang.
anslag till be-
kämpande av
arbetslösheten.
(Forts.)

bunden, vilka på grund av sin lönepolitik äro orsak till arbetslösheten. Men man skulle kunna peka på en hel del företag, som ha avskedat arbetare och nedlagt en del av sin industriella verksamhet, utan att detta varit behöfligt på grund av dessa företags ekonomiska förhållanden. Jag vill bara i detta sammanhang peka på ett företag, som under de senaste sex å åtta åren icke nedlagt mindre än fem stycken fabriker, avskedat 20 å 30 procent av arbetarstammen vid de övriga fabriker, som detta företag behållit kvar. Detta företag har under dessa år utdelat mellan 12 å 15 procent till aktieägarna varje år, och trots denna höga utdelning har cirka hälften av de olika årsvinsterna avsatts till olika fonder för kommande verksamhetsår.

Jag undrar verkligen, om det är fackföreningarnas lönepolitik inom denna industri, som varit orsak till att dessa fabriker blivit nedlagda och att dessa 20 å 25 å 30 procent av arbetarstammen vid de övriga fabriker behövt avskedas. Jag tror icke detta.

Jag ber, herr talman, att med dessa ord få yrka bifall till den av herr Lindblad m. fl. vid betänkandet fogade reservationen.

Herr Höglund: Herr förste vice talman! Jag lovar att icke bliva mångordig. Men såsom representant för en ort, som jag kan säga lidit av den största arbetslösheten, kan jag icke underlåta att säga några ord.

Vad som uppkallade mig var herr Järtes påstående, att det borde vara fackförbundens plikt att i detta fall träda hjälpande emellan. Jag vill till herr Järte säga något ytterligare utöver vad som anfördes av den föregående talareren rörande dessa fackförbund. Jag har själv deltagit i nödhjälpsverksamheten nere i Göteborg, och jag kan intyga, att under hela den tid, som detta förhållande pågått, ha fackföreningarna offrat ständigt och jämt; och jag undrar för övrigt, hur det skulle se ut, om så icke varit fallet. Jag var ledamot av en kommitté, som under den svåraste tiden, under själva vintern, var i tillfälle att samla bortåt 300,000 kronor för att hjälpa fattiga familjer. — Vi fingo då erfara, hur det kändes för dem, som då gingo arbetslösa. Vi veta, att hela deras diktan och traktan var att få arbete. Under sådana förhållanden är det oriktigt påstå, att icke fackföreningarna bidragit i sin mån till att söka mildra sviterna av arbetslösheten.

Här har ju redan citerats ett uttalande av en fängelsepastor. Jag skall icke upprepa det; men jag vill bara rikta den frågan till herr Järte: vill herr Järte medverka till att det samhällssår, som vi för närvarande lida under, skall bli mera irriterande och mera frätande, än vad det verkligen är? Böra icke alla krafter medverka till att söka läka detta sår i stället för att göra det värre? Men åt den vägen leder icke herr Järtes politik.

Herr Järte anförde vidare några siffror angående arbetslöshetsförhållandena. Jag har personligen talat vid herr Järte därom, men han ville icke vara med om att korrigera sina siffror. Men jag tror, att han bemötts redan förut just genom det, som arbetslöshetskommissionen skrivit i sitt betänkande till regeringen. Det var så, som herr Hagman upplyste: det gällde ett par familjer, där det förhöll sig så, att i den ena familjen fanns det fem barn och tre voro vuxna och hade arbete, vilket gav dem inkomst, varigenom de nått och jämt kunde försörja sig, och för de övriga, modern och två barn, tilldelades ortstilllägg. Nu kan det ju sägas, att då barnen ha sådana inkomster, skulle de haft skyldighet att hjälpa sin mor. Detta kan ju vara sant, men om lagen föreskriver någon skyldighet att hjälpa sina syskon, känner jag icke till. De göra det naturligtvis så långt som möjligt, men de ha ingen skyldighet därtill, ty i annat fall skulle måhända icke något understöd tilldelats. Sammanräknar man nu de inkomster, som dessa tre barn hade, och det ortstilllägg, som kom

modern och de båda andra barnen till del, blir naturligtvis summan ungefär jämförlig med vad en någorlunda normal inkomst skulle ge. Men det är fullständigt missvisande, när man använder dessa siffror för att för Göteborgs vidkommande framhålla, att man tangerat gränsen för de normala lönerna. I övrigt förhåller det sig, som herr Hagman mycket riktigt anförde, att det endast är i ett par fall, som detta förhållande gjort sig gällande. Men detta har man använt i kommissionens yttrande, och det har vunnit burskap i hela vårt land.

Jag har lovat att icke bliva långrandig; men jag kan icke underlåta att fästa avseende vid herr Carlströms anförande och den min han därvid anlade, som jag aldrig sett förut och varav tycktes framgå, att det finnes litet hjärta i honom, trots den ställning han intager till arbetslöshetsfrågan. Han sade, att han ville hjälpa, när hjälp behövdes. Då vill jag vädja till honom, att han också biträder den reservation, som föreligger från socialdemokratiskt håll. Jag skall icke citera siffrorna här, de äro redan förut citerade åtskilliga gånger, men de böra utgöra en maning att söka få en hjälp och en så effektiv hjälp som möjligt, vilken kan ge dessa arbetslösa en nödortvig bärgning.

Herr Olsson i Kullenbergstorp ville, att regeringen skulle ge avkall på statens och kommunernas skyldighet. Jag undrar, om herr Olssons i Kullenbergstorp mening var att kasta hela bördan på kommunerna och att, såsom herr Olsson anförde, låta de nödvändiga medlen gå ut skattevägen. Det är alldeles klart, att så måste ske, om man skall få medel, ty det är väl icke herr Olssons i Kullenbergstorp mening, att det skall användas lånemedel för detta ändamål.

Herr förste vice talman! Med vad jag nu anført ber jag att få yrka bifall till den av herr Lindblad m. fl. avgivna reservationen.

Herr Järte: Herr talman! Endast ett par korta repliker.

Gentemot den siste ärade talaren vill jag framhålla, att då jag framdrog Göteborg såsom det mest avskräckande exemplet på den förvända arbetslöshetspolitik, som vissa städer bedriva här i landet, stödde jag mig på det material, som framlagts av arbetslöshetskommissionen i ett offentligt yttrande i följd av våras. Jag tror icke, att något framdragits, som kan jäva det omdöme, som kommissionen där fällde. Vidare vill jag framhålla gentemot herr Höglund, att jag icke förnekar den hjälpverksamhet, som de fackliga arbetslöshetskassorna utöva mot kolleger i dylikt trångmål. Jag har bara framhållit, att detta är ett naturligt led i lönestriden och att denna komplettering av den fackliga aktionen har ägt rum allt sedan 1850-talet i England, då de moderna fackförbunden uppkommo. Jag underströk, att dylik verksamhet tillhör fackförbunden: dels positivt därför att den främjar deras uppgifter och dels negativt därför att mycket av den arbetslöshet som uppkommit har sin rot i lönenivån, för vilken ansvaret ligger i första rummet hos våra mäktiga fackorganisationer. Jag framhöll också, att det icke är riktigt och tillbörligt, att man övervältrar dessa lönestriders offer på det allmänna. Denna verksamhet från fackförbundens sida bör enligt min uppfattning få en vidsträcktare omfattning, och det fattas sannerligen icke resurser därvidlag från fackförbundens sida.

Jag uppkallades emellertid närmast av herr statsministerns anförande. Han missuppfattade vad jag yttrat beträffande ändring av konfliktdirektiven. Jag vill icke ha den nuvarande formuleringen *utbytt* mot mitt förslag — jag vill bara ha den *kompletterad* därmed för grovarbetarnas vidkommande. Jag tror, att herr Hagman fattade mig rätt på den punkten. Men vi kunna icke tröska denna direktivens långhalm längre, ty det är ytterst få augurer, som behärska den saken, och för dem lönar det sig näppeligen att i oändlighet diskutera med

Ang.
anslag till be-
kämpande av
arbetslösheten.

(Forts.)

Ang.
anslag till be-
kämpande av
arbetslösheten.
(Forts.)

personer, som på den punkten äro analfabeter, varvid jag dock räknar hans excellens till augurererna.

Vidare vill jag konstatera, att statsministern medgav, att vissa åtgärder från kommissionens sida under det gångna året kunna, betraktade var för sig, te sig, såsom han uttryckte det, något egendomliga. Men han trädde i varje fall i bräschen för kommissionen med den makt och myndighet han har som regeringschef. Jag hade icke väntat annat, än att regeringen skulle stödja kommissionen, men jag vill uttrycka den förhoppningen, att medan man tidigare från regeringens sida torde ha påverkat kommissionen i den riktningen, att man skulle, utan att egentligt behov föreläge, utvidga hjälpverksamheten, man nu iakttager en mera kritisk ståndpunkt och försöker stödja kommissionen i dess verksamhet att anpassa sina åtgärder efter de skiftande konjunkturerna och säsongerna på arbetsmarknaden.

Till sist vill jag säga gentemot de ständiga och något stereotypa anmärkningar, som här riktas mot min uppfattning om arbetslöshetsfrågan såsom varande »inhuman» etc., att jag icke betvivlar, att motståndarna vilja på bästa sätt hjälpa de arbetslösa, men att jag också förbehåller mig att få göra anspråk på bona fides, då jag säger, att även jag vill söka hjälpa till och bemästra arbetslöshetsproblemet. Målet är alltså gemensamt, men det är här som så ofta, att det är i fråga om medlen och vägarna därtill, som åsikterna skilja sig åt. När herr Jansson i Falun apostroferar mig såsom ämbetsman i socialförvaltningen med anmodan att utan vidare gå med på den av honom såsom »human» betecknade hjälpmetoden, måste jag säga, att just därför att jag under 20 års tid sysslat med och studerat denna fråga, vill jag göra anspråk på att ha en på sakliga skäl grundad och av långvarig erfarenhet bestyrkt uppfattning om huru man här bäst bör gå till väga.

Man kan göra en jämförelse härvidlag med vissa problem på medicinens område. Vem kan t. ex. icke förstå de humanitära motiv, som besjåla anti-vaccinatörerna i deras kamp mot serumterapien? Det fördes en mycket häftig strid om den saken på sin tid i riksdagen. Men så småningom har den högre teoretiska insikten segrat, och jag vill säga som framlidne greve Hugo Hamilton menade en gång i världen i första kammaren, att skall nu vaccinationen bli en partiskiljande sak, så vill jag tillhöra de vaccinerades parti. Detsamma gäller de socialpolitiska åtgärder, som föreslås för att behandla och bota arbetslöshetens samhällsönda. Det går icke att taga saken så enkelt som herr Per Albin Hansson gjorde och säga: kulturländer, såsom Bulgarien och andra, ha infört obligatorisk arbetslöshetsförsäkring, men vi äro fortfarande ute på den yttersta svanskotan! Detta är att uteslutande döma efter något så ytligt och vulgärt som den socialpolitiska modejournalen utan att söka tränga in i problemets kärna. Jag uppmanar ånyo herr Hansson och de med honom likatänkande att noga studera det betänkande i frågan, som nyss utremitterats, ty här finns en vägledning till högre klarhet.

Vad till sist nu utgången här i kammaren beträffar, så är det, då förstakammaren tagit statsutskottets förslag, icke min mening att yrka bifall till den högerreservation, som här avgivits. Jag underlåter detta icke därför, att jag på något sätt vill draga i tvivelsmål, att det är den sakligt sett starkaste ståndpunkten, som där föreligger. Jag vet också, att den omfattas av majoriteten bland de borgerliga här i landet, och jag tror t. o. m., att denna majoritet vill gå åtskilligt längre i sin uppfattning om huru man bör mest rationellt bekämpa arbetslösheten. Därvidlag har man kanske övervägande sympatier för den amerikanska non-interventionismen, den statliga avhållsamhetsmetoden, som ju gäller för en hel vit världsdel, herr Hansson.

Jag framställer alltså intet yrkande om bifall till högerreservationen. Vi befinna oss här i den vanliga belägenheten, att man måste av två onda ting

välja det minst onda. Då det nu föreligger en reservation från herr Olssons i Kullenbergstorp sida, som i visst avseende, nämligen vad angår maximeringen vid de statskommunala arbetena, sammanfaller med den reservation, som jag underskrivit, ber jag, herr talman, att få yrka bifall till herr Olssons i Kullenbergstorp reservation.

Ang.
anslag till be-
kämpande av
arbetslösheten.
(Forts.)

Herr **Hansson** i Stockholm: Herr talman! Det är verkligen rörande med dessa människor, som när de äro som värst mot andra tro, att de äro hyggliga och snälla. Det heter visserligen, att den man älskar den agar man, och om man skulle döma efter de senaste årens uppträdande från herr Järtes sida, hyser han en kolossal kärlek till den svenska arbetarklassen. Det är emellertid svårt för denna arbetarklass att uppskatta den sortens vänlighet, och herr Järte får ursäkta, om vi icke värdera en åskådning, vars huvudsynpunkt är att genom lönedpressningar och med andra medel driva ned arbetarna på en så låg lönestandard som möjligt.

Herr statsministern är likadan som herr Järte — jag menar, att han tror också, att han alltid är bra. Han hävdar alltjämt, att vad som skedde år 1926 var ingenting annat än en utfyllnad av 1922 års direktiv. Det har diskuterats tillräckligt mycket om den saken, för att jag kan låta bli att upptaga tiden med att ytterligare behandla den. Jag tror emellertid, att de som studerat aktstyckena i saken kommit till en annan uppfattning än hans excellens. Men herr Ekman älskar ju att presentera sig som den alltid ståndaktige, som den som konsekvent fullföljer sin ståndpunkt, som aldrig byter skinn, som aldrig vinglar och aldrig vacklar. Den är rörande vacker, denna hans excellens uppskattning av sig själv, men det är många som anse, att uppskattningen icke är riktig. Människorna bedöma nämligen, så egendomligt det kan låta, andra människor mindre efter vad de påstå och säga än efter vad de göra. Och när man följer herr statsministerns förehavanden under de senaste åren har man mycket svårt att få den uppfattningen, att han är den ståndaktige och den säkre. Men kanske är det på det viset, att statsministern, när han förflyttar sig från den ena ståndpunkten till den andra, alltjämt lever i den tron, att han är kvar på den gamla ståndpunkten. Detta skulle ju förklara, att han tror, att de andra flytta sig. Han märker, att det blir någon skillnad, och eftersom han icke tror, att det är han själv som flyttar sig, så måste han tro, att det är de andra, som ändra ståndpunkt. Detta är väl förklaringen till hans påstående att vi socialdemokrater i alla mera betydande frågor skiftat mening.

Herr statsministern exemplifierade detta påstående med att i 1926 års trontal Hans Majestät Konungen uttalade, att det var hans avsikt att presentera riksdagen förslag till arbetslöshetsförsäkring samma år, men att så icke skedde. Jag skulle ju kunna svara med en hänvisning till en passus i 1927 års trontal, där Hans Majestät Konungen, genom vars mun den gången herr Carl Gustaf Ekman talade, förklarade, att det var hans förhoppning att kunna förelägga det årets riksdag ett förslag till lagstiftning om arbetsfreden. Alla veta, att det förslaget kom icke då. Det hade alltså inträtt förhållanden, som gjort att förslaget icke kunde framläggas. Detta behövde icke betyda — såsom vi sedan fått förmärka — att herr Ekman hade ändrat mening under riksdagens lopp, utan det betydde bara, att han kunde icke den gången så snabbt som han önskade realisera sin förhoppning. Kan icke samma förklaring få gälla beträffande arbetslöshetsförsäkringsförslaget 1926? Nu kommer statsministern, som den ordryttare han är, naturligtvis att göra ett mycket stort nummer av att i det ena fallet förklarades det, att det var »min avsikt», och i det andra fallet endast »min förhoppning». Herr statsministern kan gärna få leka och bolla med orden bäst han vill. De som äro vana att läsa officiella handlingar

Ang.
anslag till be-
kämpande av
arbetslösheten.

(Forts.)

kunna ur formuleringen »avsikt» och »förhoppning» läsa ut detsamma, nämligen att man tänkt sig framlägga ett förslag.

Nu frågade herr statsministern, varför vi icke framlade ett sådant förslag om arbetslöshetsförsäkring år 1926. Jag hade verkligen det intrycket under mitt förra anförande, att herr statsministern var vaken. Han måtte emellertid under en viss passus icke ha varit det, ty då skulle han genast ha märkt, att jag talat om den saken, innan han tog till orda. Jag framhöll, att det var vår bestämda avsikt att framlägga förslag om arbetslöshetsförsäkring år 1926 och att vi t. o. m. inom regeringen utarbetat ett förslag för att förelägga riksdagen detsamma. Under behandlingen av detta förslag i en delegation av parlamentariker framställdes det emellertid från frisinnat håll sådana anmärkningar mot förslaget, som kommo oss att tro, att de frisinna skulle vara villiga att medverka till en arbetslöshetsförsäkring, om den i stället för att följa den frivilliga linjen lades över på den obligatoriska. Det var i den situationen och för att verkligen pröva denna nya möjlighet, som den socialdemokratiska regeringen uppsköt framläggandet av propositionen. Jag frågar vem som helst, om däri ligger någon förändring av ståndpunkt. Är det icke i stället mera ett bevis på att vi varit så angelägna om att få en god lösning av denna fråga, att vi avstodo från den agitatoriska fördel, som vi måhända skulle haft av att framlägga förslaget vid 1926 års riksdag. Vi ha sedan visat genom våra representanter i arbetslöshetskommittén och över huvud i vår allmänna verksamhet, att vi visst icke på något sätt ändrat mening beträffande arbetslöshetsförsäkringen. Vi trodde, att den frivilliga linjen var den lättast framkomliga, men vi acceptera gärna den obligatoriska linjen.

Däremot vet man fortfarande icke vad i detta avseende de frisinna och den sittande regeringen vilja. Herr Ekman frågade mig, varför man från socialdemokratiskt håll riktar den frågan till en regering, som man helst önskar slippa se på den plats, där den nu sitter. Jag svarar bara, att man gör detta helt enkelt därför, att regeringen sitter. Den är dock landets regering, det är den som för närvarande har den första statsmakten om hand. Det finns ingen annan att vända sig till på regeringsbänken. Jag har ingen anledning att fråga herr Lindman, huru han tänkte göra i detta avseende, om han sutte i regeringen, eftersom han icke gör det. Men jag har all anledning fråga herr Carl Gustaf Ekman, vad han tänker göra, eftersom han — alldeles oberoende av vad jag för övrigt tycker om det olyckliga eller lyckliga i förhållandet — dock bekläder statsministerposten. Det är som chef för den svenska regeringen, som han bör ge ett besked. Han har icke gjort det. Jag bad honom också om ett besked av honom i hans egenskap av frisinnad ledare. Jag har icke heller fått besked i det avseendet.

Över huvud karakteriseras den frisinna ledningen, som nu också är regeringsledning, av en oförmåga att svara rejält på klart formulerade frågor. Jag har förut en gång under denna riksdag frågat statsministern, om han verkligen menade vad han föreslagit riksdagen i fråga om repartitionstalet för jordbruksfastighet. Han kunde icke giva besked, han kunde icke svara ja eller nej på den punkten, han kunde icke säga, att han verkligen menade vad han nu föreslagit riksdagen, ty han underhandlade med andra riksdagspartier om att göra någonting annat! Denna gång synes hans ovilja mot att lämna besked bero därpå, att han faktiskt inte vet vad han vill. Det är ju ganska underbart, när man hållit på att behandla en fråga som arbetslösheten under så lång tid, att en så pass intresserad politiker som Carl Gustaf Ekman icke hunnit bilda sig en mening om, huruvida man bör ha arbetslöshetsförsäkring eller ej. Det är nämligen detta som frågan gäller. Jag har inte frågat hans excellens om hans ömma känslor i allmänhet för de arbetslösa, eller om han över huvud anser, att man skall hjälpa folk, som lider nöd. Jag har frågat honom om vad han tän-

ker om arbetslöshetsförsäkringen. Han svarar då med några allmänna ord om, att där det kan visas, att människor oförvållat lida nöd, skola de hjälpas. Men det visste vi väl ändå. Trots allt vad vi ha att anmärka mot herr Ekmans politik i övrigt, tro vi dock icke, att han är på det sättet hjärtlös, att han utan att röra ett finger, önskar se människor gå under. Men då jag ställde en klar fråga om vad hans excellens och de frisinnade menade om arbetslöshetsförsäkringen, då tycker jag man skulle kunna få ett besked på den punkten. Ty alldeles oavsett i vilken riktning myndigheternas uppfattning kan komma att gå, borde den, som sitter såsom chef för landets regering, ha en mening om den saken. Sedan kan man naturligtvis ha olika åsikter om *hur* arbetslöshetsförsäkringen bäst skall arrangeras, om man skall gå in för den frivilliga eller den obligatoriska linjen, om man skall taga med de eller de yrkena, om man skall bestämma understöden så eller så högt, om statsbidrag skall utgå i den eller den utsträckningen, om det skall vara bidrag från arbetare och arbetsgivare etc., etc. Alla de sakerna kan man ju diskutera sedan, men nog kunde man fordra av regeringens chef, att han hade en mening om, huruvida man över huvud borde lösa arbetslöshetsförsäkringsfrågan eller icke.

Det är på den punkten jag önskade ett besked. Jag har icke fått det, och jag vet icke, om jag får det. Jag kan endast beklaga, om orsaken härtill skulle vara, att landets statsminister icke har någon mening på den punkten. Förhåller det sig så, då ha vi här ytterligare ett av de underbetyg, som denna regering så flitigt givit sig själv.

Herr talmannen återtog nu ledningen av förhandlingarna.

Herr Olsson i Kullenbergstorp: Herr talman! Det kan naturligtvis icke ett ögonblick falla mig in att fortsätta med detta politiska katekesförhör, utan jag skall endast hålla mig till det ärende, som föredragits i dag. Jag kan fatta mig rätt kort.

Då jag nyss hade ordet, uttalade jag, att mina sympatier lågo på den linjen, att när det gällde statskommunala arbeten, så borde kommunen ha ett fixt bidrag, oavsett vilken kommun det vore fråga om. Det är verkligen fortfarande min mening, att det vore bättre att ställa det så, om man ser frågan ur det helas synpunkt.

Då jag på utskottsavdelningen framställde en propos i den riktningen, när vi först behandlade frågan, blev man tveksam och begärde litet betänketid. När vi återigen togo upp frågan, visade det sig, att socialdemokraterna voro fastspikade, de frisinnade voro fastspikade och högern var fastspikad, alla på sina olika ståndpunkter. Det var således icke tal om att man egentligen kunde komma någon vart. Emellertid skulle det ju ha sett underligt ut, om de borgerliga på avdelningen skulle stått på tre olika linjer, och jag fann mig därför nödsakad att frångå min ståndpunkt, att bidraget skulle fixeras till 2 kronor per dag och arbetslös, som sysselsattes vid statskommunalt arbete. Jag inskränkte mig alltså till att gå på den linjen att maximibeloppet skulle sättas till 2 kronor, och jag kan verkligen inte förstå, att hans excellens ansett detta vara oklart i något hänseende. Att så ej heller är fallet, finner man ju lätt, om man blott genomläser utlåtandet.

Jag antar, att hans excellens tog fel så till vida, att han förblandade det önskemål jag helst skulle sett uppfyllt, med vad jag, jämte herr Nilsson i Gränebo, uttalat i vår reservation, ty där står ju tydligt: »Till Kungl. Maj:ts förslag i nu nämnda hänseende får utskottet ansluta sig, dock att utskottet i likhet med socialstyrelsen» — det ha vi också pekat på — »och på av styrelsen anförda skäl anser, att det absoluta maximibidraget bör sättas lägre än det av Kungl. Maj:it ifrågasatta beloppet av 3 kronor. I likhet med vad motionsvis

Ang.
anslag till be-
kämpande av
arbetslösheten.
(Forts.)

Ang.
anslag till be-
kämpande av
arbetslösheten.
(Forts.)

(II: 519) påyrkats, finner sig utskottet för sin del böra förorda, att sagda bidrag fixeras till 2 kronor.» Detta är ju maximibidraget för alla arbetslöshetsorgan. Det fanns icke någon den minsta tvekan på något håll inom statsutskottets sekretariat om den saken; man var fullt på det klara med, att något annat hade vi icke att göra med. Det är således maximibidraget det gäller och ingenting annat.

Hans excellens statsministern underlät helt och hållet att besvara den del av mitt anförande, som utmynnade i att jag ansåg, att kommunerna fingo så stort bidrag som upp till 3 kronor per dag och arbetslös, så skulle de i sin ordning medverka till att, så att säga, spika fast arbetslösheten. Det kan nämligen, om så stort bidrag utgår, rent av vara en affär för kommunerna att få utföra vissa arbeten med arbetslöshetsbidrag, icke endast omedelbart förestående arbeten, utan även sådana på lång sikt. Detta har faktiskt förekommit bland annat i fråga om arbeten, som utförts med bidrag av Malmöhus läns lands- ting.

Såvitt jag kan förstå, innebär ett dylikt förfarande ett avsteg från beslutet vid 1926 års riksdag, det kan man icke komma ifrån. Detta synes mig emellertid ägnat att ingiva betänkligheter. Hans excellens statsministern höll ju själv starkt på att på det beslutet fingo vi inte rubba ett jota, och därvid kan jag följa honom. Men är det så, att han i alla fall anser sig i detta fall kunna vara med om några ändringar, då kan jag icke följa honom, ty det är en sak, som jag icke kan vara med om. Då får man också, vilket jag tillmäter stor betydelse, socialstyrelsen emot sig, och socialstyrelsen bör väl också begripa litet av denna sak. Jag tror icke, att jag gör mig skyldig till något högmålsbrott, om jag säger, att jag verkligen finner socialstyrelsens skäl starkare än dem arbetslöshetskommissionen och Kungl. Maj:t kommit med.

Jag tror mig nämligen märka, att, vid sidan av sakskaalen, litet grand andra vindar blåsa i dag än 1926, och om detta är ingressen till dessa uppmjukningar, som man från åtskilliga håll har talat om så mycket, så vill jag säga ifrån i tid, att just därför att jag följde med den gången och stod för vad vi då gjorde, så anser jag mig icke på minsta sätt förpliktad att nu följa med på de här uppmjukningarna. Det kan ju hända, att saken ter sig annorlunda, om man ser den så att säga nedifrån, d. v. s. från riksdagen eller statsutskottet, eller om man sitter som regeringschef. Det är möjligt, säger jag, men jag kan icke inse, att vi därför äro tvungna att göra denna direktivförändring, ty en sådan är det i verkligheten, som vi äro i färd med att göra.

Jag håller synnerligen starkt på att vi icke skola leda in de här botemedlen mot arbetslösheten på sådana linjer, att vi ens kunna misstänkas för att häri- genom bidra till ett fastspikande av arbetslösheten i högre grad, än om vi icke gå den vägen. Jag har starka skäl att förmoda, att en viss fara härutinnan föreligger.

Jag skall därför, herr talman, be att fortfarande få yrka bifall till den av herr Nilsson i Gränebo och mig avgivna reservationen.

Herr Olovson i Västerås: Herr talman! Jag är fullt medveten om att fler- talet av kammarens ledamöter intet högre önska, än att denna debatt må vara slut och beslutet i frågan fattat, ty kammarens ledamöter äro väl rädda för att eljest få stanna kvar till måndagen. Jag kan dock inte erkänna det riktiga uti att de av kammarens ledamöter, som anse sig ha någon mening att framföra i denna fråga, skola avstå därifrån, bara därför att vi varje år skola behandla just det här ärendet i uppbrottets timma. Jag har tagit till orda uteslutande som en protest mot det förhållandet, att detta ärende alltid skall behandlas så sent, att ledamöterna icke få lov att uttala sina meningar.

När man ser, att riksdagen just i det sista ögonblicket behandlar frågan om

hjälp till de arbetslösa, så tycker man sig se bilden av det stora och länge pågående gästabudet, där man har tagit för sig och delat ut av all världens goda för att sedan på slutet samla ihop resterna och hastigt och lustigt kasta ut dessa till de arbetslösa. Sådan är egentligen den bild, som denna kammare i dag företer.

De direktiv, som det här är fråga om att riksdagen återigen skall ansluta sig till, bära ju signaturen Stripa och ha tillkommit genom ett orättfärdigt beslut, fattat här för jämnt två år sedan, ett beslut, som var föranlett av en felbedömning av striden vid Stripa gruvor. Nu gäller det för regeringen att till varje pris behålla dessa direktiv, kanske närmast, skulle jag tro, för att regeringen skall tolereras från högerhåll.

Om man ser efter vad det är för princip, som ligger till grund för direktiven, så är det egentligen den, att man skall bereda minsta möjliga hjälp åt minsta möjliga antal arbetslösa, ty allt är upplagt för att komma ifrån arbetslöshets hjälpen. Därtill kommer bestämmelsen om att de arbetslösa kunna hänvisas till strejkbryteri arbete. Sedan man skapat sådana direktiv, kommer man där efter och säger, att det anslag, som begäres, räcker väl till, och så nöjer man sig följaktligen med att begära 3 miljoner kronor. Ja, tacka för det, att anslaget skall räcka till, när man har uppgjort direktiv, som äro tillkomna för att beröva så många arbetslösa som möjligt utsikten att få hjälp från detta anslag.

Högern och bondeförbundet nöja sig det oaktat inte med vad regeringen har föreslagit; från högerhåll har man ju gått in för att anslaget till kommunerna skall sänkas till högst 2 kronor per dag och arbetslös. Vad betyder detta? Jo, det betyder, att man i än högre grad än hittills skall ordna det så, att de av arbetslösheten hårdast tyngda kommunerna icke skola kunna taga emot stats hjälpen. Jag erinrade därom redan under arbetslöshetsdebatten 1922, då jag nämnde, att det fanns, framför allt, en kommun i Västmanlands län, närmare bestämt Norberg, som var så fattig, att kommunen inte kunde taga emot arbetslöshets hjälpen från staten. Går man nu in för att sänka anslaget till kommunerna, så blir ju antalet av sådana kommuner, som äro för fattiga att taga emot denna hjälp, ännu större, och detta vore enligt mitt förmenande en av de största orättfärdigheter man kunde begå.

Det säges från det hållet, där man vill pruta på anslaget och där man vill bestämma direktiven så, att minsta möjliga belopp skall utgå till de arbetslösa, det säges, att samhället, staten, inte har råd att lämna större bidrag. Man förbiser emellertid därvidlag, att där statsbidragen inte förslå att hålla den rena svälten från hemmets dörr, där måste fattigvården träda in, och det kostar ju också pengar. Vad man ger i form av arbetslöshetsunderstöd, det måste med nödvändighet minska kostnaderna för fattigvården. Genom att lämna understöd och hjälp till de arbetslösa vinner man ju i någon mån vad man skulle vinna genom en arbetslöshets försäkring, men en sådan försäkring vänder man sig emot från det hållet, där man nu yrkar på ett mindre anslag. — Ja, från regeringsbanken har ju icke lämnats besked om regeringens ställning till den frågan, men man anser dock, att denna tanke röner motstånd därifrån.

Man förbiser härvidlag, efter vad jag kan förstå, det viktigaste av allt, nämligen att arbetslöshets försäkring, även i den form, som det i dag är fråga om, icke blott innebär, att man slår ut kostnaderna för arbetslöshets hjälpen på samhällets medborgare överhuvud. En sådan försäkring är nämligen till gagn i högre grad än försäkringar av annat slag, därför att en arbetslöshets försäkring är vad en vanlig försäkring icke är, nämligen värdebevarande. Om jag har mitt hus brandförsäkrat och huset brinner, så är ju värdet spolierat, men genom försäkringen slås förlusten ut på andra försäkringstagare, och jag, som ägde huset, behöver icke själv bära förlusten. Detsamma är förhållandet om

*Ang.
anslag till be-
kämpande av
arbetslösheten.
(Forts.)*

Ang.
anslag till be-
kämpande av
arbetslösheten.
(Forts.)

ett fartyg, som är försäkrat, går under. Värdet är spolierat, men förlusten slås ut på flera händer och kan således lättare bäras.

Vid en arbetslöshetsförsäkring är det icke så som i de båda nyssberörda exemplen, ty här finnes ett värde, som man genom försäkringen bevarar, nämligen människomaterialet. Vad jag menar därmed, tror jag mig kunna förklara genom ett exempel. Om vi tänka oss en familj, där mannens drabbats av arbetslöshet för, låt mig säga, tre å fyra år sedan, hur gick det (då för den mannen? Jo, han fick svälta sig fram, han och hans familj, hemmet ödelades, kläderna sletos i trasor, bohaget slets, allting förslets, och det räckte icke till att få något till ersättning. Mannen, hustrun och barnen gingo omkring dag efter dag, vecka efter vecka, månad efter månad och år efter år och sågo på hur hemmet ödelades mer och mer, hur man sjönk ned till trasproletariatet. Den som har gått arbetslös vet, hur den mannen känner sig i detta ögonblick. Han jagas såsom ett djur, jagas av ängslan över hur det slutligen skall gå. Ni har kanske träffat en arbetslös, som ni minnes sedan, låt mig säga, fyra år tillbaka, såsom en präktig, ordentlig man. När ni nu träffar honom igen, efter fyra års arbetslöshet, så skall ni se, hur han bokstavligen fallit i trasor. Jag tror inte, att vi ens med tillhjälp av en stor portion fantasi kunna göra oss en föreställning om de värden, som spolierats under de senare åren till följd av att så många män gått arbetslösa, varigenom de och deras familjer bringats till fattigdom, trasor och förtvivlan.

Nej, giv de arbetslösa en hjälp genom en ordnad försäkring eller på annat sätt! Låt dem känna, att nödens spöke icke varje dag gästar deras hem, och ni skall bevara det mänskliga materialet, så att mannen den dagen, han åter kan komma i arbete, står där frisk och stark till kropp och själ som förut och kan göra förnyade goda insatser i det gemensamma arbetet! En försäkring eller en ordentlig hjälp blir därigenom någonting mera än blott att den genom arbetslösheten uppkomna förlusten slås ut på flera, den blir värdebevarande, därför att den bevarar det mänskliga materialet.

Se vi saken på det sättet, så tror jag icke vi behöva säga, att vi icke ha råd att lämna de arbetslösa en mänsklig försörjning, utan vi skola i stället säga, att vi icke ha råd att spolia de värden, som här stå på spel och som år efter år gå förlorade. Vill man bevara dessa värden, så skall man här rösta för den reservation, som är avgiven av herr Lindblad m. fl. och till vilken jag, herr talman, ber att få yrka bifall.

I detta yttrande instämde herrar *Andersson* i Katrineholm, *Carlson* i Mölnadal, *Hedvall*, *Norsell*, *Norling*, *Eklund*, *Pettersson* i Köping, *Morfeldt*, *Uddenberg*, *Bäcklund* och *Söderberg*.

Herr **Johanson** i Stockholm: Herr talman! Jag har begärt ordet för att fästa uppmärksamheten på ett förhållande, som har väckt allmänt missnöje bland landets kommunalarbetare. Det har anförts, att många kommuner begagna sig av de möjligheter, som förefinnas, att låta utföra ordinarie kommunala arbeten med statssubvention. Detta har resulterat uti att den ordinarie kommunalarbetarkåren avsevärt reducerats. Kommunerna söka nämligen allmänt att få till stånd en icke ordinarie kår av kommunalarbetare för att utföra s. k. statskommunala arbeten. Det är ju känt, att arbetarna aldrig ha godkänt eller kunnat förlika sig med de direktiv för arbetslöshetshjälpen, som fastställts av riksdagen, men det är uppenbart, att riksdagen själv aldrig torde ha avsett, att man skulle kunna utnyttja direktiven på så sätt, som vissa kommuner ha gjort, till men för den ordinarie kommunalarbetarkåren. Jag skulle därför vilja hemställa, att vederbörande myndigheter ville i fortsättningen ägna större uppmärksamhet åt detta förhållande än hittills skett.

Utöver detta skulle jag vilja säga, att det är ju i högsta grad att beklaga, att denna fråga fått en sådan politisk betoning, som den fått. Det är naturligtvis detta, som i högsta grad försvårar en lösning, ty när frågan fått en politisk betoning, så måste naturligtvis varje parti ha sitt sätt att lösa den, högern sitt, bondeförbundet sitt, det liberala partiet sitt, de frisinnade sitt, socialdemokraterna sitt och kommunisterna sitt. Vi se också, vilken rad av förslag som finnas. Denna arbetslöshetsteologi, detta sätt att förklara, att om de arbetslösa icke hjälpas på det sätt, som jag och det parti jag företräder, vill, så kan jag icke medverka till en lösning, kommer naturligtvis att medföra, att Sverige aldrig kommer i det läget, att vi här kunna få en lösning till stånd i denna för landets arbetare så ytterst betydelsefulla fråga.

Jag skulle vilja fråga dem, som vilja lägga frågan på det sättet, att här skulle bli ett motsatsförhållande mellan jordbrukets och industriens arbetare, därest man bidroge till en lösning av arbetslöshetsfrågan på det sätt, som det socialdemokratiska partiet gjort sig till talesman för, jag skulle vilja fråga dem, om det verkligen är så, som man vill göra gällande, nämligen att en lösning efter dessa linjer skulle gynna industriarbetarna. Kan man överhuvud i fråga om de arbetslösa skilja på speciella industriarbetare och speciella jordbruksarbetare? Hur har utvecklingen gått? Har det icke skett en sådan förskjutning i vårt lands näringsliv på de senaste 50 åren, att under det jordbruket en gång gav näring åt 70 % av befolkningen, det för närvarande endast ger näring åt 43 %. Naturligtvis har denna förskjutning i arbetskraft från jordbruket till industrin resulterat i att det alltid blir jordbruksarbetarna, som ytterst drabbas av arbetslösheten. Det blir de icke yrkeskunniga och då på många olika sätt mindre utrustade, som bli hårdast drabbade av densamma. Ingen må föreställa sig att dessa komma förnämligast från industriarbetarkretsar, nej, de komma från arbetarkretsar överhuvud taget och lika mycket, ja, säkerligen i högre grad från jordbruksarbetare- än från industriarbetarkretsar.

Herr Järte har lika orätt, när han vill göra gällande, att de arbetslösa äro lönestridernas offer. Då skulle man ju med samma rätt kunna säga, att de som förolyckas på grund av olycksfall i arbete äro lönestridernas offer. Båda dessa kategorier av arbetare, både de, som förolyckas på grund av olycksfall i arbete, och de, som bliva arbetslösa, äro offer för det nuvarande produktionssystemet. Man måste räkna med att sådana offer komma att göras under alla förhållanden. Lika säkert, som det är, att det kommer att inträffa olycksfall i arbete, lika säkert är det, att det alltid kommer att finnas en betydande kår av arbetslösa. Dessa äro, som sagt, offer för det nuvarande produktionssystemet, offer, som väl näppeligen kunna undvikas. Och samhället får väl känna samma förpliktelse att hjälpa de arbetslösa, som man känner förpliktelser gentemot dem, som förolyckats på grund av olycksfall i arbete. Någon skillnad på anledning till att de behöva hjälp förefinnes icke. Läger man denna syn på problemet och övergiver den teologi, som man här försöker odla, skulle det väl vara märkvärdigt om icke rättskänslan skulle taga sig uttryck på ett sätt, som gjorde att vårt land i detta hänseende bleve jämställt med de andra europeiska länderna.

Jag skall, herr talman, be att få yrka bifall till herr Lindblads m. fl. reservation.

Hans excellens herr statsministern **Ekman**: Jag ber först att få säga ett par ord i fråga om innebörden av herr Olssons i Kullenbergstorp yrkande, i vad det avsåg, huruvida han i sitt förslag fixerade statsbidraget beträffande det statskommunala understödet till två kronor eller om detta endast skulle utgöra ett maximibelopp. Anledningen varför jag satt ett frågetecken härför var, att det i yrkandet i reservationen i den sats, där man tar position till

*Ang.
anslag till be-
kämpande av
arbetslösheten.*

(Forts.)

Ang.
anslag till be-
kämpande av
arbetslösheten.
(Forts.)

denna fråga står: »I likhet med vad motionsvis (II: 519) påyrkats, finner sig utskottet för sin del böra förorda, att sagda bidrag fixeras till 2 kronor». Går jag till motionen och ser på den kursiverade motiveringen i denna punkt heter det, att »i varje fall bör den i propositionen ifrågasatta höjningen av statsbidraget till statskommunala arbeten maximeras till 2 kronor per dag». Där talar man om statsbidrag, som skall *maximeras*. Och återopande denna motion står det sedan i reservationens motivering att i likhet med motionen föreslås det att sagda bidrag *fixeras* till 2 kronor. När jag därefter hörde, att herr Olsson i Kullenbergstorp i sitt första anförande förklarade, att han gav sin anslutning till tanken på ett fixt belopp för alla kommuner, fanns det tillräckliga skäl för mig att framställa förfrågan vad han i den punkten menade. På grund av vad här förekommit har man nu fått klart för sig, att samtliga avse, att det skall utgöra ett maximibidrag, fixerat till 2 kronor.

När herr Olsson nu förklarar, att hans motstånd mot Kungl. Maj:ts förslag i denna punkt var beroende därpå, att han icke ville åstadkomma, att 1926 års beslut ändrades, vill jag i detta sammanhang erinra om att här är det fråga om en ändring, som icke har någon som helst principiell innebörd. Om man fixerar ifrågavarande statsbidrag till 2 eller 3 kronor, innebär det icke någon ändring i läggningen av det system, som hittills gällt, utan det rör en mera formell fråga, en kvantitetsbestämmelse och således, som sagt, icke en principiell punkt.

Jag övergår nu att med några ord replikera herr Hansson i Stockholm. Jag tror, att man knappast kan skaffa sig en mera misslyckad bevisning för riktigheten av sin ståndpunkt än den, som han tillgrep. Sedan jag yttrat, att år 1926 den dåvarande regeringen i trontalet utsagt, att det var dess avsikt att framlägga förslag till arbetslöshetsförsäkring, och påvisat, att ett sådant förslag sedermera icke framkom, vadan sålunda den dåvarande regeringen ändrat ståndpunkt under riksdagens lopp och att denna ändring därmed även var dokumentariskt bevisad, säger herr Hansson gentemot mig: Ja, men när det gällde arbetsfredsfrågan, sade den frisinnade regeringen i 1927 års trontal, att det var dess »förhoppning» att kunna lägga fram förslag därom; och han förklarade, att dessa båda uttryck »avsikt» och »förhoppning» äro synonyma begrepp, som man inlägger samma innebörd i.

Ja, jag behöver icke diskutera den saken med honom. Det är uppenbart, att så icke är fallet. Jag vill blott peka på den skillnaden, att då vi i 1927 års trontal talade om arbetsfredsfrågan, så visste alla, att den frågan vid det tillfället, då trontalet skrevs, var underkastad officiell beredning av en särskilt tillsatt kommitté och att det var denna kommittés arbetsresultat och yttrande, som skulle bliva avgörande för, om förslag kunde framläggas eller ej. Någon *sådan* beredning förelåg icke i arbetslöshetsfrågan vid 1926 års riksdag. Man måste, när det oaktat någon proposition ej lät sig avhöra, få den uppfattningen, att regeringen satt inne med ett utarbetat förslag, vars bärande delar regeringen icke vågade träda in för.

För övrigt, när herr Hansson i Stockholm i fortsättningen skulle diskutera spörsmålet, sade han, att varför jag frågade det frisinnade partiet och herr Ekman om denna sak, var därför, att det partiet stod i regeringsställning. Ja, men det var icke ens halva sanningen herr Hansson. Visserligen började herr Hansson med den motiveringen, men det framgick av hans anförande, att han ansett sig böra fråga det frisinnade partiet, hur dess ställning vore i frågan, även om partiet icke stått i regeringsställning. Hade det icke då funnits samma skäl, herr Hansson, att fråga andra partier, vilka man föredrog att se i regeringsställning, vilken mening de hyste i den här frågan? Herr Hansson påpekade vidare, att det här hade förekommit en gång tidigare i riksdagen, att han hade frågat mig, vad jag menade, och det var, när vi

framlade proposition i kommunalskattefrågan. Jag svarade då, att vi menade, vad som stod i propositionen, men att jag medgav, att det vore möjligt, att vi, för att få igenom förslaget, kanske i någon mån måste sänka propositionens siffra i fråga om repartitionstalet. Jag förklarade emellertid uttryckligen, att vi naturligen önskade, att den i propositionen angivna siffran skulle bli riksdagens beslut, och de händelser, som sedermera inträffade, visade, att det var en riktig och realiserbar ståndpunkt.

*Ang.
anslag till be-
kämpande av
arbetslösheten.
(Forts.)*

Slutligen sade herr Hansson, att han i nu förevarande fråga icke fått klart och tydligt svar. När jag nu hör honom begära ordet, så skall jag giva honom tillfälle att deklarerarar var han själv står i detta spörsmål. På hans fråga om regeringens och det frisinnade partiets och övriga meningsfränders mening härom, svarar jag, att vi anse problemet vara av den beskaffenheten, att det måste bli föremål för statliga åtgärder och att vårt folk med energiska ansträngningar bör inrikta sig på en lösning. Däremot anser jag det icke för ögonblicket möjligt att säga, hur denna lösning lämpligen bör se ut.

Eftersom nu herr Hansson ogillat mitt sätt att svara, vill jag i min tur fråga honom: vad kommer det förslag i arbetslöshetsförsäkringsfrågan att innehålla, som en eventuell socialdemokratisk regering kommer att framlägga? Bli det samma förslag, som herrarna bjödo på vid 1926 års riksdag eller är det det ena eller andra av de båda alternativ, som föreligga i det nu avlämnade kommittébetänkandet, och som erhållit understöd av de socialdemokratiska ledamöterna i beredningen? Jag hoppas att få ett klart och korrekt svar på denna fråga, särskilt efter det herr Hansson vände sig mot mig och betecknade mitt sätt att icke i detalj svara på frågan var jag står, såsom en anmärkningsvärd oklarhet. Då han omedelbart är färdig beträffande sin ståndpunkt deklarerarar han givetvis med lätthet vad han och hans parti vill och vad deras planer innehålla. Är så fallet att han själv icke kan svara på annat sätt än jag, och vilket han betecknade såsom helt förkastligt, faller därmed ett ojävigt omdöme rörande hans sätt att uppträda — ett omdöme, vars innebörd jag icke närmare behöver karakterisera.

Till herr Olovson i Västerås vill jag göra endast en enda erinran. Han sade att det beslut, som fattades i den s. k. stripafrågan var beroende på felbedömning. Nej, herr Olovson i Västerås, vad som sedermera inträffat har visat, att det icke förelåg någon felbedömning. Ty det förhåller sig, herr Olovson i Västerås, på det sättet, att den uppgörelse, som sedermera träffats, grundades på samma bestämmelse om minimipris per arbetstimme, som riksdagen hänvisade till, när beslutet om Stripa fattades. Alltså, det nya avtalet godkände just den hänvisning, som gavs i statsutskottet. Dess minimipenning visade sig vara en lön, som parterna sedermera grundade sitt avtal på, och som därför kunde och borde betecknas såsom skälig grund för arbetspriset. Det konstaterades således vid uppgörelsen, att båda parterna kunde i ett dem emellan ingånget avtal godkänna den stipulerade minimiarbetslönen. Felbedömningen förelåg på motpartens sida.

Fru Ekberg: Herr talman! I mitt första anförande här i dag efterlyste jag de konsekvenser, som utskottet talar om i sitt utlåtande och som skulle följa på ett bifall till den motion, som jag och fru Nordgren ha väckt.

Det har icke av mer än en enda talare erinrats om den saken i dag, och den talaren var herr Olsson i Kullenbergstorp. Jag vet icke, om det beror på hans tungomål, att jag icke riktigt förstår honom, eller om jag har missuppfattat honom på ett eller annat sätt, eller om hans sätt att uttala sig om saken beror på att han icke läst den motion, som framförts. Han framställde det så, att utskottet icke velat jämställa en hustru med en konkubin i fråga om understöd, men det är just vad arbetslöshetskommissionen gör dagligdags. Jag vet icke,

Ang.
anslag till be-
kämpande av
arbetslösheten.
(Forts.)

huru han har läst det, ty det står uttryckligen i dess råd och anvisningar rörande hjälpverksamheten för arbetslösa i punkt 1 och 2, att understöd skall givas åt och såsom familjeförsörjare skall avses äkta make gentemot maka, även där skilsmässa ägt rum, men det styrkes att laglig understödspflicht föreligger ock ogift man gentemot kvinna, vilken såsom hustru med honom sammanbor. Det ha vi icke reagerat emot såsom kvinnor, men vi ha önskat, att understöd må utsträckas att omfatta även sådana män, som blivit änklingar och ha anställt hushållerska liksom också till män, som blivit änklingar och ha en mor eller annan släkting, som sköter hemmet. Till en moders ende son vilja vi också att understödet skall utsträckas. Det är där, som utskottet menar, att konsekvenserna skulle vara så svåra, att man icke vill gå in för detta yrkande.

Emellertid, jag har ju, som jag förut sagt, icke någon förhoppning om att de borgerliga skola gå in för annat, än vad utskottet här föreslagit, men jag vill säga, att vad man här är i färd med att göra är precis detsamma, som jag hade anledning att säga förra fredagen, nämligen att man är i färd med att slå sönder en hel del hem, och det kunde vara onödigt.

Jag har blivit uppmanad att koncentrera mig, och till det sista skall jag göra det. Jag skall endast till de borgerliga säga ett ord med två bokstäver, en stor och en liten med ett utropstecken efter: Fy!

Herr **Carlström**: Herr talman! Det är glädjande att konstatera, att denna debatt intill det närmast föregående anförandet efter min mening hållit sig på ett relativt sakligt plan och utan överord. Jag skall för min del icke bidra till att föra in debatten på andra banor.

Jag begärde ordet, när herr Johanson i Stockholm sade, att jordbruksarbetarna drabbas av arbetslöshet i lika hög grad som industriarbetarna. Det kan ju hända, att det är möjligt, men han kanske ändå bör göra klart för sig, att då vi inom kommittén utarbetat förslagen, så ha vi alla, oavsett våra principiella ståndpunkter, varit eniga om att vi icke skulle medtaga jordbruksarbetarna i försäkringen. Vi ha icke kunnat göra det. Vi ha ställt den frågan på framtiden, och varför? Jo, därför, att det är oerhört svårt att taga med sådana arbetargrupper, vars arbete till stor del kanhända under den tid, som kommer, kommer att bestå av säsongarbete. Och under sådana förhållanden är ju försäkringsfrågan ganska svår att knäcka.

Vi ha haft den här frågan om jordbruksarbetarna och skogs- och flottningsarbetarna uppe ganska mycket i kommittén, och vi ha kommit fram till det resultatet, att det är mycket svårt att åstadkomma en försäkring, där dessa slag av arbetare komma med, och av vilken de skulle få någon egentlig nytta. Ty är det så att en arbetare är arbetslös inom ett visst yrke under 4—5 eller 6 månader om året, hur skall man då kunna få till stånd en försäkring för att trygga honom under denna tid? Det är uppenbart, att det är omöjligt, och i fråga om säsongarbetena har kommittén hänskjutit till socialstyrelsen att knäcka denna fråga, men den är, som sagt, mycket svårknäckt. Men jag vill säga, att det härvidlag är en väsentlig skillnad på jordbruksarbetare och industriarbetare, därför att de förstnämnda i regel nöja sig med att i en svår tid taga emot det arbete som bjudes, även om det ger mindre betalning. Dessutom är det så, att bönderna i allmänhet, åtminstone en del av dem, gärna behålla en arbetare den tid på året, då kanske arbetaren icke är alldeles nödvändig, men vederbörande tycker, att det är bra att ha honom till hands, då tiden kommer, då han behöves. På så sätt kan man säga, att jordbruket till icke ringa del löst arbetslöshetsförsäkringsfrågan.

Herr Johanson i Stockholm sade vidare, att det är samma förhållande med arbetslösheten som med olycksfall i arbete, att den drabbar oförskyllt och att

samhället måste åläggas att alltid gripa in i sådana fall. Jag anser också, att samhället bör gripa in, där det är nödvändigt och när vederbörande oförskylt bliver arbetslös. Men det är icke uteslutet, att arbetarna i viss utsträckning kunna vara vållande till den iråkade arbetslösheten. Vi kunna t. ex. tänka oss en industri, som icke orkar betala mer än en viss lön och arbetarna säga att den lönen kunna vi icke vara med om att godkänna, även om den är större än jordbruksarbetarnas löner. De nedlägga således arbetet, och företaget nödgas upphöra med driften. Då ha således arbetarna framskapat arbetslöshet. Det är kanske en olycka, att lönen måste hållas så låg, men det är icke en olyckshändelse. Problemet med arbetslöshetsförsäkring är sålunda ganska svårt, och jag vill säga, att om jordbruksarbetaren, när det gäller att få bidrag, då han blir arbetslös, skall jämföras med industriarbetaren, ja, då är det bättre att gå in för ett annat system, som icke har formen av en försäkring, ty enligt detta system har jordbruksarbetaren mycket mindre utsikt att få något mer än industriarbetaren.

Det är endast dessa synpunkter, som jag vill framhålla, då det gäller denna sak. Men då herr Hansson i Stockholm frågade hans excellens herr statsministern, vad han ville och herr statsministern å sin sida ställde en motfråga, och herr Hansson naturligtvis svarar, att vi vilja ha en försäkring — som löser problemet till dels — frågar jag, vad vill ni mera?

Vi få nog försöka enas om att göra något, så att hela problemet blir löst. Huruvida man skall ha en försäkring, som endast till dels avhjälpes arbetslöshetens risker, det är efter min mening fortfarande en fråga, som det inte är så lätt att ge svar på.

Herr **Hansson** i Stockholm: Herr talman! När hans excellens statsministern åter frågar mig, varför jag inte frågar högern om dess ståndpunkt, så svarar jag kort och gott: därför att jag känner högerns ståndpunkt. Jag ville däremot veta, vilken de frisinnades ståndpunkt var, därför att jag inte känner den.

Beträffande vad som yttrades i trontalen anförde herr statsministern, att det skulle föreligga den skillnaden, att när trontalet hölls 1927, så pågick alljämt en granskning av arbetsfredsfrågan. Alldeles samma förhållande förelåg 1926. Statsministern kan inhämta upplysning härom i arbetslöshetskommitténs betänkande på sidan 92, där det sägs, att Kungl. Maj:t genom beslut den 4 december 1925 bemyndigat chefen för socialdepartementet att tillkalla högst 16 sakkunniga för att inom socialdepartementet biträda med granskning av det utkast till lag om arbetslöshetsförsäkring, som hade utarbetats inom departementet. Denna beredning var alltså tillsatt, innan trontalet hölls, och dess arbete pågick, när det hölls. Alltså precis samma historia som ifråga om arbetsfreden.

Vad angår repliken beträffande kommunalskattefrågan, skall jag inskränka mig till att säga, att jag vet, att samma dag, som regeringspropositionen framlades, eller i varje fall omedelbart före framläggandet av regeringspropositionen gjorde hans excellens statsministern hos en partiledare en förfrågan, hur denne ställde sig till ett förslag om ett repartitionstal av 5.5. Sedan denna förfrågan gjorts, framlades propositionen med siffran 6. Det tjänar ingenting till att krångla med den saken, ty man vet för mycket därom även utanför herr statsministerns närmaste omgivning.

Herr statsministern frågade mig, hur det förslag till arbetslöshetsförsäkring skulle se ut, som en eventuell socialdemokratisk regering skulle framlägga. Jag har inte frågat hans excellens statsministern, hur ett förslag från den sittande regeringen rörande arbetslöshetsförsäkringen skulle se ut. Jag frågar honom: vilja de frisinnade medverka till en arbetslöshetsförsäkring. Det är

Ang.
anslag till be-
kämpande av
arbetslösheten.
(Forts.)

Ang.
anslag till be-
kämpande av
arbetslösheten.
(Forts.)

på detta jag fått till svar: hur skall det förslag se ut, som en socialdemokratisk regering kan komma att framlägga. Jag har förklarat, att vi vilja arbetslöshetsförsäkring. Jag har påpekat, att vi varit inne på den frivilliga linjen, såsom den lättast framkomliga, men att vi kunna acceptera den obligatoriska linjen, om det befinnes, att det är lättare att få understöd av en majoritet för denna. När herr Carlström ilar herr statsministern till undsättning genom en förhandsreplik till mig, att man löser inte hela arbetslöshetsproblemet med försäkring, så svarar jag bara, att kan jag lösa större delen av arbetslöshetsproblemet, så tycker jag, att det är bra. Och på socialdemokratiskt håll är man mycket villig att på annat sätt ordna de saker, som inte kunna ordnas genom försäkring, i samverkan med alla dem, som vilja hjälpa människor, vilka oförskyllt kommit i nöd.

Den socialdemokratiska ståndpunkten finns det ingen tvekan om. Jag har i mitt förra anförande förklarat, att vi kunna diskutera detaljerna i det förslag, som skall framläggas. Vi ha alltså inte bitit oss fast vid en ståndpunkt, när det gäller detaljerna, så att vi inte där skulle kunna underhandla med andra. Vi vilja en lösning, och därför hålla vi vägarna öppna. Och vi fråga nu: vilja ni, som fortfarande påstå er ha socialt intresse, vilja ni vara med om att försöka lösa frågan på försäkringens väg?

Herr statsministern kan inte svara på den saken. Jag bara konstaterar det och upprepar vad jag sade förra gången, att det är beklagligt, att den sittande regeringschefen inte hunnit bilda sig en mening i denna fråga.

Hans excellens herr statsministern **Ekman**: Då herr Hansson nu haft ordet tre gånger, må det tillåtas mig att yttra ytterligare några ord. Jag vill blott i korthet säga, att den delegation, varom herr Hansson talade, ju blev tillsatt för att granska ett redan färdigt förslag i arbetslöshetsförsäkringsfrågan, till vilket regeringen alltså förut måste ha tagit position. Ty hade den inte gjort det, så är det obegripligt, att i trontalet användes uttrycket: det är »min avsikt» att framlägga förslag.

För övrigt vill jag konstatera, att ett svar på min fråga till herr Hansson i sin tur fullständigt uteblev. Han säger: vi kunna vara med på den obligatoriska försäkringen, och vi kunna även vara med på den frivilliga linjen. Vad innebär detta svar, när det icke samtidigt i någon mån skisseras, hur förslaget skall se ut vare sig i ena eller andra fallet? Naturligtvis detsamma som intet svar.

Herr **Dahlén**: Herr talman! Endast en kort replik.

Herr Hansson i Stockholm trodde, att jag gjort mig skyldig till en felaktig uträkning av den summa, som belöper på varje arbetslös enligt de olika förslag, som framstälts. Så är ingalunda fallet, utan det är i stället herr Hansson, som gjort sig skyldig till ett kapitalt misstag. De 1,300 à 1,400 kronor, som jag räknade med, voro visst inte resultatet av den socialdemokratiska motionen, utan de voro resultatet av de 30 miljoner kronor, som vi krävt i vår motion. Herr Hansson i Stockholm betecknade visserligen den summan som mycket blygsam. Men jag undrar då, hur den summa, som socialdemokraterna krävt, kommer att te sig. Deras egen siffra är ju blott $\frac{1}{3}$ i jämförelse med den enligt herr Hansson blygsamma siffra, som vi krävt i vår motion.

Herr **Hansson** i Stockholm: Jag ber herr Dahlén läsa igenom mitt anförande. Han kanske då skall förstå, att han bort ge sin replik en annan form.

Beträffande herr statsministerns sista yttrande skall jag här endast konstatera, att det var väl ändå så även beträffande arbetsfreden, att regeringen bildat sig en mening. Den delegation, som hade tillsatts, var väl inte tillsatt bara för att ge regeringen ett förslag om vilken mening regeringen borde bilda

sig. När regeringen sprängde arbetsfredsdelegationen och tillsatte andra utredningsmän, så var det väl, såvitt jag förstår, regeringens bestämda avsikt att då driva fram ett förslag om obligatorisk skiljedom i rättstvister. Regeringen måste alltså ha fattat position på förhand. Det hade den socialdemokratiska regeringen också gjort i fråga om arbetslöshetsförsäkringen, och det var resultatet av det beslutet, som förelades till granskning. Jag kan inte finna, att det blir någon skillnad i det avseendet, därför att man i ena fallet använt uttrycket »min avsikt» och i andra fallet »min förhoppning».

Beträffande frågan, hur ett socialdemokratiskt förslag till arbetslöshetsförsäkring skall se ut, hänvisar jag till, att de socialdemokratiska ledamöterna i arbetslöshetskommittén ha skisserat ett förslag. Men jag betonar ytterligare, att vi äro förhandlingsvilliga på den punkten. Vi vilja försäkring. Vi vilja en lösning. Vilja herrarna i minsta mån vara med, så skola vi gärna förhandla om saken.

Slutligen konstaterar jag, att herr statsministern teg i fråga om kommunalskatten.

Hans excellens herr statsministern **Ekman**: Eftersom herr Hansson vill ha ett svar beträffande kommunalskattefrågan också, så skall han få det. Han säger, att samma dag, som vi lade fram propositionen, tillfrågade jag en partiledare, hur han ställde sig till ett förslag om ett repartitionstal av 5.5. Om den frågan då blivit gjord — en sak som jag inte påminner mig — vad skulle herr Hanssons meddelande därom nu visa. Skulle det visa, att vi icke önskade ett repartitionstal av 6 eller att vi icke framlade propositionen i överensstämmelse med vår uppfattning?

Här säger herr Hansson, att om socialdemokraterna sitta i regeringsställning, så äro de villiga att förhandla om olika förslag beträffande arbetslöshetsförsäkringen. Då är förhandling tillätlig. Men han fränkänner andra i samma ställning den rätten. Och om även andra förbehålla sig att förhandla, då uppträder herr Hansson mästrande och betecknar detta såsom ur alla synpunkter förkastligt.

Herr **Hansson** i Stockholm: På det sista skall jag endast be att få svara, att om man går till en partiledare och frågar, om han är villig att biträda ett förslag om ett repartitionstal av 5.5, så gör man det tydligen i avsikt, att denne partiledare skall hjälpa en att genomföra siffran 5.5. Då kan man icke ha någon ärlig mening med att föreslå siffran 6.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen framställde propositioner på 1:o bifall till utskottets hemställan, 2:o) bifall till den av herr Lindblad m. fl. avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen, 3:o) bifall till den reservation, som avgivits av herrar C. Petrus V. Nilsson och Olsson i Kullenbergstorp samt 4:o) bifall till den av herr Dahlén m. fl. i ämnet väckta motionen; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förstnämnda propositionen. Votering begärdes emellertid av herr Hansson i Stockholm, till följd varav herr talmannen för bestämmande av kontrapositionen ånyo upptog de återstående propositionerna, av vilka den under 2:o) angivna nu förklarades hava flertalets mening för sig. Beträffande kontrapositionen äskade likväl herr Olsson i Kullenbergstorp votering, varför herr talmannen för bestämmande av kontrapositionen i denna votering upptog de övriga propositionerna; och fann herr talmannen den under 3:o) angivna nu vara med övervägande ja godkänd. Men jämväl denna herr talmannens uppfattning bestreds av herr Spångberg genom begäran av votering, i anledning varav efter given varsel först upplästes, godkändes och anslogs en så lydande voteringsproposition:

*Ang.
anslag till be-
kämpande av
arbetslösheten.*
(Forts.)

Ang. anslag till bekämpande av arbetslösheten. Den, som till kontraposition i voteringen om kontraposition i huvudvoteringen angående statsutskottets utlåtande nr 178 antager herrar C. Petrus V. Nilssons och Olssons i Kullenbergstorp reservation, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner nej, har kammaren till kontraposition i nämnda förberedande votering antagit den av herr Dahlén m. fl. i ämnet väckta motionen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser samt voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av upprensingsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren till kontraposition i voteringen om kontrapositionen antagit den av herrar C. Petrus V. Nilsson och Olsson i Kullenbergstorp avgivna reservationen. I överenskommelse härmed blev, efter given varsel, följande voteringsproposition nu uppläst och godkänd samt avlagen:

Den, som till kontraposition i huvudvoteringen angående statsutskottets utlåtande nr 178 antager den av herr Lindblad m. fl. avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner nej, har kammaren till kontraposition i nämnda votering antagit herrar C. Petrus V. Nilssons och Olssons i Kullenbergstorp reservation.

Sedan kammarens ledamöter ånyo intagit sina platser samt nyssnämnda voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av upprensingsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan propositionen för huvudvoteringen, som efter given varsel nu upplästes och godkändes samt anslogs, erhöi följande lydelse:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 178, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den av herr Lindblad m. fl. avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen.

Efter det kammarens ledamöter åter intagit sina platser samt sistnämnda voteringsproposition blivit ännu en gång uppläst, företogs huvudvoteringen med tillämpning av upprensingsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

§ 11.

Ang. godkännande av avtal mellan kronan och Stockholms stad rörande vissa markbyten inom staden mellan bronarna och å Kungsholmen m. m. dels ock grunder för exploateringen av viss del av norra Djurgården m. m., jämte i ämnet väckta motioner.

Uti en till riksdagen avlåten, den 20 april 1928 dagteknad proposition, nr 247, vilken hänvisats till statsutskottets förberedande behandling, hade

Kungl. Maj:t, under återopande av det vid propositionen fogade utdrag av statsrådsprotokollet över kommunikationsärenden för nämnda dag, föreslagit riksdagen

dels godkänna de i förenämnda statsrådsprotokoll omförmälda avtal av den 22 februari 1928 mellan kronans fastighetskommission av år 1925, å kronans vägnar, och delegerade för Stockholms stad, å stadens vägnar, angående vissa markbyten i staden mellan broarna och å Kungsholmen m. m. samt av den 17 mars 1928 mellan samma parter angående grunder för exploateringen av viss del av norra Djurgården;

dels ock, vid bifall härtill, under sjätte huvudtiteln, avdelningen E. Byggnadsväsendet, för utredningar rörande nybyggnad för Kungl. Maj:ts kansli för budgetåret 1928—1929 anvisa ett extra reservationsanslag av 60,000 kronor.

I sammanhang härmed hade utskottet till behandling förehåft två inom första kammaren väckta motioner, nämligen:

nr 332 av herr *Carl Gustaf V. Hammarskjöld*, som föreslagit, att riksdagen i samband med godkännande av i propositionen omförmäلت avtal av den 17 mars 1928 mellan kronans fastighetskommission av år 1925, å kronans vägnar, och delegerade för Stockholms stad, å stadens vägnar, angående grunder för exploatering av viss del av norra Djurgården ville hos Kungl. Maj:t anhålla, att förslag rörande ersättningsbyggnader och övningsområden för i Stockholm förlagda truppförband måtte framläggas i så god tid, att truppförbandens övningar kunde normalt fortgå; och

nr 333 av herr *Lindhagen*, vilken yrkat, att riksdagen måtte

1:o) för sin del betrakta *de båda avtalen* såsom skilde från varandra, helst något annat icke heller framginge av de båda förslagens avfattning;

2:o) antaga *bytesavtalet* med den förändring, att kvarteret Gökens köpeskilling nedsattes till det belopp, som motsvarade kvarterets värde med beräkning av dess bebyggande väsentligen till hälften med 3-våningshus och till hälften med 4-våningshus, varom särskild uppgörelse borde ske, detta dock under förbehåll att staden å sin sida tillförbundes att för framtiden ej belasta området med ett högre byggnadsätt;

3:o) med anledning av *bytesavtalet*, såvitt det *avsåge kanslihuset*, dessutom i skrivelse till Kungl. Maj:t begära särskilda underhandlingar om att jämväl det gamla rådhuset skulle övertagas av statsverket;

4:o) medgiva, att i överensstämmelse med förslaget till *Ladugårdsgärdeavtalet* det för exploatering ifrågasatta området finge i etapper bebyggas för framtiden på förslaget sätt, dock mot villkor att övriga delen av norra Djurgården samt södra Djurgården för framtiden bibehölles såsom parkområden i huvudsaklig anslutning till Djurgårdskommissionens förslag av år 1917;

5:o) vid *Ladugårdsgärdeavtalet* fästa även det villkoret, att beträffande avståendet av mark till gator, allmänna platser och stadens offentliga byggnader skulle gälla vad i blivande stadsplanelagstiftning bestämdes eller eljest överenskomes samt att, intill dess sådan stadsplanelagstiftning komme till stånd, avståendet av mark för ovannämnda ändamål bestämdes, på sätt i förslaget till ny stadsplanelag ifrågasatts, till högst 50 procent av det exploaterade markområdet; och

6:o) i skrivelse till Kungl. Maj:t begära underhandlingar därom, att, i den mån värdet av mark på den tillämnade exploateringen av *Ladugårdsgärdeområdet* vore beräknad med hänsyn till områdets bebyggande med 5- eller 6-våningshus, berörda värde måtte genom nytt avtal mellan staden och staten ned sättas efter en beräknad exploatering av motsvarande område med 4-vånings-

Ang.
godkännande
av avtal
mellan kronan
och Stockholms
stad rörande
vissa mark-
byten m. m.
(Forts.)

Ang.
godkännande
av avtal
mellan kronan
och Stockholms
stad rörande
vissa mark-
byten m. m.

(Forts.)

och 3-våningshus, dock med förbindelse för staden att för framtiden ej belasta området med ett högre byggnadssätt samt att själv på egen mark, som i större sammanhängande områden upplättes till nytt bebyggande, ej tillåta uppförande av bostadshus till högre höjd än nyss sagts.

Utskottet hemställde,

I) att riksdagen i anledning av Kungl. Maj:ts förevarande proposition måtte a) dels godkänna den mellan kronans fastighetskommission av år 1925 och stadens delegerade den 17 mars 1928 träffade villkorliga överenskommelsen rörande grunderna för exploatering av vissa områden å norra Djurgården, dock under villkor att Stockholms stadsfullmäktige, såsom tillägg till sitt beslut den 7 maj 1928 rörande begränsning av sagda överenskommelsens giltighetstid, före den 30 juni 1928 förklarade, att — oavsett huruvida ny eller ändrad lagstiftning angående förhållandet mellan kommun och markexploatör komme till stånd — överenskommelsens bestämmelser i punkterna 1—11 skulle oförändrade gälla ett område, i huvudsak anslutande sig till det å en i utskottets utlåtande omförd, av överstelöjtnanten Ingemar Petersson upprättad karta med röd linje avgränsade området, därvid kronan icke skulle äga påfordra, att inom sagda område större areal än sextioåttatusen kvadratmeter skulle i stadsplan utläggas till park;

dels ock medgiva, att vad i överenskommelsens punkt 8 andra stycket sades om stadens rätt att under alla förhållanden själv utföra vissa arbeten i fråga om kloakledningar finge äga motsvarande tillämpning i fråga om ledningar för gas, vatten och elektricitet, i den mån dessa skulle bekostas av kronan;

b) under förutsättning att Stockholms stadsfullmäktige före den 30 juni 1928 biträdde det av utskottet förordade beslutet rörande den under a) omfördälda villkorliga överenskommelsen, godkänna det mellan sagda kommission och stadens delegerade den 22 februari 1928 träffade villkorliga avtalet om vissa fastighetsbyten m. m.; och

c) vid bifall till vad under a) och b) hemställts, under sjätte huvudtiteln för utredningar rörande nybyggnad för Kungl. Maj:ts kansli för budgetåret 1928—1929 anvisa ett extra reservationsanslag av 60,000 kronor;

II) att herr Lindhagens ovanberörda motion, i vad densamma icke kunde anses besvarad genom vad utskottet hemställt, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd; samt

III) att den av herr Hammarskjöld i ämnet väckta motionen måtte anses besvarad genom vad av utskottet anförts.

Häremot hade reservation anmälts av herr *Järte*.

Efter föredragning av utskottets hemställan, anförde:

Herr Järte: Herr talman! Då jag vid förevarande utlåtande fogat en blank reservation, skall jag be att med några ord få ange anledningen därtill.

Jag ber då att få förutskicka, att min kritiska ståndpunkt till föreliggande förslag icke är grundad på min egenskap av stockholmare, eller därpå att jag företräder huvudstaden här i kammaren. Jag skall försöka att lägga på frågan icke några transcendentala huvudstads- utan immanenta statsutskottssynpunkter och så mycket som möjligt söka se saken ur objektiv rikssynpunkt.

Jag avstår sålunda från att som stockholmare beklaga mig över att genom ifrågakarande Gärdesavtal huvudstaden berövas en sådan utomordentlig naturreservation, som Ladugårdsgärde utgör, en enastående tillgång, som jag tror att många andra storstäder i Europa kunna avundas oss, där de friska vindarna från skärgården blåsa rakt in i staden. I en icke avlägsen framtid skall man säkerligen skatta sig lycklig att äga ett sådant Mars-fält mitt inne i en storstad.

Jag skall ej heller beklaga mig över att kronan fått ganska saltade priser för de tomter den avstår till staden. Man kan ju möjligen ur statsfinansiella synpunkter fröjdas åt den synpunkten. Jag vågar emellertid påstå, att den fiskalska snålheten understundom kan bedraga den vishet, som staten måste känna sig förpliktad hysa som arbetsgivare åt de tusentals statstjänare som finnas i huvudstaden, där ett uppdrivande av tomtpriserna resulterar under det långa loppet i höjda hyror, som sedermera, så länge som dyrtidstilläggen regleras efter levnadskostnaderna, komma att medföra ökade lönekostnader för staten. Jag skall också lämna åsido de militära synpunkterna, de hänsyn till försvaret som kräva, att så länge kasernerna ligga kvar vid Gärdet, måste Gärdet bibehållas som övningsfält. Det blir närmast dessa myndigheters sak att avgöra. Jag skall endast, som sagt, koncentrera mig på vissa kritiska synpunkter, som jag känner mig manad framlägga som ledamot av statsutskottet i förevarande fråga.

Då vill jag främst framhålla, att under denna riksdags lopp upprepade gånger klander riktats mot det sätt, varpå vissa förhandlingsdelegationer och kommittéer rekryterats. Man har gjort gällande, att Kungl. Maj:ts olika regeringar följt den principen att sätta in i dessa kommittéer och beredningar personer, som sedermera i statsutskottet komma att utöva avgörande inflytande på dess votum. Jag anser, att den befogade kritik, som sålunda framkommit i riksdagen mot detta system, i särskild grad gäller kronans fastighetskommission, men jag erkänner villigt, att kronans förhandlare här med kraft och skicklighet fört statens talan. De kunna icke klandras i förevarande fall; det är mot själva systemet man måste rikta kritiken. Jag hoppas, att denna anmärknings riktighet måste erkännas även av dem, som i förevarande fråga stå på statsutskottets ståndpunkt, så att inte kritiken gäller från fall till fall, och man blott beklagar sig över vissa kommittéers sammansättning, då man har en uppfattning, motsatt kommitténs.

Det är utan vidare klart, att när statsutskottet, arbetstyngt och jäktat mot riksdagens slut, får en sådan fråga som föreliggande markavtal på sitt bord och i vederbörande avdelning sitta personer som varit med och berett ärendet förut, så ha de naturligtvis ett oerhört övertag. Ja, de kunna, när brådskan är så stor, som nu är fallet, rent av diktera beslutet. Det erkändes också vid diskussionen i statsutskottet, och man beklagade, att den allsidiga och lugna prövning, som bort äga rum, förhindrat detta förhållande. Jag åberopar därvid särskilt statsutskottets ordförande, som uttalade, att man här gått för hastigt till väga.

Forceringen av denna sak var så stark, att statsutskottet hade bara en enda morgontimme att ägna detta omfattande och viktiga ärende. Belysande härvidlag är, att eljest under riksdagen reser statsutskottet till Skåne och Norrland för att taga i okulär besiktning en del fastigheter, hospitalsbyggnader o. d., men här medgav inte tiden, att man gjorde en biltur för att taga i ögonsikte de tomter det gäller. Jag tror nämligen icke, att statsutskottets ledamöter i allmänhet veta, hur t. ex. kvarteret Göken närmare ser ut. Det är belysande som sagt för den skandalösa brådska, som ägt rum.

Detta har också medfört, att jag tror mig kunna ha fog för den uppfattningen, att varken statsutskottets eller kammarens ledamöter ha riktigt klart för sig räckvidden i principiellt hänseende av det förslag, som här föreligger, och att här finnas högst klandervärda tendenser att för Stockholm i framtiden skapa en undantagsställning i jämförelse med landets övriga kommuner. Det är min förhoppning, att dessa farhågor skola komma på skam, men det är en stor fara för att så kommer att bli fallet.

Emellertid har jag klart för mig, att ett yrkande om avslag icke kan ha någon framgång. Jag vill emellertid hoppas, att det tillmötesgående, som visats

*Ang.
godkännande
av avtal
mellan kronan
och Stockholms
stad rörande
vissa mark-
byten m. m.*

(Forts.)

Stockholms stad i första kammaren, därigenom att man utsträckt tiden för stadens övervägande, också kommer att visas av andra kammaren. Jag vet, att ett förslag i den riktningen kommer att framställas, och därför har jag, herr talman, intet yrkande.

Herr **Kristensson** i Göteborg: Herr talman! Jag skall lova att försöka fatta mig så kort som möjligt. Jag brukar i regel hålla sådana löften. Jag måste emellertid säga några ord i kammaren, då en så stor och betydelsefull fråga föreligger, till förklaring för att utskottet icke har tillstyrkt Kungl. Maj:ts proposition utan framkommit med ett nytt förslag.

Förhållandet var ju det, att efter de många och långa underhandlingar som fördes mellan kronan och Stockholms stad och som ledde till de båda avtal, Kungsholmsavtalet och Ladugårdsgärdesavtalet, vilka oförändrade framlades i den kungl. propositionen, har Stockholms stadsfullmäktige fattat beslut för sitt vidkommande och därvid icke godkänt det ena avtalet utan därtill fogat en i fråga om tiden, beträffande Ladugårdsgärdesavtalet, inskränkande bestämmelse, nämligen att det skulle gälla endast till dess ny stadsplanelag bleve antagen. Det stod för oss i utskottet ögonblickligen klart, att därmed hade stadsfullmäktige i verkligheten satt hela detta avtal ur kraft; det komme nämligen sannolikt aldrig att bli tillämpat.

Om man nu jämför de båda avtalen med varandra, så är det givet, att både för kronan och för Stockholms stad vartdera avtalet är av stor betydelse. För Stockholms stad torde ändå huvudvikten böra läggas på att få Kungsholmsavtalet godkänt, medan för staten åter det andra avtalets godkännande torde stå i främsta rummet. Det gjordes då ifrån början inom utskottet gällande, att riksdagen borde godkänna avtalen och ställa Stockholms stadsfullmäktige inför att antingen fullmäktige finge taga tillbaka sina förbehåll och villkor eller också att frågan finge vara fallen. Vid närmare övervägande av de mycket stora ekonomiska intressen för både staten och landets främsta kommun, som här stå på spel, och inför det, att vi här hava förhandlat i många år, var det emellertid ytterst viktigt att äntligen komma ifrån negativa ståndpunkter till en positiv början på uppgörelserna. Även om detta så stora och betydelsefulla förslag antages i dag av riksdagen och också sedermera skulle, som jag hoppas, bli antaget av Stockholms stad, stå ju nämligen ännu kvar en betydande del ouppgjorda tomt- och fastighetsaffärer. Inför detta tvingade vi tillbaka den naturliga reaktionen mot Stockholms stadsfullmäktiges beslut. Vi hade sagt oss, att här har man kompromissat på förhand; det kan här icke från statens sida kompromissas ytterligare. Men vi försökte ändå, om vi inte skulle kunna finna en utväg, som utan att eftersätta statens berättigade intressen, vad staten vill ha fram, ej heller för Stockholms stads vidkommande skärpte kraven ifrån kronans sida utan som åt Stockholms stad också gav vad som vi antogo, efter debatterna i stadsfullmäktige och efter stadskollegiets yttrande, från stadens sida torde ha varit huvudsaken med stadens beslut. Därför gjorde vi den ändringen i Ladugårdsgärdesavtalet, att detta begränsades till arealen till att omfatta det område, som å denna karta är begränsat med röd linje. Denna plan förefaller ju litet styckad, men den är, såsom framgår av betänkandet, framkommen efter förhandlingar med stadsplanedirektören i Stockholm och även andra av stadens tjänstemän samt med den ledande mannen i statens Djurgårdskommission, som har exploateringen om hand. Det finns naturliga motiv för att den fått den avfattning som den har. Jag vågar det omdömet, i den mån jag kunnat under den tid som stått till buds tränga in i frågan, att detta beslut är i vissa hänseenden klarare och bättre både för staten och för Stockholms stad än det avtal, som förelåg i den kungl. propositionen. På detta område kommer ju, om Stockholms stad bifaller avtalet, tredjedelsprincipen att

tillämpas, och den torde beträffande detta område vara skälig. Vi ha vidare gått med på ett par andra förbehåll i fråga om ledningars framdragande, som stadsfullmäktige ha önskat.

Jag skulle vilja säga ett par ord till herr Järte, på det att hans legendariska anförande här icke må en gång komma att tagas för att vara med sanna förhållanden överensstämmande. Det är inte på det sättet, att det är statens underhandlare i fastighetskommissionen, som i detta fall dikterat sin uppfattning för statsutskottet. Det är i stället så, att dessa statens underhandlingsdelegerade ha varit och velat vara betydligt mera tillmötesgående mot Stockholms stad, än vi andra ha ansett oss kunna vara med om. Det förslag, som här är utarbetat, är utarbetat och tillkommet under arbetets gång inom statsutskottets fjärde avdelning.

Vi satte i förslaget till avtal, att Stockholms stad skulle ha godkänt avtalet före den 30 juni 1928. Anledningen till att detta datum valts, är att vi efter samtal med personer i Stockholms stadsfullmäktige hade fått den uppfattningen, att frågan skulle kunna ordnas för Stockholms stads vidkommande före den tidpunkten. Emellertid har stadskollegiet vid sammanträde i går beslutat att genom stadsfullmäktiges ordförande och vederbörande borgarråd uppvakta statsutskottet med en hemställan, om man inte kunde få tiden förlängd, så att stadens myndigheter kunde hinna att i lugnare tempo vederbörligen pröva detta förslag. Under förmiddagens lopp ha statsutskottets ledamöter samrått om saken och kommit till den övertygelsen, att man bör tillmötesgå denna Stockholms stads hemställan. I första kammaren har förslag om framflyttning av tiden väckts av statsutskottets ordförande och bifallits av kammaren, och jag anhåller, herr talman, att få framställa samma yrkande här i denna kammare.

Vad då först beträffar motiveringen, så behöver den, för åstadkommande av en framflyttning av tiden på sätt som staden önskat, ändras i följande två hänseenden, nämligen så att i det stycke mitt på sidan 18, som börjar med orden »Därest vad utskottet ovan uttalat» skulle från och med den fjärde raden ordalydelsen bli följande: »13, vara nödvändigt, dels att tiden, inom vilken Stockholms stadsfullmäktige skola hava för sin del godkänt avtalet med de av riksdagen gjorda förbehållen, utsträcker så, att godkännandet ägt rum före den 1 oktober 1928, dels ock följaktligen att den tidpunkt, före vilken Kungl. Maj:t skall hava godkänt överenskommelsen, av såväl riksdagen som stadsfullmäktige medgives få framflyttas till den 1 november 1928»; och på sidan 19 skulle framför det stycke som börjar »Beträffande dispositionen av de penningmedel», inskjutas följande stycke: »Med hänsyn till det ovan föreslagna framskjutandet av de tidpunkter, före vilka Stockholms stadsfullmäktige och Kungl. Maj:t skola hava fattat sina beslut rörande Ladugårdsgärdesöverenskommelsen, lär det jämväl vara nödvändigt, att den i Kanslihus-Kungsholmsavtalets moment 14 angivna tidpunkt, inom vilken Kungl. Maj:t skall hava godkänt sistnämnda avtal och de däri förutsatta stadsplanerna, framskjutes till den 1 november 1928. I anslutning härtill läser Kungl. Maj:t också böra bemyndigas vidtagna erforderliga jämkningar i fråga om tid för tillträde av i avtalet omförmälda fastigheter.»

Slutligen ber jag, herr talman, att beträffande klämman få yrka:

att under I) a) orden »den 30 juni 1928» i sjunde raden ovanifrån måtte ändras till »den 1 oktober 1928»;

att i andra stycket under mom. a) ur orden »dels ock medgiva» måtte utgå ordet »ock»; samt

att sedan i nämnda mom. a) måtte införas ett nytt stycke så lydande: »dels ock medgiva, att den i överenskommelsens punkt 13 angivna tidpunkt, inom vilken Kungl. Maj:t skall ha godkänt överenskommelsen, må framskjutas till den 1 november 1928»; ävensom

*Ang.
godkännande
av avtal
mellan kronan
och Stockholms
stad rörande
vissa mark-
byten m. m.
(Forts.)*

Ang.
godkännande
av avtal
mellan kronan
och Stockholms
stad rörande
vissa mark-
byten m. m.

(Forts.)

att i mom. b) orden »30 juni 1928» ändras till »1 oktober 1928»; och att efter orden »vissa fastighetsbyten m. m.» måtte tillfogas följande ord: »dock att den i avtalets moment 14 angivna tidpunkt, inom vilken Kungl. Maj:t skall hava godkänt avtalet och de däri förutsatta stadsplanerna, må framskjutas till den 1 november 1928, varjämte Kungl. Maj:t må äga vidtaga erforderliga jämkningar i fråga om tid för tillträde av i avtalet omförmälda fastigheter».

Jag vill till sist, herr talman, uttala den förhoppningen, att detta beslut måtte kunna föras i hamn. Jag har fått en mycket stark uppfattning om att detta är den yttersta eftergift riksdagen kan gå med på.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan med de ändringar, som jag nyss föredragit.

Herr **Holmdahl**: Herr talman! När jag så här i riksdagens elfte timme tillåter mig taga till orda i detta ärende, beror det inte blott på dess mycket stora ekonomiska räckvidd och betydelse för såväl staten som Stockholms stad, utan det beror framför allt på, att det ålegat mig att taga ställning till detsamma inför ett annat forum under den tidigare behandlingen av frågan, och att enligt min mening det bör komma fram några ord om de motiv, som varit bestämmande för kommunens ställningstagande till de föreliggande förslagen.

Då det gäller det första av dessa avtalsförslag, kan jag, herr talman, fatta mig synnerligen kort, därför att om detta avtals antagande har ju rätt enighet såväl från de förut hörda myndigheternas sida, både statliga och kommunala, som ifrån statsutskottets sida. Jag vill emellertid med några ord understryka, att detta Kanslihus-Kungsholmsavtal måste sägas vara för kronan ett synnerligen förmånligt avtal. För att bestyrka ett dylikt omdömes berättigande kunna vi gå till det jämförelsematerial, som föreligger i kanslihusdelegerades förslag, vilket framlades i början av år 1926. Om man betraktar det sätt, varpå förhållandet mellan Stockholms stad och kronan ordnats i detta kanslihusdelegerades förslag, måste man nu med tillfredsställelse från riksdagens sida kunna konstatera, att det nu föreliggande förslaget är från kronans synpunkt fördelaktigare. Jag pekar endast på, att i det nu föreliggande förslaget kronan icke längre behöver tillösa sig det gamla rådhuset, som enligt min mening hade varit ett rätt tyngande moment på kronans sida i den föreslagna överenskommelsen.

Vidare tillåter jag mig påpeka, att de utomordentligt stora och värdefulla områden, som kronan besitter på Kungsholmen, genom föreliggande avtal bliva på för kronan förmånliga och gynnsamma priser försälda. Det är icke bara så, att här föreligger lösning i en rent ekonomisk fråga utan även en lösning av en betydelsefull stadsplanefråga för kronans del. Avtalet måste därför tillmätas ett betydande värde från statens synpunkt. Jag ber att få peka på det förhållandet, att av de hörda myndigheterna ha, betecknande nog, Stockholms stads myndigheter varit mycket kritiska mot de åsatta värdena och framhållit, att staden finge betala överpris, under det att statens myndigheter utan liknande kritik godtagit detta avtal. Det vittnar om att kronans intressen äro fullt tillgodosedda.

Jag skall därför omedelbart övergå till Gärdesavtalet. Ända sedan förslaget lades fram av fastighetskommissionen, har det varit föremål för olika meningar och meningsbrytningar. Är det i fråga om förstnämnda avtalet så, att där ha både kronan och Stockholms stad stora gemensamma intressen, som förklara, att man å båda parternas sida är beredd att gå in för avtalet — jag erinrar här blott i förbigående om Stockholms stads stora trafikintressen på Kungsholmen, så är förhållandet i fråga om Gärdesavtalet ett annat. Där har kronan mycket betydelsefulla ekonomiska intressen att bevaka, under det att huvudstaden i

fråga om bebyggande och exploaterande av Ladugårdsgärdet har andra och i viss mening motsatta intressen än kronan — markägaren. Det ligger i sakens natur, att det från Stockholms stads och dess invånares synpunkt vore förmanligt, om man kunde bevara detta Marsfält, som någon talare kallade det, tätt in på ett av stadens tätast bebyggda område. Men å andra sidan är det uppenbart, då riksdagen har att taga ställning till frågan, att riksdagen måste taga hänsyn till att här ligga stora värden bundna från kronans synpunkt och att kronans önskemål att bebygga och exploatera detta område är fullt motiverat. Och jag vill understryka till en början, att staden har utan alla förbehåll utfäst sig att lojalt medverka till denna från kronans synpunkt önskvärda exploatering av Gärdet.

Tveksamheten från stadens sida har gällt framför allt tvenne frågor. För det första har den gällt behövligheten av ett sådant principavtal rörande de allmänna grunderna för exploatering och bebyggande av Gärdet. Det är den första punkten, varom tveksamhet rått från stadens sida. Den andra punkten är rörande själva innehållet i föreliggande avtal.

Vad tveksamheten rörande själva behövligheten av ett dylikt principavtal beträffar, tillåter jag mig att erinra om att vi vänta inom kort en ny stadsbyggnadslag, och att, sedan avtalet framlagts, har stadsplanesakkunnigas av 1925 förslag framkommit. Under sådana förhållanden torde det vara mindre underligt, om man från Stockholms stads sida säger sig, att denna nya lagstiftning, som riksdagen och Kungl Maj:t helt visst komma att i någon form gå in för, givetvis bör reglera även förhållandet mellan kronan som markägare och landets största kommun och därmed göra ett separatavtal obehövt. Nu har emellertid från fastighetskommissionens och från herr statsrådets och chefsens för kommunikationsdepartementet sida gjorts gällande, att ett sådant avtal, som anger de allmänna grundläggande principerna för en kommande stadsplanläggning av Gärdet, vore önskvärdt, och förslaget har varit remitterat till stadens myndigheter och har varit föremål för dessas prövning.

Den punkt, som diskussionen härvid framför allt rört sig om, är den punkt i avtalet, som fastslår, att kronan = markägaren icke skall behöva avstå mer än en tredjedel av marken för gator och offentliga platser. Detta är den ekonomiskt betydelsefullaste punkten i avtalet. Genom denna punkt har otvivelaktigt detta avtal fått en rätt svåröverskådlig ekonomisk räckvidd för kommunen, därför att det förhåller sig så, att vid en modern stadsbebyggelse är denna tredjedel tillräcklig vid viss form av bebyggelse men otillräcklig vid annan form av bebyggelse. Och då man för detta väldiga område måste räkna med olika bebyggelsesätt och olika krav på avstående av mark för gator och allmänna platser, förstå kammarens ledamöter redan härigenom lätt, att denna bestämmelse, som för hela området fixerar denna tredjedels princip, ger åt avtalet en svåröverskådlig ekonomisk innebörd. Jag erinrar kammarens ledamöter om att området innehåller 372 hektar. Värdet av varje procent över tredjedelen, om man räknar med hela detta område, som staden enligt avtalet kan komma att bli tvungen att lösa, kommer med stor sannolikhet att belöpa sig till ett flertal miljoner kronor. Jag har framdragit detta icke av lust att syssla med detaljer utan blott för att kammarens ledamöter skola få någon möjlighet att bedöma det riktiga i påståendet, att avtalet är av mycket svåröverskådlig ekonomisk innebörd. Det är icke möjligt att fixera betydelsen härav i siffror. Men att det rör sig om mycket stora belopp, därom kan intet tvivel råda. Ett avtal av denna innebörd kan komma att ställa på kommunen mycket stora ekonomiska krav.

Jag har anfört detta för att kammaren skall förstå, att den tveksamhet, som kommit fram från kommunens sida, är förklarlig och väl motiverad. Men det är icke nog med att avtalet har en ekonomiskt svåröverskådlig innebörd, utan

*Ang.
godkännande
av avtal
mellan kronan
och Stockholms
stad rörande
vissa mark-
byten m. m.
(Forts.)*

Ang.
godkännande
av avtal
mellan kronan
och Stockholms
stad rörande
vissa mark-
byten m. m.
(Forts.)

därtill kommer, att avtalet måste betecknas såsom ett sekuläravtal. Man går nu in för att efter allmänna grunder reglera förhållandena för säkerligen minst ett sekel framåt i tiden, trots det att man kan med visshet förutsätta att förhållandena på detta område under så lång tidrymd komma att undergå stora förändringar. Detta avtals sekulära karaktär gör det fullt befogat, att man från de ansvariga myndigheternas sida ställer sig tveksam och frågar sig: ha vi rättighet att ingå ett dylikt avtal, som för kommande generationer kommer att medföra så stora och därtill högst oberäkneliga ekonomiska förpliktelser. Och jag tillåter mig ifrågasätta, om man från allmän synpunkt, bör gå in för att träffa dylika långfristiga avtal, då det gäller att betrygga kronans ekonomiska intressen. Ur allmänna synpunkter kan man ställa sig ganska tveksam om lämpligheten härav. Även fastighetskommissionens medlemmar hava åtminstone delvis erkänt det berättigade i denna betänksamhet och därför fogat punkt 12 till avtalet, som ger kommunen rätt att i fall av ändrade förhållanden på detta område påfordra nya förhandlingar med kronan och få detta avtal ändrat i överensstämmelse med t. ex. innehållet i den nya statsplanelagstiftningen.

Under sådana förhållanden ansåg man från stadsfullmäktiges sida, att det förelåg fullgoda skäl att uttryckligen begränsa avtalets giltighet till den tidpunkt, då den nya stadsbyggnadslagen kommer att föreligga. Därtill kom att man från stadens delegerades sida fick en bestämd försäkran om att ett sådant villkor från stadens sida föll inom ramen för de allmänna grunderna för detta avtal. De förklarade, att denna punkt 12 innebar, att man från Stockholms stads sida skulle vid en ny lagstiftnings genomförande kunna påkalla revision av avtalet i dess helhet.

Jag får för min del säga, att jag icke kan finna, att man från statens eller riksdagens sida borde kunna ha något att invända mot det motiv, som främst betingat detta ståndpunktstagande från kommunens sida. Ty vad innebär detta motiv? Jo, ingenting annat än att landets största kommun begär att få sina förhållanden till kronan som markägare reglerade genom den nya lagstiftning, som väntas komma och som skall stiftas av Kungl. Maj:t och riksdagen efter dessa statsmakters eget behag. Stockholms stad har icke begärt något annat, än att förhållandet mellan kronan och Stockholms stad skall regleras efter de allmänna grunder, som komma att fastställas i den nya stadsbyggnadslagen. Man torde icke böra eller kunna förutsätta, att statsmakterna skulle vilja ställa Stockholms stad i en undantagsställning, långt mindre i en sämre ställning än andra rikets kommuner, då det gäller ett ordnande av förhållanden mellan kommun och markägare.

Nu säger visserligen den föregående ärade talaren, herr Kristensson i Göteborg, att om statsutskottet gått in för förslaget med det förbehåll, som Stockholms stad har gjort, skulle avtalet förlorat varje värde. Häremot ber jag få göra gällande en helt annan mening. Innebörden i Stockholms stadsfullmäktiges beslut är uppenbarligen den, att Stockholms stad lovat att omedelbart lojalt medverka till en begynnande exploatering, stadsplanläggande och bebyggande av detta område efter avtalets grunder. Och det resultat, som man i statsutskottet kommit till, då man på några veckor kunnat framlägga en konkret utformad skiss till stadsplan för stora delar av området, ett sätt att lösa frågan, som fastighetskommissionen icke varit inne på, torde visa, att jag har rätt, då jag säger, att det icke är ett betydelselöst beslut. Kronan kan under de närmaste åren, under de år, som komma att förflyta, innan stadsbyggnadslagen kommer på riksdagens bord, sätta i gång med fastställande av stadsplan enligt avtalets grundsatser för de områden, som närmast böra ifrågakomma för exploatering.

Herr talman! Jag kan icke finna annat än att statsutskottet hade bort till-

styrka riksdagen att godkänna Kungl. Maj:ts proposition rörande både markavtalet och Gärdesavtalet med de förbehåll, som Stockholms stad gjort. Nu har emellertid statsutskottet valt en annan väg. Man har i stället för en tidsbegränsning gått in för en lokal begränsning av avtalets giltighet, som framgår av kartan på väggen, där den röda linjen anger det område, på vilket avtalet skall ovägerligen gälla. Denna metod synes mig i och för sig rätt framkomlig helt enkelt därför att därigenom själva det ekonomiskt svåröverskådliga i avtalet i dess ursprungliga form delvis faller bort. Med denna metod kan man beräkna och någorlunda fixera, hur kostnaderna ställa sig, om — nota bene — man får tillräcklig tid på sig för att granska förslaget.

Men jag tillåter mig samtidigt framhålla, att i ett annat viktigt hänseende förslaget synes innebära en skärpning av avtalet, i det hänseendet nämligen, att avtalet gjorde gällande, att när den nya stadsbyggnadslagen kommer till, så skulle Stockholms stad ha rättighet att påyrka revision av avtalet, om denna lagstiftning kommer att innehålla andra bestämmelser än avtalets, och denna revision skulle gälla hela området, under det att enligt nu föreliggande förslag faller denna tolfte punkt bort, och på det ganska stora område, som inrutas genom den röda linjen, kommer Stockholms stad, oberoende av vad den nya lagstiftningen kommer att innehålla, att få följa avtalets bestämmelser i alla hänseenden.

Men även andra randanmärkingar kan man göra vid en första överblick av förslaget, verkställd på den knappt tillmätta tid som stått oss till buds. Man kan fråga: hur går det med det önskemål, som byggnadsstyrelsen framhållit, nämligen att då staden går att exploatera detta utomordentligt värdefulla område, man skulle i första rummet gå till väga så, att man skulle genom samfällda krafter av sakkunniga i landet söka få fram en generalplan för hela området, innan man går in för att stadsplanlägga delområden? Man synes i statsutskottet ha gått en motsatt väg. Man har i viss mån alltså föregripit en sådan generalplans upprättande genom att gå in för en bebyggelse av vissa områden. Slutligen förtjänar också framhållas, att områdena äro så pass omfattande, att avtalet även i denna form måste betecknas såsom ett långfristigt avtal.

Men jag skall icke ytterligare fördjupa mig i de reflexioner, som inställa sig inför detta nya förslag. Jag tillåter mig åter framhålla, att, enligt min mening, statsutskottet och kammaren bort godtaga Kungl. Maj:ts proposition med det av Stockholms stad gjorda förbehållet om begränsning av avtalets giltighet till den nya stadsbyggnadslagens ikraftträdande. Jag förstår emellertid att ett sådant yrkande är utsiktslöst, och jag skall därför, herr talman, icke ställa något dylikt. Jag har endast ansett mig böra, på sätt jag nu försökt göra, dels giva en antydning om de motiv, som varit ledande för kommunens ställningstagande till frågan, dels angiva min egen ståndpunkt till sakfrågan.

Jag har, herr talman, som sagt icke något yrkande att göra.

I detta yttrande instämde herr *Nylander*, fröken *Wellin* och herr *Carlsson* i Stockholm.

Chefen för kommunikationsdepartementet herr statsrådet **Meurling**: Herr talman! Jag skall icke bli långvarig, men då här fördelarna av föreliggande överenskommelse för båda de respektive parterna, staten och Stockholms stad, berörts, skulle jag vilja framhålla, att de avtal, som föreligga, och som äro resultat av mångåriga och långa underhandlingar i tekniska och ekonomiska frågor, i stort sett synas mig innebära fördelar såväl för Stockholms stad som för staten. Det är klart, att en sådan stor uppgörelse icke kan i alla punkter

Ang.
godkännande
av avtal
mellan kronan
och Stockholms
stad rörande
vissa mark-
byten m. m.
(Forts.)

Ang.
godkännande
av avtal
mellan kronan
och Stockholms
stad rörande
vissa mark-
byten m. m.

(Forts.)

vara fullt tilltalande för båda parterna, men dess olägenheter och nyttigheter få väl i stort sett balansera varandra.

Vad staden här särskilt gjort anmärkning på, är den s. k. tredjedelsprincipen, i det att man anser, att staden pressats för hårt, därför att staten skall på Ladugårdsgärdet avstå högst en tredjedel av marken för gator och offentliga platser. Om detta är fallet, om denna bestämmelse är hård eller icke, veta vi för närvarande föga om. Någon stadsplan för Ladugårdsgärdet är icke uppgjord, och en tredjedel är den eljest normerande procent, som varit gällande och som Stockholms stad vid upprepade tillfällen anslutit sig till.

Det ursprungliga avtalet innehöll den bestämmelsen, att om nya lagbestämmelser skulle bli gällande, skulle förhandlingar upptagas, om på denna punkt ny överenskommelse eventuellt skulle träffas. Enligt min mening var det ursprungliga avtalets bestämmelse den riktigaste, och det hade utan tvekan för Stockholms stad varit förmånligt att antaga en sådan bestämmelse, varigenom hela denna tvistefråga ställdes på framtiden för att upptagas till prövning, i den mån detta bleve behövt och efter de lämplighetsskäl, som då kunde föreligga. Då hade man upptagit till diskussion, icke *huruvida* eventuellt nya stadsplanelagsbestämmelser skulle tillämpas på detta område utan *på vad sätt* detta skulle ske.

Stockholms stad valde emellertid en helt annan väg. Den kände sig missnöjd mot dessa framtida förhandlingar och föreslog i stället avtalets sätande ur kraft efter viss tid. Därmed ramlade emellertid hela den byggnad, som man under långa förhandlingar uppfört. En sådan fråga som denna är nämligen sammansatt av en mängd olika delar, där den ena delen får balansera den andra. Man kan från ena parten icke rubba på en punkt, utan att den andra parten också behöver göra sina synpunkter gällande. När Stockholms stad strök bestämmelsen om avtalets giltighet utöver en viss tid, *tvångades* staten att å sin sida precisera sina framtidsönskemål och framlägga åtminstone det minimiområde, inom vilket överenskommelsen skulle gälla.

På detta sätt har avtalet tillkommit. Huruvida det är en skärpning av det gamla, vet jag icke; det får framtiden utvisa. Det är mycket svårt att för närvarande bedöma, men säkert är, att med den rubbning, som Stockholms stad gjort av avtalet, är den utväg, som statsutskottet nu föreslagit, den enda möjliga, och i den mån Stockholms stad beklagar sig över denna utgång, har den tyvärr sig själv att skylla genom den första rubbningen av avtalet. Som saken nu ligger läser det icke finnas annan rimlig lösning än den av statsutskottet tillstyrkta. Då man nu också kunnat visa Stockholms stad tillmötesgående genom tidens uppskjutande till hösten, ber jag för min del att få tillstyrka bifall till statsutskottets hemställan.

Herr Rydén: Herr talman! Jag skulle aldrig hava besvärat kammaren här, om jag icke funnit, att herr Holmdahls anförande var av den beskaffenhet, att det med hänsyn till ärendets fortsatta handläggning bör sägas några ord av en, som deltagit vid uppgörandet av dessa avtal.

Jag vill då säga som min personliga mening, att Kanslihus-Kungsholmsavtalet är för Stockholms stad övervägande fördelaktigt, liksom Ladugårdsgärdesavtalet är övervägande förmånligt för staten. Det behöva vi icke diskutera om. Jag är personligen av den uppfattningen, att Kanslihus-Kungsholmsavtalet kommer icke bara att möjliggöra för Stockholm att snart lösa sina svåra trafikproblem på Kungsholmen, utan det kommer även vid markköpen att innebära, att det blir mycket billigt för Stockholms stad att lösa dessa problem i jämförelse med vilket annat tillvägagångssätt som helst, som man i stället valt. Min bestämda uppfattning, som jag också uttalade inom fastighetskommissionen hela tiden, är, att jag skulle aldrig tillstyrka riksdagen att taga

Kanslihus-Kungsholmsavtalet separat, därför att jag har i varje fall räknat ut, att köpeskillingen, för kvarteret Göken särskilt, men även för de andra markområdena inom Kungsholmen ävensom betalningsterminerna äro av den beskaffenhet, att de äro lindrigare för Stockholms stad, än man skulle kunna tänka sig att göra upp denna sak, om man haft den separat.

Men å andra sidan har mitt resonemang varit, att här är ett stort och legitimt behov för Stockholms stad att ordna på Kungsholmen. Då skall kronan icke driva anspråken oskäligt. Men de förmånliga markköp där ute, som Kanslihus-Kungsholmsavtalet innebär, skola uppvägas därigenom, att man får till stånd ett Ladugårdsgärdesavtal, som är för kronan förmånligt utan att åsidosätta Stockholms stads legitima behov.

Jag vill säga beträffande det, som i Stockholms stadsfullmäktige väckt en sådan stämning mot Ladugårdsgärdesavtalet, att jag tror icke, att staden skall bygga på detta stadsbyggnadslagförslag, som är framlagt. Nu gällande lagstiftning rör sig med $33\frac{1}{3}$ procent. Vi hade för ett par år sedan ett förslag till ändrad stadsplanlagstiftning, där generaldirektör Nothin var föredragande, och det rörde sig med $33\frac{1}{3}$ procent. Det är först i sista stund, som de nuvarande stadsplanesakkunniga kastat fram tanken på en latitud med 25 procent som minimum och 50 procent som maximum. Jag tror, att särskilt om dessa avtal skulle falla genom Stockholms stadsfullmäktiges beslut, det icke skulle bliva lätt att få riksdagen med på en lagstiftning, som går ifrån de nuvarande grundsatserna. Det är ett par herrar, som gjort upp detta förslag, men det är icke svenska staten och riksdagen, som godtagit detta i en hastig vändning framkomna förslag, som väckt en sådan uppmärksamhet i Stockholms stad. Det är icke klokt av någon kommun och allra minst av Stockholms stad att bygga för mycket på detta förslag. Det är icke i hamn. Min övertygelse är också, att det kommer icke i hamn i den form, som det framlagts, åtminstone såvida staten har sina stora markfrågor i och kring huvudstaden olösta.

Det gäller i fråga om avtalens inbördes sammanhang sålunda, att de icke hava med varandra ett formellt sammanhang men däremot ett sakligt sammanhang. Att kronans ombud jämkat med sig till Stockholms stads förmån i fråga om Kanslihus-Kungsholmsavtalet, är efter min uppfattning ostridigt, även om Stockholms stads myndigheter säga motsatsen. Jag är alls icke rädd att i det hänseendet göra en utfästelse för att det är riktigt. Men beträffande Ladugårdsgärdesavtalet har kronan icke fått några förmåner utöver de allmänna grunderna i gällande lagstiftning men väl vissa ledande grundsatser, som skola tillämpas vid uppgörandet av stadsplan för områdena på Ladugårdsgärde. Jag fäster särskilt avseende vid det förhållandet, att kronan därigenom kan komma i tillfälle att påbörja exploateringen och nyttiggöra områdena där ute.

Sedan vill jag också säga ett ord till stockholmsrepresentanterna, som sedermera komma att i Stockholms stadsfullmäktige taga ställning till frågan på ett annat sätt, än de gjort här i kammaren, att enligt min uppfattning hava Stockholms stadsfullmäktige mycket felbedömt innehållet i den tolfte punkten. Fastän jag varit med om alla förhandlingar och sammanträden, har jag aldrig hört den uppfattningen framföras, att den tolfte punkten i avtalet skulle kunna tolkas så, att man skulle kunna därigenom sätta hela avtalet ur kraft. Tolfte punkten lyder så här: »Skulle förutsättningarna för denna överenskommelse genom ny lagstiftning angående förhållandet mellan kommun och markexploator eller på grund av andra nytillkommande omständigheter så väsentligt förändras, att överenskommelsen icke längre kan anses skälig, skola mellan kronan och staden upptagas förhandlingar om jämkning av överenskommelsen med hänsyn härtill.» Jag tror icke, att man kan rimligen lägga in i denna tolfte punkt, att Stockholms stad skulle kunna därigenom ensidigt giva avtalet en mera begränsad giltighetstid till en tidpunkt, då en ny lagstiftning framlägges.

*Ang.
godkännande
av avtal
mellan kronan
och Stockholms
stad rörande
vissa mark-
byten m. m.*

(Forts.)

*Ang.
godkännande
av avtal
mellan kronan
och Stockholms
stad rörande
vissa mark-
byten m. m.*

(Forts.)

Det, som denna tolfte punkt avsett, är det förhållandet, att detta avtal kan komma att omfatta en tidrymd av kanske 100 år. Rättsuppfattning och lagstiftning kunna under den tiden så förskjutas, att vad som parterna i dag äro överens om som skäligt kan i kommande tider anses oskäligt. Då bör det vara en klausul i avtalet av den beskaffenhet, att om parterna anse, att med hänsyn till då gällande lagstiftning eller rättsuppfattning avtalet är oskäligt, skall det kunna jämkas genom förhandlingar.

Man har på Stockholms stads sida sagt, att dessa förhandlingar kan kronan göra om intet genom att vägra att gå med på jämkning av avtalet, men det, som jag vill framhålla som det centrala i detta, är, att avtalet icke gjorts juridiskt exekverbart, utan att det är en moralisk överenskommelse mellan två stora sällligheter. Det kan icke juridiskt exekveras på grund av avtalets beskaffenhet. Skulle det otroliga inträffa, ifall tolfte punkten gällde, att kronan vägrade att jämka på avtalet, i vad det vid den tidpunkt, då förhandlingar fördes, ansåges oskäligt, så hade staden den fördelen, att kronan icke juridiskt kunde exekvera sin ståndpunkt. Det är detta som Stockholms stad icke tillräckligt beaktat, då den tagit ställning till detta.

Jag delar fullständigt kommunikationsministerns uppfattning, att det för Stockholms stad varit klokare att taga avtalet oförändrat som det var och icke uppställa detta villkor. Emellertid, på den saken har icke utskottet haft att öva någon inverkan utan det har räknat med, att Stockholms stad har godkänt avtalet endast med förbehållet, att det skulle upphöra att gälla den dag, då en ny lagstiftning beträffande förhållandet mellan markexploatör och kommunen trädde i kraft. Vi hava räknat med detta och följaktligen måst säga oss, att det tar sannolikt några år att få en stadsplan utarbetad. Om man nu sätter i gång med den nya stadsplanlagstiftningen, skulle den kunna antagas träda i kraft, om två eller tre år. Därigenom skulle det kunna inträffa, att avtalet aldrig komme att tillämpas, så att icke ens den första biten skulle stadsplanläggas efter grundsatserna för Ladugårdsgärdesavtalet. Då skulle Stockholms stad hava fått Kanslihus-Kungsholmsavtalet, som är förmånligare för staden, men kronan skulle stå utan några fördelar på grund av detta beslut. Men då jag är personligen övertygad, att Stockholms stads representanter icke haft avsikten, att avtalet aldrig skulle träda i kraft, har jag inom statsutskottet förordnat, att vi skola göra den beskärningen av Stockholms stads tillägg till avtalet, att för det först exploaterade området skall i varje fall, oberoende av huruvida ny stadsplanlag kommit till eller icke, avtalets grundsatser gälla.

Jag vill i anledning av vad en Stockholms stadsfullmäktig i första kammaren sade, att vi vidgat räjongen, svara, att från kronans sida har hela tiden vid förhandlingarna framhållits, att man måste börja med mer än ett område. Det är självklart, att man måste taga det först, som från Värtavägens ända går ut till frihamnen. Man måste taga detta område först, därför att på detta område ligger den kompensation, som kronan skall hava på grund av att Stockholms stad har fått för mycket mark å Karlslansområdet. Men detta område är till sin natur av den beskaffenhet, att det icke kommer att erbjuda några andra möjligheter i fråga om tomtmark än för slutet byggnadssätt och på bergknallarna några rätt sekundära villatomter. Nu är efterfrågan på tomter här ute ringa. Men det föreligger många olika önskemål icke bara för uppförande av hyreskaserner, utan även av dyrbara villor bakom Diplomatstaden. Här föreligger säkerligen önskan, att invid frihamnen få tomter för affärs- och industriändamål. Och i och med den stora förbindelseled, som skall gå fram över den stora kloakavloppskanalen till Värtan, denna stora utfartsled mellan frihamnen och Strandvägen, vilken säkerligen mycket snart kommer till stånd, kommer det att bli behov av tomter för rena affärshus. Man måste som markexploatör hava olika sorters tomter att bjuda på, icke bara den ena sorten. Det gör, att

vi hela tiden från vår sida tänkt och sagt, att vi få lov att börja med åtminstone två olika områden, så att vi hava olika sorters tomter att bjuda på. Det är följaktligen ingen utvidgning av de planer, som varit å bane, som här ägt rum.

Jag vill meddela, att när det gällde bestämmandet av gränser för detta område, hava vi haft tillstådes både Stockholms stadsplanedirektör och en av stadens mest framstående tjänstemän beträffande fastighetsväsendet, kapten Eggert. Det har beträffande gränserna tagits hänsyn till sådana önskemål, som att man skulle hava detta stora fält för en lång tid framåt öppet. Det stora Ladugårdsgärdesområdet kommer att ligga som öppet fält under hela den tid, som den första exploateringen försiggår. Vidare hava vi tagit hänsyn till önskemålet, att det skulle uttryckligen sägas ut, att det icke skulle komma att ifrågasättas utdragande av gator genom kasernområdena, förrän det bleve fråga om att flytta undan kasernerna o. s. v.

Jag vill säga herr Holmdahl, att vi hava verkligen sökt att taga hänsyn till sådana framställda önskemål från Stockholms stad sida, vilka vi funnit berättigade. Jag vill nämna detta för att Stockholms stadsfullmäktige skola få icke bara den rätt ensidiga framställning i riksdagens protokoll, som herr Holmdahls anförande innebar, utan för att de också skola i någon mån kunna göra sig förtrogna med de synpunkter, som varit ledande för kronans representanter vid dessa tillfällen.

Herr talman! Detta har varit och är ett otroligt svårt problem, det föreliggande. Jag vill nämna, att det varit mellan 25 och 30 förslag till avtal, som uppgjorts, innan man kom fram till de slutliga. Detta visar, vilka verkligt ingående överväganden och vilken omsorgsfull prövning som detta ärende undergått, innan det kommit fram. Motsatserna äro så stora och svårigheterna så stora, att därför, när man kommit till den punkt, att det erbjuder sig ett tillfälle att på en gång lösa det för Stockholms stad betydelsefulla problemet att ordna förhållandena på Kungsholmen och att på för Stockholms stad icke betungande villkor — det vågar jag säga — medverka till att kronan får sina önskemål uppfyllda beträffande exploaterandet av Ladugårdsgärde, så ansågo vi, att vi ådrogo oss ett mycket stort ansvar, om vi läte frågan falla. Den låg i statsutskottet mycket illa till. De flesta ville alls icke höra talas om någon som helst avvikelse från det ursprungliga avtalet. Det är kanske icke minst de representanter i utskottet, som deltagit i kronans fastighetskommissions arbete, som sökt finna utvägar till en överenskommelse. Detta grundade vi på vår djupa övertygelse, att det vore en verklig olycka, om dessa avtal skulle falla. Här ligga så många stora och svävande frågor kvar mellan Stockholms stad och kronan, att jag är rätt säker, att en uppgörelse i godo genom tillmötesgående på båda sidor kommer att vid det fortsatta arbetet medverka i hög grad till en avspänning av de motsättningar, som förfinnas. Även ur rent ideella synpunkter vågar jag hålla före, att det förslag, som statsutskottet här framlagt, måste betecknas som ett verkligt steg för att jämna vägen för en överenskommelse. Jag ber, att det måtte bliva betraktat så och icke så, som herr Holmdahl sade, såsom en avsiktlig skärpning. Det har aldrig varit avsikten, utan denna har varit, att eftersom Stockholms stad icke velat taga utan begränsning av giltighetstiden, måste man finna en utväg, så att det hela icke skulle falla utan man skulle komma över dessa motsättningar.

Jag tror, att en noggrann prövning från Stockholms stads sida skall visa, att Gärdesavtalet, som det nu föreligger, är antagligt och acceptabelt. Där emot blir det ledsamheter både för kronan och för staden, ifall man icke skulle komma till en fredlig överenskommelse i dessa frågor. Men tar man dessa avtal på båda sidor, tror jag, att en god väg är banad för fortsatta fredliga förhandlingar och uppgörelser mellan båda dessa höga parter.

Sålunda, herr talman, i djup övertygelse, att jag därmed medverkar till en

*Ang.
godkännande
av avtal
mellan kronan
och Stockholms
stad rörande
vissa mark-
byten m. m.
(Forts.)*

*Ang.
godkännande
av avtal
mellan kronan
och Stockholms
stad rörande
vissamark-
byten m. m.
(Forts.)*

både för Stockholms stad och för kronan acceptabel lösning ber jag att få yrka bifall till herr Kristenssons i Göteborg yrkande.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan oförändrad, dels ock på bifall till berörda hemställan med den av herr Kristensson i Göteborg föreslagna ändringen; och fattade kammaren beslut i enlighet med innehållet i den senare propositionen.

§ 12.

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 6.40 e. m.

In fidem
Per Cronvall.

Fredagen den 1 juni.

Kl. 8 e. m.

Efter särskilt utfärdat anslag voro kammarens ledamöter kallade att jämväl nu sammanträda; och leddes förhandlingarna därvid av herr förste vice talmannen.

§ 1.

Anmälades och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen:

från statsutskottet:

nr 256, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen framställda förslag angående beräkningen av inkomsten av statens aktier i Luossavaara-Kirunavaara aktiebolag jämte i ämnet väckta motioner;

nr 273, i anledning av väckta motioner om anslag till påbörjande av en banbyggnad Övertorneå till Pajala;

nr 274, i anledning av väckta motioner om understöd åt behövande elever vid vissa anstalter för yrkesundervisning;

nr 279, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till grunder för dyrtidstillägg under ecklesiastikåret 1928—1929 åt dels kyrkoherdar och komministrar i nyreglerade pastorat samt åt kontraktsprostar och vissa extra ordinarie präster, dels ock innehavare av prästerliga emeritlöner;

nr 280, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under åttonde huvudtiteln, punkten 47, gjorda framställning angående dyrtidstillägg åt de för religiös och social verksamhet bland svenskar i vissa utländska hamnstäder anställda präster;

nr 281, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under åttonde huvudtiteln, punkten 37, gjorda framställning angående dyrtidstillägg åt nordiska museets personal;

nr 282, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under åttonde huvudtiteln, punkten 224, gjorda framställning angående dyrtidstillägg åt befattningshavare vid statsunderstödda anstalter för yrkesundervisning;

nr 283, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående rätt att med civil befattning förena beställning å arméns och marinens övergångsstater;

nr 284, i anledning av vissa av Kungl. Maj:t under femte huvudtiteln av statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag till socialstyrelsen och dess verksamhet, riks försäkringsanstalten och dess verksamhet m. m., pensionsstyrelsens verksamhet m. m. samt länsstyrelserna jämte i en av dessa frågor väckt motion;

nr 285, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om återbetalning av lånemedel;

nr 286, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa i samband med 1927 års skolreform stående frågor jämte två i ämnet väckta motioner;

nr 291, i anledning av väckt motion om tillfällig löneförbättring för lärare vid folkhögskolor;

nr 292, i anledning av väckt motion om provisoriskt lönetillägg åt vissa befattningshavare vid de allmänna läroverken och andra läroanstalter m. m.;

nr 294, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under fjärde huvudtiteln gjorda framställning rörande flygvapnets anslag till tryckningskostnader;

nr 295, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under sjätte huvudtiteln gjorda framställning angående anslag till tryckningskostnader;

nr 296, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under tionde huvudtiteln gjorda framställning angående anslag till tryckningskostnader;

nr 297, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående skeppsgossekårens i Marstrand förläggning;

nr 298, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under fjärde huvudtiteln gjorda framställning om anslag till förvaring m. m. av torpeder vid flottans varv i Stockholm;

nr 299, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar angående anslag till anskaffning av flygmateriel m. m.;

nr 300, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tillfällig löneförbättring och tillfälligt lönetillägg åt vissa befattningshavare vid bergsskolorna i Filipstad och Falun;

nr 302, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inrättande av en psykiatrisk klinik vid universitetet i Lund;

nr 303, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag till oförutsedda utgifter; och

nr 304, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av Malmö asyls område m. m.;

från bevillningsutskottet:

nr 342, angående rätt till restitution av tull för vara, för vars användning till framställning av exportvara hinder uppstått; och

nr 343, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om fortsatt tillfällig höjning av beloppen för den i förordningen den 6 november 1908 (nr 129) angående en särskild stämpelavgift vid köp och byte av fondpapper stadgade stämpelavgiften;

från statsutskottet:

nr 287, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till hospitalsbyggnader m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 290, i anledning av väckta motioner om tillfällig löneförbättring åt lärare vid folk- och småskolor samt högre folkskolor;

nr 293, i anledning av Kungl. Maj:ts under andra huvudtiteln av statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag till hovrätterna samt till bidrag till domsagornas förvaltning;

nr 301, i anledning av Kungl. Maj:ts under andra huvudtiteln av statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag till nedre justitierevisionen och tillfällig förstärkning av arbetskrafterna i nedre justitierevisionen;

nr 305, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning i fråga om anslaget till provisoriskt underhåll av nedlagda kasernetablissemang;

nr 306, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av förslag till visst avtal mellan kronan och Sala stad;

nr 307, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av viss överenskommelse mellan kronan och Örebro stad;

nr 308, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av förslag till visst avtal mellan kronan och Vänersborgs stad m. m.;

nr 309, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande anslag till väg- och vattenbyggnadsstyrelsen m. m.;

nr 310, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändrad organisation av väg- och vattenbyggnadsväsendet jämte i ämnet väckta motioner; och

nr 311, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anvisande av anslag till riksdags- och revisionskostnader m. m.; samt

från bankoutskottet:

nr 11 B, angående reglering för budgetåret 1928—1929 av utgifterna under riksstatens elfte huvudtitel, innefattande anslagen till pensions- och indragningsstaterna;

nr 338, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående rätt att med civil befattning förena beställning å arméns och marinens övergångsstater, i vad angår elfte huvudtiteln;

nr 339, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar om dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst m. fl., i vad rör pensions- och indragningsstaterna;

nr 340, i anledning av Kungl. Maj:ts under punkterna 3, 4, 6 och 7 av elfte huvudtiteln gjorda framställningar om anslag till dyrtidstillägg åt f. d. befattningshavare i statens tjänst m. fl. pensionärer och åt pensionsberättigade änkor och barn efter befattningshavare i statens tjänst m. fl.;

nr 341, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under elfte huvudtiteln gjorda framställning angående anslag till allmänna indragningsstaten för budgetåret 1928—1929;

nr 352, angående vissa framställningar rörande elfte huvudtiteln, innefattande anslagen till pensions- och indragningsstaterna;

nr 353, i anledning av vissa framställningar angående pensioner och understöd, att utgå av affärsdrivande verks medel; och

nr 354, i anledning av vissa framställningar rörande pensioner och understöd åt efterlevande till vissa i statens tjänst anställda personer;

från sammansatta andra lag- och jordbruksutskottet, nr 358, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående handel med utsädesvaror, dels ock i ämnet väckta motioner;

från jordbruksutskottet:

nr 312, angående reglering av utgifterna för kapitalökning för budgetåret 1928—1929 i vad angår jordbruksärenden;

nr 313, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av § 3 i lagen den 27 juni 1896 om rätt till fiske m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 314, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare statsgaranti för centralkassornas för jordbrukskredit förbindelser;

nr 315, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tillfällig löneförbättring under budgetåret 1928—1929 för viss personal inom den civila statsförvaltningen i vad rör nionde huvudtiteln;

nr 328, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtelse av mark för bosättning åt lappar m. m.;

nr 329, i anledning av väckta motioner angående statens medverkan till skogsodling å kala, till skogsbörd tjänliga marker m. m.;

nr 330, i anledning av väckt motion om ändring av bestämmelserna angående vägstämmas rätt att utse revisorer; och

nr 331, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtelse av mark till institutet för husdjursförädling m. m.; samt

från särskilda utskottet:

nr 344, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till kommunalskattelag m. m. jämte i ärendet väckta motioner;

nr 345, i anledning av Kungl. Maj:ts propositioner nr 226 med förslag till lag om ändrad lydelse av §§ 15 och 35 i förordningen den 21 mars 1862 (nr 15) om kyrkostämma samt kyrkoråd och skolråd m. m., nr 227, med förslag till lag om ändrad lydelse av 19, 20 och 21 §§ i lagen den 9 december 1910 (nr 141, sid. 27) om reglering av prästerskapets avlöning, och nr 228 med förslag till lag om ändring i lagen den 16 oktober 1908 (nr 110, sid. 1) angående lindring i främmande trosbekännares skattskyldighet till svenska kyrkan samt hennes prästerskap och betjäning m. m.;

nr 346, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 225 med förslag till förordning om ändrad lydelse av 52 § i stadgan den 22 juni 1911 (nr 63) om skjutsväsendet samt nr 243 med förslag till lag om ändrad lydelse av 6 och 59 §§ lagen den 23 oktober 1891 (nr 68, sid. 1) angående väghållningsbesvärets utgörande på landet;

nr 347, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 224 med förslag till lag om ändrad lydelse i vissa delar av förordningen den 21 mars 1862 om kommunalstyrelse på landet m. m.;

nr 348, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 242 med förslag till lag om ändrad lydelse av 17 kap. 6 och 12 §§ handelsbalken m. m.;

nr 349, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 229 med förslag till förordning om ändrad lydelse av 1 och 2 §§ i förordningen den 11 oktober 1912 (nr 275) om skogsvårdsavgift;

nr 350, i anledning av Kungl. Maj:ts skrivelse nr 248 angående förslag till formulär för deklarationsblanketter m. m. jämte i ärendet väckt motion; och

nr 351, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 249 angående godkännande av ett avtal mellan Sverige och Tyska riket angående utjämnande av den in- och den utländska beskattningen, särskilt till undvikande av dubbelbeskattning, såvitt angår direkta skatter m. m.

§ 2.

Vidare anmäldes och godkändes riksdagens kanslis förslag till paragrafer i riksdagsbeslutet:

nr 77, rörande utredning om ändringar i lagen om allmän pensionsförsäkring;

nr 78, rörande förslag till ändrad lydelse av § 17 riksdagsordningen;

nr 79, rörande viss ändring i lagen om statsdepartementen;

nr 80, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående den statsunderstödda egnahemsverksamheten

nr 81, rörande kreditivsummorna;

nr 82, rörande förslag till kungörelse angående förbud mot utförsel från riket av smidbart järnskrot;

nr 83, rörande förslag till lag om vissa av landsting eller kommun drivna sjukhus;

nr 84, rörande förslag till lag om kollektivavtal och till lag om arbetsdomstol; och

nr 85, rörande förslag till lag om ändrad lydelse av 46 § utsökningslagen m. m.

§ 3.

Till bordläggning anmäldes:

bevillningsutskottets memorial och betänkanden:

nr 41, angående ersättning åt av utskottet vid behandling av vissa ärenden anlitade biträden;

nr 44, i anledning av väckt motion om viss omläggning av kontrollen över sockertillverkningen; och

nr 45, angående beräkning av bevillningarna för budgetåret 1928—1929, m. m.;

sammansatta bevillnings- och första lagutskottets memorial, nr 3, angående ersättning åt utskottets sekreterare m. fl.; samt

andra lagutskottets memorial:

nr 40, angående arvode åt revisionssekreteraren S. Lawski, som inom andra lagutskottet biträtt vid behandling av viss fråga; och

nr 41, angående arvode åt t. f. byråchefen P. Santesson, som inom andra lagutskottet biträtt vid behandling av viss fråga.

§ 4.

Ledighet från riksdagsgörömlen beviljades herr *Pehrsson* i Göteborg under 6 dagar från och med den 4 innevarande juni.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 8.14 e. m.

In fidem
Per Cronvall.